

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI

ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE İKLİME DİRENÇLİ ORMANCILIK
PROJESİ – P179345
(İDOP)

ÇEVRESEL VE SOSYAL YÖNETİM ÇERÇEVESİ
(ÇSYÇ)

07 HAZİRAN 2023

İÇİNDEKİLER

Tablo Listesi	iii
Şekil Listesi	iii
Kısaltmalar	iv
Tanımlar	vi
Yönetici Özeti	x
Giriş	xiv
1. İDOP'a Genel Bakış	1
1.1. OGM'nin Kurumsal Sorumlulukları ve Yapısı	5
1.2. İDOP'un Genel Uygulama Yapısı	8
2. Temel Bilgiler	10
2.1. Türkiye ile İlgili Genel Bilgiler	10
2.2. Proje ile İlgili Genel Bilgiler	17
3. Dünya Bankasının Çevresel ve Sosyal Değerlendirme Politikası ve Ulusal Mevzuat	22
3.1. ÇSS1 – Çevresel ve Sosyal Risklerin ve Etkilerinin Değerlendirilmesi ve Yönetimi	23
3.2. ÇSS2 – İşgücü ve Çalışma Koşulları	25
3.3. ÇSS3 – Kaynak Verimliliği ve Kirliliğin Önlenmesi ve Yönetimi	26
3.4. ÇSS4 – Toplum Sağlığı ve Güvenliği	27
3.5. ÇSS6 – Biyolojik çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Şekilde Yönetimi	29
3.6. ÇSS8 – Kültürel Miras	30
3.7. ÇSS10 – Paydaş Katılımı ve Bilgi Paylaşımı	31
3.8. Dünya Bankasının Koruma Önlemleri Politikaları	32
4. Öngörülen Çevresel ve Sosyal Etkiler, Riskler ve Önerilen Hafifletme Önlemleri	33
4.1. Olumlu Çevresel ve Sosyal Etkiler	33
4.2. Olumsuz Çevresel ve Sosyal Etkiler, Riskler ve Hafifletme Önlemleri	37
4.2.1. Bina Tadilatının / Küçük Ökçekli İnşaat İşlerinin Riskleri, Etkileri VE İlgili Hafifletme Önlemleri	41
4.2.2. Rastlantısal Buluntulara Yönelik Önlemler	43
4.2.3. Ormancılık Çalışmalarında İSG'ye Yönelik Riskler, Etkiler ve Azaltma Tedbirleri	44
4.2.4. Beklenen Etki ve Risklerin ve İlişkili Azaltma Önlemlerinin Özeti	46
5. Proje Faaliyetlerinin Çevresel ve Sosyal Tarama ve Değerlendirmesine Yönelik Kurallar ve Usuller	49
5.1. Tarama ve Kapsam Belirleme Çalışmalarının Hazırlanması ve Onaylanması	49
5.2. Çevresel ve Sosyal Değerlendirme Araçlarının hazırlanması ve onaylanması	50
6. ÇSD Uygulamasına İlişkin Kurumsal Organizasyon	52

6.1.	OGM'nin ÇSD Araçları Uygulama Kapasitesinin Değerlendirilmesi	54
6.2.	ÇSYÇ Uygulama Bütçesi	57
7.	Denetim, İzleme ve Raporlama	58
7.1.	Denetim ve İzleme	58
7.2.	Raporlama	58
8.	ÇSD Araçlarının Paylaşımı ve İstişaresi	61
Ek-1.	Bina Tadilatı ve Küçük Ölçekli İnşaat Faaliyetleri için ÇSYP Kontrol Listesi.....	62
Ek-2.	Rastlantısal Buluntulara İlişkin Prosedür	69
Ek-3.	UFK / DB Grubu YasaklıLIK Listesi	70
Ek-4.	Çevresel ve Sosyal Tarama Tablosu.....	71
Ek-5.	Dünya Bankasının Risk Kategorileri	82
Ek-6.	Örnek Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı (ÇSYP) Taslağı	84

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Ormancılık çalışmalarında İSG'ye yönelik riskler, etkiler ve azaltma tedbirleri.....	44
Tablo 2. Proje bileşenine, kapsamına ve ilgili azaltma önlemlerine göre beklenen etki ve risklerin özeti ...	46
Tablo 3. Kapasite geliştirme planı	55
Tablo 4. ÇSYÇ'nin Uygulama Bütçesi	57
Tablo 5. Düzenli raporlama faaliyetleri	59

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. OGM'nin kurumsal yapısı ve bileşenlerin uygulama birimleri	7
Şekil 2. Uygulama Düzenlemeleri.....	8
Şekil 3. 2013-2022 yılları arasında toplam nüfus ve yıllık nüfus artış hızı.	10
Şekil 4. Nüfusun illere göre dağılımı, 2022.	11
Şekil 5. GSYİH'nin Sektörel Dağılımı, 2012-2021.	11
Şekil 6. 2011-2020 arası toplam ve kişi başı sera gazı emisyonları (CO ₂ eşdeğeri)	12
Şekil 7. Türkiye'nin 2022 ortalama sıcaklığı ile 1991-2020 ortalaması arasındaki fark	13
Şekil 8. Türkiye'de ortalama alansal yağış anormalliği, 2022.	13
Şekil 9. Türkiye genelinde meteorolojik afetlerin dağılımı (1940-2022)	14
Şekil 10. Yüksek bitki endemizm oranlarına sahip alanlar.....	16
Şekil 11. Hedeflenen Orman Bölge Müdürlükleri.....	17
Şekil 12. Arazi Örtüsü	18
Şekil 13.Orman yangını risk haritası.	18
Şekil 14. 2002-2019 arası aylık yanan alan büyüklüğü	19
Şekil 15. 2002 - 2021 yılları arasında orman yangını başına yanan ortalama alan büyüklüğü.	19
Şekil 16. OBM'lere göre 2004 - 2021 yılları arasında yanan toplam arazi büyüklüğü.	20
Şekil 17. 2013 ve 2021 yılları arasındaki orman yangını sayısına göre ortalama orman yangını çıkış sebepleri yüzdesi.....	21
Şekil 18. Türkiye'deki nehir havzaları ve sınır aşan nehir havzaları.....	32

KISALTMALAR

5R	: Gözden geçirme ve analiz [Review and analysis], Risk azaltımı [Risk reduction], Hazırlık [Readiness], Müdahale [Response], İyileştirme [Recovery]
AEP	: Acil Eylem Planı
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
AB	: Avrupa Birliği
AİM	: Asbest İçeren Malzeme
BAMP	: Beklenmedik Acil Durum Müdahale Bileşeni
BP	: Banka Prosedürü
BYP	: Biyolojik Çeşitlilik Yönetim Planı
CİMER	: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
CO ₂	: Karbondioksit
COVID-19	: Koronavirüs Hastalığı 2019
CSİ/CT	: Cinsel Sömürü ve İstismar / Cinsel Taciz
Ç&S	: Çevresel ve Sosyal
ÇSÇ	: (Dünya Bankasının) Çevresel ve Sosyal Çerçevesi
ÇSD	: Çevresel ve Sosyal Değerlendirme
ÇSED	: Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi
ÇSGK'ler	: (Dünya Bankası Grubunun) Çevre, Sağlık ve Güvenlik Kılavuzları
ÇŞM	: Çalışanların Şikâyet Mekanizması
ÇSS'ler	: (Dünya Bankasının) Çevresel ve Sosyal Standartları
ÇSTP	: Çevresel ve Sosyal Taahhüt Planı
ÇSYÇ	: Çevresel ve Sosyal Yönetim Çerçevesi
ÇSYP	: Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı
DB	: Dünya Bankası
DİT'ler	: Diğer İlgili Taraflar
DK	: Davranış Kuralları
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EA	: Etki Alanı
EYY	: Entegre Yangın Yönetimi
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü [Food and Agriculture Organization]
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GT	: Görev Tanımı
IBRD	: Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası [International Bank for Reconstruction and Development]
i&D	: İzleme ve Değerlendirme
İDOP (Proje olarak da kullanılır)	: Türkiye İklimle Dirençli Ormancılık Projesi
İLO	: Uluslararası İşçi Örgütü [International Labour Organization]
İSG	: İş Sağlığı ve Güvenliği
İYP	: İşgücü Yönetimi Prosedürleri
KKD	: Kişisel Koruyucu Donanım
OBM	: Orman Bölge Müdürlüğü
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
OİM	: Orman İşletme Müdürlüğü

OKS	: Olay Komuta Sistemi
OP	: Operasyonel Politika
ORKÖY	: Orman ve Köy İlişkileri Programı
OYİ	: Orman – Yerleşim yeri ilişkisi
PET'ler	: Projeden Etkilenen Taraflar
PGH	: Proje Geliştirme Hedefi
PİEK	: Proje İşletim El Kitabı
PKP	: Paydaş Katılım Planı
Proje (İDOP olarak da kullanılır)	: Türkiye İklimle Dirençli Ormancılık Projesi
PUB	: Proje Uygulama Birimi
PYK	: Proje Yönlendirme Komitesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
ŞM	: Şikâyet Mekanizması
T&KB	: Tarama ve Kapsam Belirleme
TÇG	: Teknik Çalışma Grubu
TOB	: Tarım ve Orman Bakanlığı
TSG	: Toplum Sağlığı ve Güvenliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TYP	: Trafik Yönetim Planı
UFK	: Uluslararası Finans Kurumu
UİEU	: Uluslararası İyi Endüstri Uygulaması
VK	: Vatandaş Katılımı
ZYP	: Zararlı Yönetim Planı

TANIMLAR

Acil durum: Yangın, patlama, sızıntı veya dökülme şeklinde hem doğal hem de insan kaynaklı tehlikelerden kaynaklanan ve bunların oluşmasını önlemek için tasarlanmış uygulama prosedürlerinin uygulanmaması da dahil olmak üzere çeşitli nedenlerle meydana gelebilecek beklenmedik bir olay, aşırı hava durumu veya erken uyarı yapılmaması.

Ana tedarikçiler: Projenin temel işlevleri açısından elzem olan proje malzemelerini veya materyallerini süreklilik arz edecek şekilde tedarik eden kişiler. Bir projenin temel işlevleri, projenin onlar olmadan devam edemeyeceği belli bir faaliyeti için elzem olan üretim ve/veya hizmet süreçleridir.

Azaltma hiyerarşisi: Bir projenin risk ve etkilerini ele almaya yönelik sistematik ve aşamalı bir yaklaşımdır.

Biyolojik çeşitlilik: Karasal, deniz ve diğer su ekosistemleri ve bunların bir parçası olan ekolojik kompleksler dahil olmak üzere tüm kaynaklarda yaşayan canlı organizmaların arasındaki değişkenlik. Buna türler içindeki ve türler arasındaki çeşitlilik ve ekosistemlerin çeşitliliği de dahildir.

Borçlu: Yatırım Projesi Finansmanı (YPF) alan ve maliyeti YPF ile karşılanan bir projenin uygulanması sürecine dahil olan tüzel kişilik. Bu belge özelinde borçlu, OGM'dir.

Çevre, Sağlık ve Güvenlik Kılavuzları (ÇSGK): İçerisinde İyi Uluslararası Endüstri Uygulamalarına ilişkin genel ve endüstriye özel ifadelerin yer aldığı teknik referans belgeleri. ÇSGK'lerde, makul bir maliyet ve mevcut teknoloji ile yeni tesislerde genel hatlarıyla yakalanabileceği düşünülen performans düzeyleri ve önlemler yer almaktadır.

Çevresel ve Sosyal Değerlendirme (ÇSD), bir projenin çevresel ve sosyal etkilerinin ve risklerinin; Dünya Bankası'nın (WB) Çevresel ve Sosyal Standartları (ÇSS'ler) ve Dünya Bankası Grubu'nun (DBG) Çevre, Sağlık ve Güvenlik Kılavuzları (ÇSGK'ler) uyarınca tespit edilmesini, önlenmesini, en aza indirilmesini, azaltılmasını veya hafifletilmesini sağlamak amacıyla Borçlu tarafından kullanılan analiz ve planlama sürecini tanımlayan genel bir terimdir.

Çevresel ve Sosyal Değerlendirme Araçları (ÇSD Araçları), Borçlu tarafından ÇSD'yi uygulamak ve bu değerlendirmenin sonuçlarını (telafi edici önlemler ve varsa ulusal kanuni şartlar da dahil) belgelemek için kullanılan araçlar ve yöntemlerdir. Bir projede kullanılacak ÇSD araçlarının sayısı, Dünya Bankası (WB) ile kararlaştırılan projenin niteliğine ve ölçeğine bağlıdır. Bir Projede kullanılabilecek ÇSD araçlarından bazıları şunlardır: Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi (ÇSED), Çevresel ve Sosyal Denetim, Tehlike veya Risk Değerlendirmesi, Kümülatif Etkinin Değerlendirilmesi, Sosyal ve Çatışma Analizi, Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı (ÇSYP), Çevresel ve Sosyal Yönetim Çerçevesi (ÇSYÇ), Bölgesel ÇSED, Sektörel ÇSED, Stratejik Çevresel ve Sosyal Değerlendirme (SÇSD), Yeniden Yerleşim Planı, Geçim Kaynaklarının İyileştirilmesi Planı, Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı, Kültürel Miras Yönetim Planı, vb.

Bu belgede geçen "ÇSD araçları"; ÇSYÇ, İşgücü Yönetimi Prosedürleri (İYP), Paydaş Katılım Planı (PKP), ÇSYP ve ÇSYP Kontrol Listesini ve bu araçların yapıcı muadillerini ifade eder ve Proje/alt projeler kapsamında kullanılabilecek diğer ilgili yöntem ve araçları da kapsar.

Çevresel ve Sosyal Taahhüt Planı (ÇSTP): Projenin Çevresel ve Sosyal Standartları belirli bir zaman çerçevesinde Banka için tatmin edici bir şekilde yakalaması için gerekli olan maddi önlemleri ve eylemleri ortaya koyan özet niteliğinde belge. ÇSTP, Yasal Anlaşma'nın bir parçasıdır.

Doğal ortam: Canlı organizma topluluklarını ve bunların cansız çevre ile etkileşimlerini destekleyen karasal, tatlı su veya deniz coğrafi birimi veya hava yolu. Doğal ortamlar, etkilere yönelik hassasiyetleri ve toplum atfettiği çeşitli değerler bakımından farklılık gösterir.

Doğal yaşam alanı: Büyük ölçüde yerli bitki ve/veya hayvan türlerinin canlı topluluklarından oluşan ve/veya insan faaliyetlerinin, bir bölgenin birincil ekolojik işlevlerini ve tür yapısını esaslı olarak değiştirmedikleri alanlar.

Doğrudan etki: Projenin yol açtığı ve proje uygulama sahasında eş zamanlı olarak gerçekleşen etki.

Dolaylı etki: Projenin neden olduğu ve doğrudan bir etkiden daha geç veya daha uzak bir mesafede gerçekleşen ancak yine de makul surette öngörülebilir olan ve neden olunan etkileri ihtiva etmeyen etkiler.

Ekosistem hizmetleri: İnsanların ekosistemlerden edindiği faydalar. Ekosistem hizmetleri, dört kategoriye ayrılmaktadır: (i) insanların ekosistemlerden elde ettiği ürünler olan ve aralarında gıda, tatlı su, kereste, lif ve şifalı bitkiler de bulunabilen tedarik hizmetleri, (ii) insanların ekosistem süreçlerinin düzenlenmesi sonucu elde ettiği faydalardan oluşan ve yüzey suyu arıtma, karbon depolama ve ayırma, iklim düzenlemesi ve doğal tehlikelerden korunma gibi unsurları içerebilen düzenleyici hizmetler, (iii) insanların ekosistemlerden elde ettiği maddi olmayan faydalardan oluşan ve kutsal alanlar ve rekreasyon ile estetik zevk açısından önemli doğal alanları içerebilen kültürel hizmetler ve (iv) diğer hizmetleri sürdüren ve içerisinde toprak oluşumu, besin döngüsü ve birincil üretimin olduğu destekleyici hizmetler.

Evrensel erişim: Farklı durumlarda ve farklı şartlar altında olan tüm yaş ve beceri gruplarından insana açık ve engelsiz erişim.

Geçim kaynağı: Ücrete dayalı gelir, tarım, balıkçılık, kaynak arama, başka doğal kaynaklara dayalı geçim kaynakları, küçük ticaret ve takas gibi bireylerin, ailelerin ve toplulukların geçimlerini sağlamak için yararlandıkları tüm araçlar.

Göçmen işçiler: İstihdam amacıyla bir ülkeden başka bir ülkeye veya bir ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç eden işçiler.

Hava kirliliği: Nitrojen oksitler, kükürt dioksit, karbonmonoksit, partikül madde gibi hava kirleticilerin (genellikle fosil yakıtların yanması sonucunda) ve sera gazları dahil olmak üzere diğer kirleticilerin havaya salınması.

İlişkili Tesisler: Proje kapsamında finanse edilmeyen ancak aşağıda bahsi geçen özelliklere sahip tesisler veya faaliyetler: (a) proje ile doğrudan veya önemli derecede bağlantılı olan (b) proje ile aynı anda yürütülen veya yürütülmesi planlanan ve (c) projenin uygulanabilmesi için gerekli olan ve proje olmasa inşa edilmeyecek, genişletilmeyecek veya gerçekleştirilemeyecek faaliyetler veya tesisler. Bir tesisin veya faaliyetin "ilişkili tesis" kategorisine girebilmesi için üç kriterin tamamını karşılaması gerekir.

Kirlilik: Katı, sıvı veya gaz halinde hem tehlikeli hem de tehlikesiz kimyasal kirleticiler ve suya boşaltılan termal maddeler, iklimi bozan kısa ve uzun ömürlü kirleticiler, rahatsız edici kokular, gürültü, titreşim, radyasyon, elektromanyetik enerji gibi diğer bileşenlerin ortaya çıkmasının yanı sıra ışık gibi potansiyel görsel etkilerin oluşumu.

Kritik öneme sahip doğal yaşam alanı: Aşağıda bahsi geçen unsurlar dahil olmak üzere biyolojik çeşitlilik önemi veya değeri yüksek olan alanlar: (a) Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'nin (IUCN) tehdit altında olduğu bildirilen türlere ilişkin Kırmızı Listesinde veya eşdeğer ulusal listelerde yer alan Kritik Derecede Tehlike Altında veya Tehlike Altında olan türler için önemli öneme sahip yaşam ortamı, (b) endemik veya sınırlı türler için önemli öneme sahip yaşam ortamı, (c) küresel veya ulusal düzeyde önemli

göçmen veya topluluk olarak bir araya gelen türleri destekleyen yaşam ortamı, (d) yüksek düzeyde tehdit altında bulunan veya benzersiz sistemler ve (e) (a) ila (d) maddelerinde belirtilen biyolojik çeşitlilik değerlerinin geçerliliğini sürdürmek için gerekli olan ekolojik işlevler veya özellikler.

Kültürel miras: İnsanların sürekli değişen değerleri, inançları, bilgi birikimleri ve geleneklerinin yansıması ve ifadesi olarak tanımladığı kaynaklar.

Orman yangını: Bastırılması veya kurum politikası gereği başka şekilde müdahale edilmesi gerekebilecek plansız ve kontrolsüz, söndürülmesi güç yangın¹.

Proje Çalışanı: (a) Tamamen proje ile ilgili olarak çalışmak üzere (doğrudan çalışan) Borçlu tarafından (proje destekçisi ve projeyi uygulayan kuruluş dahil) istihdam edilen veya doğrudan sürece katılan kişiler (b) Konumuna bakılmaksızın projenin temel işlevleri ile ilgili işleri gerçekleştirmek üzere istihdam edilen veya üçüncü tarafların sürece dahil ettiği kişiler, (c) Borçlu'nun ana tedarikçileri tarafından istihdam edilen veya sürece katılan kişiler (ana tedarik çalışanları) ve (d) toplum hizmeti vermek üzere istihdam edilmiş veya sürece katılmış kişiler (toplum çalışanları). Buna tam zamanlı, yarı zamanlı, geçici, mevsimlik ve göçmen olarak çalışan kişiler de dahildir.

Satın alma belgeleri: Borçlu'nun elinden çıkan tüm Satın Alma Belgeleri. Genel Nitelikte İhale İlanı, Özel Nitelikte İhale İlanı, Niyet Beyanı, Niyet Beyanı Talebi, ön yeterlilik belgesi, ön seçim belgesi, ihaleye davet belgesi, teklife davet belgeleri, sözleşme formları ve ekleri, bu belgeler arasında yer almaktadır.

Somut kültürel miras: Arkeolojik, paleontolojik, tarihi, mimari, dini, estetik veya kültürel açıdan başka öneme sahip taşınır veya taşınmaz nesneler, alanlar, yapılar, yapı grupları, doğal özellikler ve peyzajlar. Somut kültürel miras, kentsel veya kırsal alanda bulunabilir ve yer üstünde veya altında veya su altında yer alabilir.

Somut olmayan kültürel miras: Toplulukların ve grupların kültürel miraslarının bir parçası olarak kabul ettikleri, nesilden nesile aktarılan ve çevrelerine, doğa ile etkileşimlerine ve geçmişlerine dönük olarak sürekli yeniden yaratılan uygulamalar, temsiller, ifadeler, bilgi birikim, beceriler ve bunlarla ilişkili araçlar, nesneler, eserler ve kültürel alanlar.

Tarihi kirlilik: Gerekli ıslah çalışmasını ele almak ve yürütmek için hiçbir tarafın sorumluluk üstlenmediği veya verilmediği, toprak ve su kaynaklarını etkileyen geçmiş faaliyetlerden kaynaklı kirlilik.

Taşınabilir kültürel miras: Tarihi veya nadir kitaplar ve el yazmaları gibi nesnelerin yanı sıra resimler, çizimler, heykeller, heykelcikler ve oymalar, modern veya tarihi dini parçalar; tarihi kostümler, takılar ve tekstil ürünleri; anıt veya tarihi bina parçaları; arkeolojik maddeler ve deniz kabuğu, bitki örtüsü veya mineraller gibi doğal tarih koleksiyonları.

Temel işlevler: Bir projede projenin onlar olmadan devam edemeyeceği belli bir faaliyeti için elzem olan üretim ve/veya hizmet süreçleri.

Uluslararası İyi Endüstri Uygulaması (UIEU): Küresel veya bölgesel olarak aynı veya benzer koşullar altında aynı şekilde taahhütte bulunan yetenekli ve deneyimli profesyonellerden makul olarak beklenebilecek mesleki beceri, özen, sağduyu ve öngörünün uygulamaya konulması. Bu uygulamanın sonucunda, projeye özel koşullar altında en uygun teknolojilerden yararlanılmalıdır.

¹ FAO, 2010. Orman Yangınlarının Yönetimine İlişkin Terminoloji

Yasal Anlaşma: Borçlu'nun yatırım projesine finansman sağlamak amacıyla Banka ile Borçlu arasında imzalanan yasal anlaşma.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Türkiye, üst orta gelir seviyesine sahip ve güçlü ekonomik büyüme kaydeden büyük bir ülke olarak, son zamanlarda sık sık meydana gelen ve yerel kayıplara yol açan sel, orman yangını, fırtına ve toprak kayması gibi iklim değişikliği etkileriyle mücadele etmektedir.² 2021 yılı, Türkiye'nin güney ve batı bölgelerinde tarihteki en şiddetli orman yangınlarını ve kuzey bölgesinde yıkıcı selleri beraberinde getirdi. Orman yangınlarının artması ve yağış miktarının hidroelektrik üretim için düşük kalması, gelecekte sera gazı emisyonlarına daha fazla katkıda bulunabilir ve Türkiye'nin 2053'te net sıfır emisyonu ulaşma taahhüdünü sekteye uğratabilir.³ İklim değişikliği ilerledikçe, bu felaketler muhtemelen daha da kötüleşecek ve ekonomik etkileri daha da artacaktır. Bu nedenle, Türkiye'nin büyümesini sürdürmesi ve yüksek gelir düzeyine ulaşması için iklim ve afet risklerinin kapsamlı bir şekilde yönetilmesi şarttır.

Bu doğrultuda, Türkiye İklimle Dirençli Ormanlık Projesi'nin (bundan böyle Proje veya İDOP olarak anılacaktır) **Proje Geliştirme Hedeflerinde (PGH'lerinde)** de belirtildiği gibi, İDOP, *Entegre Yangın Yönetimi (EYY) için kurumsal kapasiteyi güçlendirmek ve Türkiye'deki hedef bölgelerdeki ormanların ve insanların orman yangınlarına karşı dayanıklılığını artırmak; ve ilgili bir kriz veya acil durumda hızlı ve etkili bir şekilde müdahalede bulunmak* için önerilmiştir. İDOP ile elde edilmesi beklenen ana sonuçlar şunlardır:

- Ulusal EYY stratejisinin geliştirilmesi,
- Hedef bölgelerde EYY planlarının yapılması ve/veya güncellenmesi
- Hedef bölgelerdeki ormanların, orman yangınlarına karşı direncinin artırılması, ve
- Savunmasız hanelere iyileştirilmiş geçim fırsatlarının sunulması.

İDOP, Dünya Bankası Grubunun beş kuruluşundan biri olan Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası'nın (IBRD) 400,0 milyon ABD doları tutarındaki kredisi ile finanse edilecek ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti (Borçlu) adına Orman Genel Müdürlüğü (OGM) tarafından yürütülecektir.

Projenin Bileşenleri. Projenin, dört bileşeni bulunmaktadır:

- Bileşen 1. Orman Yangınlarına karşı ve Ormanların Direnci için Kurumların ve Toplumun Güçlendirilmesi (26,85 milyon ABD doları)
 - Alt Bileşen 1.1. Kurumsal çerçevenin, “Gözden Geçirme ve Analiz” yoluyla Entegre Yangın Yönetimine yönelik güçlendirilmesi (17,8 milyon ABD doları)
 - Alt Bileşen 1.2. Teknoloji ve kapasite geliştirme yoluyla Entegre Yangın Yönetimi için daha “Hazırlıklı Olunması” (9,05 milyon ABD doları)
- Bileşen 2. Hedef Bölgelerde İklimle Dirençli Ormanlara Yönelik Yatırımların Yapılması (366,4 milyon ABD doları)
 - Alt Bileşen 2.1. Orman yangınlarında “Risk Azaltma”ya yönelik kapsamın genişletilmesi (87,83 milyon ABD doları)
 - Alt Bileşen 2.2. “Müdahale” amaçlı operasyonel sistemlerin güçlendirilmesi (163,4 milyon ABD doları)
 - Alt Bileşen 2.3. Orman yangınlarından etkilenen arazilerin ve geçim kaynaklarının dirençli şekilde “İyileştirilmesi” (115,7 milyon ABD doları)
- Bileşen 3. Proje Yönetimi, İzleme ve Değerlendirme (6,75 milyon ABD doları)

² World Bank, 2022. Türkiye Adaptation and Resilience Assessment: A Whole-of-Economy Approach to Climate and Disaster Risks. Washington, DC.

³ World Bank Group, 2022. Türkiye Country Climate and Development Report. Washington, DC.

- Bileşen 4. Beklenmedik Acil Durum Müdahale Bileşeni (BAMB)

Projenin uygulama alanı. Proje, öncelikli hedef bölgeler olarak tespit edilen ve Adana, Antalya, Aydın, Balıkesir, Çanakkale, Gaziantep, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Kilis, Manisa, Mersin, Muğla ve Osmaniye illerini kapsayan Adana, Antalya, Balıkesir, Çanakkale, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Mersin ve Muğla Orman Bölge Müdürlüklerinde uygulanacaktır.

Çevresel ve Sosyal Çerçevenin Amacı. Ağustos 2016 tarihinde Dünya Bankası (DB) tarafından Çevresel ve Sosyal Çerçeve (ÇSÇ) adı verilen bir takım çevresel ve sosyal politikalar benimsenmiştir. Bu politikalar, DB tarafından 1 Ekim 2018 itibariyle Yatırım Projesi Finansmanı ile desteklenen tüm projeler için geçerli hale getirilmiş olup bununla kalkınma çıktılarını geliştirecek ve sürdürülebilir kalkınmaya destek olacak projelerin muhtemel olumsuz etkilerine karşı insanların ve çevrenin korunması amaçlanmıştır. Dolayısıyla İDOP çerçevesinde işbu Çevresel ve Sosyal Yönetim Çerçevesi (ÇSYÇ) ve çerçeveyi tamamlayıcı İşgücü Yönetimi Prosedürleri (İYP) ve Paydaş Katılım Planı (PKP) hazırlanmıştır.

İşbu ÇSYÇ, 1. Çevresel ve Sosyal Standart (ÇSS) olan ÇSÇ'nin Çevresel ve Sosyal Riskleri ile Etkisinin Değerlendirilmesi ve Yönetilmesi adlı standart doğrultusunda hazırlanmış olup amacı, (i) projenin çevresel ve sosyal risklerini ve etkilerini ÇSS'lerle tutarlı şekilde belirlemek, değerlendirmek ve yönetmek, (ii) bir azaltma hiyerarşisi yaklaşımı benimsemek, (iii) dezavantajlı veya savunmasız durumda olanları orantısız şekilde etkilememesi ve projeden kaynaklanan kalkınma faydaları ve fırsatlarından yararlanma konusunda dezavantajlı duruma düşmemeleri için projenin olumsuz etkilerini bertaraf etmek üzere duruma özel tedbirler almak ve (iv) uygun hallerde projelerin değerlendirme, geliştirme ve uygulama süreçlerinde ulusal çevre ve sosyal amaçlı kurum, sistem, kanun, yönetmelik ve usullerden yararlanmak ve (v) Borçlu'nun kapasitesini göz önüne alıp artıracak şekilde çevresel ve sosyal performans artışını desteklemektir.

Yukarıda bahsi geçen hedefler doğrultusunda işbu ÇSYÇ'nin amacı, (i) çevresel ve sosyal riskleri ve etkileri değerlendirmeye yönelik ilkeleri, kuralları, yönergeleri ve usulleri belirlemek, (ii) olumsuz riskleri ve etkileri azaltmak, hafifletmek ve/veya dengelemek için önlemler ve planlar ve bu maliyetleri karşılamaya yönelik tahminler ve bütçe kalemleri içermek, (iii) çevresel ve sosyal riskleri ve etkileri yönetme kapasitesi de dahil olmak üzere, proje risklerini ve etkilerini ele almaktan sorumlu kurum veya kurumlar hakkında bilgi sağlamak ve (iv) bölgenin muhtemel çevresel ve sosyal hassasiyetleri de dahil olmak üzere, alt projelerin yapılması beklenen yerler ve meydana gelebilecek muhtemel etkiler ve yararlanılması beklenebilecek etki azaltma tedbirleri hakkında yeterli düzeyde bilgi sağlamaktır.

Dünya Bankasının Proje ile ilgili Çevresel ve Sosyal Standartları. Dünya Bankasının Çevresel ve Sosyal Standartları (ÇSS'leri) arasında yer alan ÇSS5 "Arazi Edinimi, Arazi Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar ve Gönülsüz İskan", ÇSS7 "Yerli Topluluklar/Sahra Altı Afrika'da Tarih Boyunca Yetersiz Hizmet Alan Geleneksel Yerel Topluluklar" ve ÇSS9 "Finansal Aracılar" hariç olmak üzere Dünya Bankasının diğer tüm ÇSS'leri, (ÇSS1 "Çevresel ve Sosyal Risk ve Etkilerin Değerlendirilmesi ve Yönetimi", ÇSS2 "İşgücü ve Çalışma Koşulları", ÇSS3 "Kaynak Verimliliği ve Kirliliğin Önlenmesi ve Yönetimi", ÇSS4 "Toplum Sağlığı ve Güvenliği", ÇSS6 "Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi", ÇSS8 "Kültürel Miras ve ÇSS10 Paydaş Katılımı ve Bilgi Paylaşımı") Projede uygulanacaktır. ÇSS5, inşaat veya işletme aşamasında geçici veya kalıcı olarak ekonomik/fiziksel açıdan yerinden olmaya ve/veya geçim kaynağı kaybına yol açacak hiçbir proje faaliyeti (varsa ilgili tesisleriyle birlikte dikkate alınarak) finanse edilmeyeceği; ÇSS7, Ülkede statüsü tanınmış yerli bir halk veya tarih boyunca yetersiz hizmet almış yerel bir topluluk olmaması; ve ÇSS9 ise Proje kapsamında finansal aracı kurumlara başvurulmayacağı için Projede uygulanmayacaktır. Ayrıca Proje, (a) DB'nin Tartışmalı Bölgelere ilişkin 7.60 sayılı Operasyonel Politikasının uygulanacağı bölgeler kapsamında uygulanmayacağı için bu Politikaya aykırı değildir ve (b) önerilen faaliyetler bakımından Uluslararası Su

Yolları ile ilgili 7.50 sayılı Operasyonel Politika bağlamında bu tür su yollarının su kalitesi veya miktarına etki etmeyecektir.

Çevresel ve Sosyal Risklerin ve Etkilerin Genel Değerlendirmesi. Projenin çevresel riski *Orta* olarak derecelendirilmiştir. Projenin, biyolojik çeşitliliği destekleyerek, toprak erozyonunu ve heyelanları azaltarak ve daha iyi hava kalitesine katkıda bulunarak Türkiye ormanlarında afet ve iklim kaynaklı risklerine direnci artırarak olumlu etkiler yaratması beklenmektedir. Ancak, uygulama aşamasında özellikle Alt Bileşenler 2.1 ve 2.3 kapsamında seralar, orman okulları, laboratuvarlar vb. gibi Proje alanlarında uygulanacak küçük inşaat faaliyetlerinden; orman alanları, yerleşim yerleri ve tarım alanları arasında yangına dayanıklı türlerle tampon bölgeler oluşturularak, yakıt ve orman yangını yönetimi (örn. seyreltme ve budama) için silvikültürel müdahalelerden; orman yangını vb. nedeniyle yanan alanların restorasyonundan kaynaklanan çevresel riskler olacaktır.

Potansiyel olumsuz çevresel riskler ve etkiler, hava kalitesini etkileyen toz ve araç egzozlarının neden olduğu emisyonları; rahatsızlığa sebebiyet verebilecek gürültü ve titreşimleri; inşaat aşamasında tehlikeli ve tehlikesiz atıklar, fazla malzemeler ve diğer inşaat atıkları dahil olmak üzere atık oluşumunu; kazalar ve yaralanmalarla, böcek ilaçları dahil kimyasallara, gürültü ve titreşime maruz kalma ile sonuçlanan güvenli olmayan uygulamalar sonucu ortaya çıkabilecek İSG ile ilgili riskleri ve ekosistemler ile habitatlara yönelik etkileri, yakındaki alıcılar üzerindeki ekolojik etkileri, biyolojik çeşitlilik ve kırsal geçim kaynakları, kaynak kullanımı (su, enerji ve ham maddeler) üzerindeki etkileri içerir. Bu risklerin etkileri sınırlı olup, Proje dahilinde uygun bir çevresel ve sosyal yönetim sisteminin kurulması ile bu risklerden etkili bir şekilde kaçınılabilir veya bunlar asgari düzeye indirilebilir veya azaltılabilir. Nihayetinde bu müdahalelerin, Proje alanı üzerinde oldukça olumlu bir çevresel etkisi olacaktır. Ancak bu müdahaleler tasarlanıp uygulanırken ıslah edilecek/müdahale edilecek alanların belirlenmesi ile ilgili risklerin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerekecektir. Bu risklerin tahmin edilebilir olduğu ve önerilen faaliyetlerin doğası göz önüne alındığında geçici ve/veya geri döndürülebilir olduğu düşünüldüğünden, *Orta* dereceli çevresel risk derecelendirmesi uygun görülmüştür.

Proje ile ilgili etkiler, ulusal mevzuatın uygulanmasının yanı sıra ve Dünya Bankası Grubu'nun Çevre, Sağlık ve Güvenlik Kılavuzları (ÇSGK) ve Uluslararası İyi Endüstri Uygulamaları (UIEU) kullanılarak yönetilebilir. Genel olarak önerilen inşaat işleri bilinen işlerden oluşmaktadır. Bu risklerin ve etkilerin, insan sağlığı ve/veya çevre üzerinde önemli veya geri dönüşü olmayan olumsuz etkiler yaratması beklenmemektedir. Söz konusu etkiler daha ziyade düşük-orta seviyede, sahaya özel ve geçici nitelikte olacaktır. Projenin, kümülatif veya sınır aşan önemli bir olumsuz etkisinin olması da beklenmemektedir.

Sosyal risk *Orta* olarak derecelendirilmiştir. Bazı proje faaliyetleri, toplum sağlığı ve güvenliği açısından risk teşkil edebilir. Ayrıca, Alt Bileşen 2.3 kapsamındaki geçim kaynaklarını iyileştirme faaliyetleri iyi hedeflenmemişse, savunmasız gruplar için Proje faydalarına eşit olmayan erişim riski söz konusu olabilir. Faaliyetler, devlet memurları ve Dünya Bankasının ihale usullerine göre istihdam edilecek teknik danışmanlar tarafından yürütüleceği için işgücü riski düşüktür. Tüm faaliyetler kamu arazilerinde gerçekleştirileceğinden, projenin arazi edinimi veya şahıs arazilerine erişim kısıtlamaları gerektirmesi beklenmemektedir.

Cinsel Sömürü ve İstismar / Cinsel Taciz (CSİ/CT) risk derecesi, özellikle ulusal mevzuatın kapsamı dikkate alındığında düşüktür. Bu değerlendirme, uygulama sırasında alt proje taramasının bir parçası olarak yeniden ele alınacaktır.

Uygulamaya Yönelik Kurumsal Düzenleme. OGM'nin Ankara'daki genel merkezinde Proje faaliyetlerinin finansal yönetimi, satın alması, ödemeleri, çevresel ve sosyal (Ç&S) risk yönetimi, izleme, değerlendirme ve

raporlaması da dahil olmak üzere Proje'nin günlük idaresinden ve uygulanmasından sorumlu olacak bir Proje Uygulama Birimi (PUB) kurulmuştur. Mevcut PUB'de, Projenin temel yönetim fonksiyonlarının idaresinden sorumlu nitelikli personel bulunmasına rağmen ÇSST risklerinin ve etkilerinin yönetimini desteklemek ve Proje'nin Ç&S konularının verimli ve etkili şekilde uygulanmasını sağlamak üzere OGM tarafından ek bireysel danışmanlar (yeterli İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) deneyimine sahip bir çevre uzmanı (gerekirse ayrı İSG uzmanı istihdam edilecektir), bir sosyal uzman ve bir iletişim uzmanı) istihdam edilecektir. Sosyal uzman ve çevre uzmanı, Ç&S ekibine birlikte liderlik edecektir.

ÇSYÇ'nin Uygulama Bütçesi. ÇSYÇ'nin uygulanması için beklenmedik durumları da içeren tahmini bir bütçe aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Bütçe Kategorileri	Tahmini Maliyet
1. Ç&S ekibinin kurulması	
<i>Bir (1) Kıdemli Çevre Uzmanı</i>	<i>180.000 ABD doları</i>
<i>Bir (1) Kıdemli Sosyal Uzman</i>	<i>180.000 ABD doları</i>
<i>Bir (1) İSG Uzmanı (ihtiyaç olursa)</i>	<i>180.000 ABD doları</i>
<i>Bir (1) İletişim Uzmanı</i>	<i>120.000 ABD doları</i>
Ara toplam	660.000 ABD doları
2. İletişim ve Görünürlük Aktiviteleri	
<i>Proje Açılış Seremonisi</i>	<i>20.000 ABD doları</i>
<i>Proje Kapanış Seremonisi</i>	<i>20.000 ABD doları</i>
<i>Ara Bilgilendirme Seremonileri</i>	<i>300.000 ABD doları</i>
Ara toplam	340.000 ABD doları
3. Tanıtım Malzemeleri ve Paketleri	1.500.000 ABD doları
4. Eğitim ve Kapasite Geliştirme	100.000 ABD doları
5. Uzman Teknik Destek	50.000 ABD doları
6. Şikâyet Mekanizması	250.000 ABD doları
Toplam ÇSYÇ Uygulama Bütçesi	2.900.000 ABD doları

GİRİŞ

Geniş topraklara, üst-orta düzey gelir düzeyine ve güçlü bir ekonomik büyüme geçmişine sahip olan Türkiye, gıda fiyatlarının artması ve tarımsal üretimin azalmasıyla hissedilir hale gelen iklim değişikliğinin etkileri konusunda son zamanlarda zorlanmaktadır⁴. Ayrıca taşkın, orman yangını, fırtına ve heyelan gibi iklim değişikliğinin diğer etkileri de sıklıkla gözlemlenip yerel düzeyde zararlara yol açmaktadır⁵. Uzayan kuraklık dönemleri, aşırı sıcaklık ve orman yangınlarının yanı sıra sıklığı giderek artan aşırı yağmur ve taşkınlar ile birlikte yağış eğilimlerinde giderek arttığı görülen anormallikler de dahil olmak üzere iklim modelleri, halihazırda gözlemlenen eğilimlerin daha da kötüleşeceğini öngörmektedir⁶. Ayrıca 2021 yılında Türkiye'nin güney ve batı bölgelerinde tarihin en şiddetli orman yangınları görülürken kuzey bölgesinde ise felaket boyutunda taşkınlar yaşanmıştır. Artan orman yangınları ve azalan yağışlar, ileride sera gazı emisyonlarının artmasına neden olup Türkiye'nin 2053 yılında sıfır emisyonu ulaşma taahhüdünü sekteye uğratabilir⁷. İklim değişmeye devam ederken bu afetlerin de daha kötü bir hal alması ve ekonomiye yönelik etkilerini artırması muhtemeldir. Bu nedenle Türkiye'nin büyümeye devam etmesi ve yüksek gelirli ülke konumuna ulaşabilmesi için iklim ve afet risklerinin kapsamlı şekilde yönetilmesi elzemdir.

Bu doğrultuda, Türkiye İklim Dirençli Ormancılık Projesi'nin (bundan böyle Proje veya İDOP olarak anılacaktır) **Proje Geliştirme Hedeflerinde (PGH'lerinde)** de belirtildiği gibi, İDOP, *Entegre Yangın Yönetimi (EYY) için kurumsal kapasiteyi güçlendirmek ve Türkiye'deki hedef bölgelerdeki ormanların ve insanların orman yangınlarına karşı dayanıklılığını artırmak; ve ilgili bir Kriz veya Acil Durumda hızlı ve etkili bir şekilde müdahalede bulunmak* için önerilmiştir. İDOP ile edilmesi beklenen ana sonuçlar şunlardır:

- Ulusal EYY stratejisinin geliştirilmesi,
- Hedef bölgelerde EYY planlarının yapılması ve/veya güncellenmesi
- Hedef bölgelerdeki ormanların, orman yangınlarına karşı direncinin artırılması, ve
- Savunmasız hanelere iyileştirilmiş geçim fırsatlarının sunulması.

İDOP, Dünya Bankası Grubunun beş kuruluşundan biri olan Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası'nın (IBRD) 400,0 milyon ABD doları tutarındaki kredisi ile finanse edilecek ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti (Borçlu) adına Orman Genel Müdürlüğü (OGM) tarafından yürütülecektir.

Çevresel ve Sosyal Yönetim Çerçevesinin Amacı

Ağustos 2016 tarihinde Dünya Bankası (DB) tarafından Çevresel ve Sosyal Çerçeve (ÇSÇ)⁸ adı verilen bir takım çevresel ve sosyal politikalar benimsenmiştir. Bu politikalar, DB tarafından 1 Ekim 2018 itibarıyla Yatırım Projesi Finansmanı ile desteklenen tüm projeler için geçerli hale getirilmiş olup bununla kalkınma çıktılarını geliştirecek ve sürdürülebilir kalkınmaya destek olacak projelerin muhtemel olumsuz etkilerine karşı insanların ve çevrenin korunması amaçlanmıştır. ÇSÇ şunları içermektedir: bir "sürdürülebilir kalkınma vizyonu", "yatırım projesinin finansmanı için DB'nin çevresel ve sosyal politikası" ve Kredi Alan devletlerin,

⁴ Dellal I. ve Unuvar I., 2019. İklim Değişikliğinin Türkiye'nin Gıda Tedarikine Etkisi J. Environ. Prot. Ecol. 20. 292-700.

⁵ Dünya Bankası Türkiye Uyum ve Dayanıklılık Değerlendirmesi: İklim ve Afet Risklerine Yönelik Bütün Ekonomi Yaklaşımı Washington, DC.

⁶ Türkiye Cumhuriyeti. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018 UNFCCC'ye Yönelik Yedinci Ulusal Beyan

⁷ Dünya Bankası Grubu, 2022 Türkiye İklim ve Kalkınma Raporu Washington, DC.

⁸ İngilizce belgelere <http://pubdocs.worldbank.org/en/837721522762050108/Environmental-and-Social-Framework.pdf> adresinden erişilebilir

yatırım projeleri için Dünya Bankasının desteğini alabilmek için uygulaması gereken zorunlu şartları içeren “Çevresel ve Sosyal Standartlar (ÇSS'ler)”⁹. Bu gereklilik doğrultusunda İDOP için işbu Çevresel ve Sosyal Yönetim Çerçevesi (ÇSYÇ) ve çerçeveyi tamamlayıcı İşgücü Yönetimi Prosedürleri (İYP) ve Paydaş Katılım Planı (PKP) hazırlanmıştır. Tüm bu belgeler, Proje İşletim El Kitabına (PİEK) entegre edilecek olup İDOP uygulamasına temel teşkil edecektir.

İşbu ÇSYÇ, 1. Çevresel ve Sosyal Standart (ÇSS) olan *ÇSÇ'nin Çevresel ve Sosyal Riskleri ile Etkisinin Değerlendirilmesi ve Yönetilmesi* adlı standart doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu çerçeve, Çevresel ve Sosyal Standartlar (ÇSS) ile tutarlı çevresel ve sosyal sonuçların elde edilmesi için DB'nin Yatırım Projesi Finansmanı ile desteklediği projelerin her aşamasıyla ilişkili olan çevresel ve sosyal riskler ile etkilerin Borçlu tarafından değerlendirilmesi, yönetilmesi ve izlenmesi ile ilgili sorumluluklarını belirlemektedir ve şu hedefler gözetilmektedir:

- Projenin çevresel ve sosyal riskleri ile etkilerini, ÇSS'ler ile tutarlı olacak şekilde tespit etmek, değerlendirmek ve yönetmek.
- Aşağıdaki amaçlarla bir azaltma hiyerarşisine yönelik yaklaşım benimsemek:
 - a) Risk ve etkilerin önceden tahmin edilmesi ve bunlardan kaçınılması,
 - b) Kaçınmanın mümkün olmadığı durumlarda risk ve etkilerin, asgari düzeye indirilmesi veya kabul edilebilir düzeylere düşürülmesi,
 - c) Risk ve etkilerin asgari düzeye indirilince veya düşürülünce azaltma çalışmaları yapılması ve
 - d) Geride önemli derecede etki bırakılan durumlarda teknik ve mali yönden mümkünse bunun tazmin edilmesi veya başka bir şey ile telafi edilmesi.
- Olumsuz etkilerinin, dezavantajlı veya savunmasız durumdaki kişileri orantısız şekilde etkilememesi ve proje sonucunda ortaya çıkan kalkınma faydaları ve fırsatlarından yararlanma konusunda dezavantajlı duruma düşmemeleri için duruma özel tedbirler alınması.
- Makul surette projelerin değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerinde ulusal çevre ve sosyal amaçlı kurumlardan, sistemlerden, kanunlardan, yönetmeliklerden ve usullerden yararlanılması.
- Borçlunun kapasitesini göz önüne alıp artıracak şekilde çevresel ve sosyal anlamda performans artışının desteklenmesi.

ÇSS1'e göre, proje yaşam döngüsü boyunca projenin çevresel ve sosyal riskleri ve etkileri, çevresel ve sosyal etki değerlendirmesi (ÇSED) dahil olmak üzere birden fazla yöntem ve aracın yanı sıra çevresel denetim, tehlike veya risk değerlendirmesi, sosyal ve çatışma analizi, çevresel ve sosyal yönetim planı (ÇSYP), çevresel ve sosyal yönetim çerçevesi (ÇSYÇ), bölgesel veya sektörel ÇED ve stratejik çevresel ve sosyal değerlendirme (SÇSD) ile değerlendirilebilir.

İDOP, bir takım alt projelerden oluştuğu ve bu alt projelerin riskleri ile etkileri, gerçekleştirilecekleri yer de dahil olmak üzere detayları belirlenene kadar belli olamayacağı için ÇSYÇ'nin, İDOP'un çevresel ve sosyal riskleri ile etkilerinin değerlendirilmesi adına DB ile mutabık kalınarak uygun yöntem olduğuna karar verilmiştir. Yukarıda bahsi geçen hedefler doğrultusunda işbu ÇSYÇ,

- çevresel ve sosyal riskler ile etkilerin değerlendirilmesi amacıyla ilkeler, kurallar, kılavuzlar ve usuller ortaya koyacak,

⁹ <https://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-policies>

- olumsuz risk ve etkileri düşürmek, azaltmak ve/veya telafi edecek tedbirler ve planların yanı sıra bu tedbirlerin maliyetini hesaplamaya ve karşılamaya yönelik hükümlere yer verecek,
- çevresel ve sosyal riskleri ve etkileri yönetme kapasitesi ile ilgili olanlar dahil olmak üzere proje riskleri ve etkilerini gözden geçirme sorumluluğu olan kurum veya kurumlar ile ilgili bilgi sağlayacak,
- bölgenin muhtemel çevresel ve sosyal hassasiyetleri de dahil olmak üzere, alt projelerin gerçekleştirilmesi beklenen alan ve olabilecek muhtemel etkiler ve alınması beklenen azaltma tedbirleri ile ilgili yeterli düzeyde bilgi de içerecektir.

1. İDOP'A GENEL BAKIŞ

Türkiye'nin, kapsamlı bir orman yangını yönetimi yaklaşımıyla iklim değişikliğine dayanıklı orman arazilerini şekillendirmesi ve iklim değişikliği nedeniyle artan orman yangını riskine karşı hazırlıklılık durumunu güçlendirmesi faydalı olacaktır.¹⁰ Türkiye'deki orman yangını riski, arazi kullanım değişiklikleri, demografik değişiklik, yakıt birikimi dahil olmak üzere başka yerlere benzer baskılardan kaynaklanmaktadır ve iklim değişikliğinden etkilenmektedir. Türkiye'de 2021 yılında kabul edildiği üzere, yangınla mücadele tek başına aşırı düzeydeki orman yangını sorununu çözemeyeceğinden, bu temel faktörlerin ele alınması gerekmektedir. Aşırı düzeydeki orman yangını tehlikelerini oluşturan karmaşık ve çoklu sorunları anlamak ve ele almak amacıyla sürekli iyileştirme için sürekli kullanımla kolayca uygulanabilen sistematik bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Entegre Yangın Yönetimi (EYY), ülkelerin orman yangınlarıyla başa çıkma çabalarıyla gelişmiştir ve biyolojik, çevresel, kültürel, sosyal ve ekonomik etkileşimleri göz önünde bulunduran orman yangını sorunlarını ele almaya yönelik bütüncül bir yaklaşımdır.¹¹ EYY, afetlerle ve bunların yönetiminde kullanılan Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi 2015-2030¹² ile uyumlu beş unsuru (5R) dikkate alır: i) Orman yangını ile ilgili sorunların “Gözden Geçirilmesi ve Analizi [Review and Analysis]” ve olumlu değişim için seçeneklerin belirlenmesi; (ii) kaynakları altta yatan nedenlere odaklayarak orman yangınlarını önlemek için “Risk Azaltımı [Risk Reduction]”; (iii) Orman yangınlarıyla mücadeleye için “Hazırlık [Readiness]”; iv) İstenmeyen veya zarar veren orman yangınlarına uygun müdahaleler için “Müdahale [Response]” ve (v) topluluğun iyilik halini, altyapıyı ve yangından zarar görmüş arazileri eski haline getirmek için “İyileştirme [Recovery]”. EYY ve 5R, Türkiye'de orman yangını yönetimini etkileyen kısıtlamaların sistematik olarak ele alınmasını sağlayabilecek esnek bir çerçeve sunmaktadır. Dolayısıyla bu Projenin, Türkiye'nin hedeflenen bölgelerinde, (Adana, Antalya, Balıkesir, Çanakkale, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Mersin ve Muğla Orman Bölge Müdürlükleri [OBM]¹³) uluslararası en iyi uygulamalara dayalı, Türkiye'nin diğer bölgelerinde de uygulanabilecek bir EYY modeli sunması beklenmektedir. Tüm bu OBM'ler, Akdeniz, Ege ve Marmara bölgelerinin kıyı şeridinde yer alan ormanlara sahiptir ve Türkiye Orman Yangını Risk Haritasında “çok yüksek riskli” olarak tanımlanmaktadır¹⁴.

Projenin, aşağıdaki paragraflarda açıklandığı üzere dört bileşeni vardır.

Bileşen 1. Orman Yangınlarına karşı ve Ormanların Direnci için Kurumların ve Toplumun Güçlendirilmesi (26,85 milyon ABD doları). Bu bileşenin amacı, politika ve düzenlemelerin gözden geçirilmesi ve gerektiğinden düzenlenmesi, kurumsal güçlendirme ve eşgüdüm yoluyla toplumu, kurumları ve ormanları iklim değişikliğinin şiddetlendirdiği daha sık ve şiddetli orman yangınlarına daha iyi hazırlamak için “Gözden Geçirme ve Analiz” ile “Hazırlık” süreçlerini hayata geçirmektir. İki alt bileşeni vardır.

Alt Bileşen 1.1. Kurumsal Çerçevenin “Gözden Geçirme ve Analiz” Yoluyla Entegre Yangın Yönetimine Yönelik Güçlendirilmesi (17,8 milyon ABD doları). Bu alt bileşen, EYY için kurumsal çerçeveyi ve bilgi tabanını güçlendirmeyi ve hem ulusal hem de yerel düzeyde büyük orman

¹⁰ Wunder, S. ve diğ. 2021. Resilient landscapes to prevent catastrophic forest fires: Socioeconomic insights towards a new paradigm. Forest Policy and Economics 128 (2021).

¹¹ FAO, 2019. FAO Strategy on Forest Fire Management. Rome.

¹² <https://www.undrr.org/implementing-sendai-framework/what-sendai-framework>

¹³ Bu OBM'ler, Adana, Antalya, Aydın, Balıkesir, Çanakkale, Edirne, Gaziantep, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Kilis, Manisa, Mersin, Muğla ve Osmaniye illerini kapsamaktadır (bkz. Bölüm 2.2-Şekil 11).

¹⁴ OGM'nin Orman Yangınlarıyla Mücadele Daire Başkanlığı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nden alınan topografya, bitki örtüsü ve yakıtlar, yağış ve orman yangını tehlike derecesine ilişkin veri setlerini dikkate alan ve birleştiren bir orman yangını risk değerlendirme süreci kullanır (bkz. Bölüm 2.2-Şekil 13).

yangınlarına yönelik müdahaleler için stratejiler oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu alt bileşen aşağıdaki faaliyetleri içerecektir:

- (i) orman yangını risklerine yanıt verme konusundaki boşlukları belirlemek ve ele almak için orman yangınları ve ilgili sektörlerle ilişkin yasal ve kurumsal çerçevelerin (politikaların, mevzuatın ve yönetmeliklerin) gözden geçirilmesi düzenlemelerin yapılması ve karar için ilgili makamlara sunulması
- (ii) Türkiye için Ulusal EYY Stratejisinin hazırlanması ve OGM'nin "2024-2043 Ulusal Ormancılık Programı"nın, iklim, orman ve orman yangınlarına dayanıklılık konularını içerecek şekilde güncellenmesi,
- (iii) hedeflenen bölgelerdeki Orman İşletme Müdürlüklerinin (OİM'lerin) için Yangın Yönetim Planlarının güncellenmesi,
- (iv) uluslararası en iyi uygulamalara dayalı olarak Türkiye için Olay Komuta Sistemi (OKS) yaklaşımının gözden geçirilmesi ve güçlendirilmesi,
- (v) Türkiye'nin yangınla ilgili soruşturma ve yangın sonrası neden belirleme kapasitesinin güçlendirilmesi,
- (vi) iklim değişikliğinin getirdiği riskler ve orman karbon stokları üzerindeki etkileri dahil olmak üzere orman ve orman yangını dayanıklılığının farklı yönlerine ilişkin bilgiyi artırmaya yönelik çalışmaların yürütülmesi, biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetlerini orman yönetim planlamasına dahil edilmesi ve ormanlar için bir iklim değişikliği uyum stratejisinin geliştirilmesi vb.

Alt Bileşen 1.2. Teknoloji ve Kapasite Oluşturma Yoluyla Entegre Yangın Yönetimi için daha "Hazırlıklı Olunması" (9,05 milyon ABD doları). Bu alt bileşen, gelişmiş teknolojiler, OGM ve Türkiye'deki diğer paydaşlar bünyesindeki EYY'nin temel unsurlarına yönelik farkındalık ve kapasite ile aşırı düzeydeki orman yangınlarıyla mücadele için "Hazırlığı" güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu alt bileşen aşağıdaki faaliyetleri içerecektir:

- (i) orman yangını tehlike derecesini ve orman yangını algılama sistemlerini iyileştirmek amacıyla gelişmiş orman yangını tahmini ve etkili müdahale için kaynak tahsisi dahil olmak üzere en son teknolojilere dayalı EYY için bir dijital karar destek sisteminin geliştirilmesi,
- (ii) OGM ve diğer ilgili kurumlar, yerel makamlar, orman köylüleri ve uygun olan diğer paydaşlar için EYY ve OKS ile ilgili eğitim programlarının tasarlanması ve sunulması,
- (iii) OGM'nin arama ve kurtarma ekiplerinin ve gönüllü orman yangını söndürme ekiplerinin, uluslararası en iyi uygulamalara ve ilgili başarılı deneyimlere dayalı olarak yeterli beceri ve donanımına sahip olacak şekilde güçlendirilmesi
- (iv) Hedeflenen bölgelerde ormancılık eğitim okullarının kurulması yoluyla genç nüfusa yönelik eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi de dahil olmak üzere, orman yangınları sırasında ve sonrasındaki faaliyetlerde halkın rolünü dikkate alarak, orman yangınları ve iklim değişikliği konusunda ulusal bir kamuoyu farkındalığı ve iletişim kampanyasının hazırlanıp yürütülmesi

Bileşen 2: Hedef Bölgelerde İklim Dirençli Ormanlara Yönelik Yatırımların Yapılması (366,4 milyon ABD doları). Bu bileşen, söndürme ve önleme arasında dengeli bir yaklaşım kullanarak "Risk Azaltımını", "Müdahale" kapasitesini artırmayı ve hedef alanlarda "İyileştirme" yaklaşımı ile orman yangınlarından etkilenen arazileri eski haline getirmeyi amaçlayan iklim dayanıklı ormanlara yönelik yatırımları destekleyecektir. Bu yatırımlar, aynı zamanda iklim değişikliğinin artan risklerinin gelecekte neden olacağı orman yangınlarına karşı orman ve toplum dayanıklılığını artıracaktır. Her "5R" için yatırım paketleri, ihtiyaçlarına göre hedeflenen alanlara göre özelleştirilecek ve Proje kapsamında geliştirilecek EYY planları

aracılığıyla uygulanarak gelecekte ölçeklenebilirlik ve tekrarlanabilirlik sağlanacaktır. Ankara’da bulunan OGM, bu Bileşenin genel yönetim ve gözetiminden sorumlu olacaktır. Bununla birlikte uygulama, her hedef bölgelerdeki OBM’ler tarafından yürütülecektir. Bu bileşenin üç alt bileşeni vardır.

Alt Bileşen 2.1. Orman Yangınlarında “Risk Azaltma”ya Yönelik Kapsamın Genişletilmesi (87,83 milyon ABD doları). Bu alt bileşen, orman yangınlarını besleyen yakıt yükünü yöneterek ve orman yangınlarının yayılmasını azaltmak için seçenekler geliştirerek hedef alanlarda orman yangını riskini azaltmayı amaçlayan yatırımları destekleyecektir. Bu alt bileşen aşağıdaki faaliyetleri içerecektir:

- (i) yangın mevsiminde ormana erişime zorluk olmamasını sağlamak için orman yolu ağının bakımının desteklenmesi,
- (ii) mevcut ormanlarda yangına dayanıklılığı ve orman dayanıklılığını artırmaya yönelik silvikültürel müdahaleler, örneğin: seçilen alanlarda yolların kenarları ve elektrik iletişim hatlarının geçiş noktalarında yangın bariyerleri ve sınır çizgileri; yakıt yükü yönetimi müdahaleleri (örn. seyreltme, otlatma); orman alanları, yerleşim yerleri ve tarım alanları arasında orman yangınına daha dayanıklı türlerle tampon bölgeler oluşturulması; ormanlarda doğal açıklıkların korunması veya oluşturulması,
- (iii) ormancılık ve orman yangını yönetiminde İş Sağlığı ve Güvenliği konularında kadınlara yönelik özel eğitim programı da dahil olmak üzere, çiftçiler tarafından tarımsal kalıntıların yakılması, rekreasyon alanlarında kamp ateşi yönetimi vb. gibi konularda eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri yoluyla yerel toplulukların ve paydaşların risk azaltma faaliyetlerine dahil edilmesi.

Alt Bileşen 2.2. “Müdahale” için Operasyonel Sistemlerin Güçlendirilmesi (163,4 milyon ABD doları). Bu alt bileşen, kontrolden çıkmadan önce büyük orman yangınlarına müdahale, söndürme ve kontrol altına alma kabiliyetini güçlendirmeyi amaçlayan seçili yatırımları (mevcut kapasitelere dayanarak) destekleyecektir. Bu alt bileşen aşağıdaki faaliyetleri içerecektir:

- (i) insansız gözetleme kuleleri aracılığıyla gözetleme ve algılama yaklaşımlarını modernize ederek orman yangınına algılama süresinin ve kapasitesinin iyileştirilmesi,
- (ii) eski ekipmanın değiştirilmesi ve dijital radyo iletişim sistemlerinin kurulması yoluyla iletişim ve sevk sistemlerini geliştirerek orman yangınları için ilk müdahale süresinin iyileştirilmesi,
- (iii) orman yangınlarına müdahale kapasitesinin yanı sıra sel, deprem vb. diğer afetlere müdahale ve kurtarma kapasitesini güçlendirmek için kara araçlarının ve makinelerinin yenilenmesi ve artırılması.

Alt Bileşen 2.3. Orman Yangınlarından Etkilenen Arazilerin ve Geçim Kaynaklarının Dirençli Şekilde “İyileştirilmesi” (115,7 milyon ABD doları). Bu alt bileşen, orman yangınlarından etkilenen arazilerin ve geçim kaynaklarının iyileştirilmesi ve onarımına yönelik yatırımları destekleyecektir. Yangından etkilenen alanlarda, gelişmiş karbon tutulumuna katkıda bulunan peyzaj onarım faaliyetleri uygulanacaktır. Sürdürülebilir yerel kalkınmaya katkı sağlayan eğitim, ormana dayalı geçim kaynakları ve istihdam yoluyla orman köylerine ve diğer topluluklara ekonomik fırsatlar sunulacaktır. Bu alt bileşen aşağıdaki faaliyetleri içerecektir:

- (i) iklime ve yangına dayanıklı ağaç türlerinin belirlenmesi ve üretimi için araştırma ve geliştirme yapmak ve gen bankası işlevi görmek üzere özel bir laboratuvarın kurulması,
- (ii) iklim değişikliğine ve diğer stres faktörlerine (örn. zararlılar) dayanıklılığı ve yangın sonrası biyolojik çeşitliliği ve ekosistem hizmetlerinin üretimini korumak için (örn. selden korunma,

toprak erozyonu, vb.), iklim akıllı teknikler kullanılarak orman yangını nedeniyle yanan alanların onarımı,

- (iii) EYY planları doğrultusunda doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini teşvik etmek üzere belirli alt projeler için hibeler ve mikro krediler sağlayarak orman köylerindeki savunmasız hane halklarının geçim kaynaklarının ve istihdamının desteklenmesi. Geçim kaynağı destek faaliyetleri, orman köylerine geçim ve istihdam olanakları sağlamak için, OGM'nin Türkiye genelinde uzun zamandır uyguladığı Orman ve Köy İlişkileri Programının (ORKÖY) hedef bölgelerde (özellikle depremde etkilenen bölgelerde ¹⁵) yaygınlaştırılması yoluyla uygulanacaktır. Kadın girişimcilere farklılaştırılmış destekler de dahil olmak üzere, bu Programın zaten desteklendiği, devam etmekte olan Türkiye Dayanıklı Peyzaj Entegrasyon Projesi'nden (TULİP, 172562) öğrenilen derslere özel önem verilecektir.

Proje kapsamında desteklenecek alt projeler şunlardır: (a) aşırı ısıya / orman yangınına ve sellere dayanacak hava koşullarına dayanıklı malzemelerle tasarlanmış iklime duyarlı/dayanıklı konut tadilatları ve daha az emisyonlu, enerji verimliliğine ilişkin en yüksek AB normlarına uygun enerji verimli elektrik ve ısıtma sistemleri (çatı kaplama, mantolama, iç elektrik tesisatı, kat kaloriferi); (b) enerji verimliliği ve dayanıklılığı oluşturmaya yardımcı olacak güneş fotovoltaik sistemleri; (c) tozlaşma yoluyla ekosistem hizmetlerinin dayanıklılığını da artıran teknik arıcılık; (d) EYY planları doğrultusunda orman yönetimini destekleyecek, verimliliği artırırken mevcut en son teknolojiye ve emisyonların ve kirliliğin azaltılmasına ilişkin AB normlarına uygun ormancılık mekanizasyonu (traktör, motorlu testere ve koruyucu giysi, tomruk vinci, istifleyici yükleyici, tomruk makinesi); (e) iklim dostu hayvansal üretim (iklim dostu mera yönetimi, besi hayvanları için barınaklar, besleme tezgahları gibi iklime dayanıklı altyapılar da dahil olmak üzere); (f) bitkisel üretim; (g) kadın girişimcilerin ormana dayalı girişimleri; (h) ipekböceği yetiştiriciliği; (i) bölgesel ürünlerin değerlendirilmesi ve ilgili üretim ve değer zinciri fırsatlarının güçlendirilmesine yönelik tesisler (paketleme tesisleri, soğuk hava depoları, süt toplama merkezleri).

Bileşen 3: Proje Yönetimi, İzleme ve Değerlendirme (6,75 milyon ABD doları). Bu bileşen, etkili ve etkin proje uygulaması için artan işletme maliyetlerini ve diğer uygun harcamaları destekleyecektir. Bu bileşen aşağıdaki faaliyetleri içerecektir:

- (i) OGM'nin Proje Uygulama Birimi (PUB) için teknik, finansal, çevresel ve sosyal kapasitelerin güçlendirilmesi de dahil olmak üzere proje yönetimi desteği,
- (ii) şikâyetlerin giderilmesi, toplumsal cinsiyet konuları ve vatandaş katılımı dahil olmak üzere çevresel ve sosyal risk yönetimine uyum desteği,
- (iii) proje iletişim ve görünürlük planının yürütülmesi,
- (iv) izleme ve değerlendirme,
- (v) proje ile ilgili işletme giderleri.

¹⁵ 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'nin güney bölgesi ile Suriye'nin kuzeyinde farklı fay hatları üzerinde dokuz saat arayla 7,8 ve 7,5 büyüklüğünde "Kahramanmaraş depremleri" olarak anılan iki büyük deprem meydana gelmiştir. Depremler, Türkiye nüfusunun yaklaşık 14,01 milyonunun (yüzde 16,5) yaşadığı 11 ili (Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elâzığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa) illerini etkilemiştir. 1 Mart 2023 itibarıyla 45.089 kişi hayatını kaybetmiş, 1.971.589 kişi yer değiştirmek zorunda kalmıştır. (Küresel Hızlı Afet Sonrası Hasar Tahmini (GRADE) Raporu "6 Şubat 2023, Kahramanmaraş Depremleri, Türkiye Raporu", GFDRR, WB. 20 Şubat 2023; 3 Mart 2023 tarihli AFAD Basın Bülteni No.36, <https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-36>)

Bileşen 4: Beklenmedik Acil Durum Müdahale Bileşeni (BAMB). Bu bileşen, Operasyonel Politika / Banka Prosedürü (OP/BP) 10.00 (Yatırım Projesi Finansmanı), paragraf 12 ve 13'e uygun olarak, gerektiğinde Geçerli bir Krize veya Acil Duruma anında müdahale edilebilmesi için Projeye dahil edilmiş olup, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Proje fonlarının hızlı bir şekilde yeniden tahsis edilmesini talep ederek geçerli bir acil duruma veya krize (yani büyük bir olumsuz ekonomik ve/veya sosyal etkiye neden olan veya olması muhtemel doğal ya da insan yapımı bir afet ya da krize) hızlı ve etkili müdahalede bulunmasını sağlayacaktır. BAMB'ı etkinleştirme prosedürleri Proje İşletim El Kitabında (PIEK'te) belirlenecektir.

1.1. OGM'NİN KURUMSAL SORUMLULUKLARI VE YAPISI

Proje'nin uygulayıcı kurumu, Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı bir kurum olan OGM olacaktır. OGM, 1839 yılında kurulmuş olup, misyonu "orman ve orman kaynaklarını her türlü tehlikelere karşı korumak, doğaya yakın bir anlayışla geliştirmek, ekosistem bütünlüğü içinde ve topluma çok yönlü sürdürülebilir faydalar sağlayacak şekilde yönetmek"tir.

Bakanlıklara Bağlı, İlgili ve İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne göre¹⁶, OGM'nin görevleri şu şekildedir:

- a) *Orman kaynaklarını; ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel faydalarını dikkate alarak, bitki ve hayvan varlığı ile birlikte, ekosistem bütünlüğü içinde idare etmek, katılımcı ve çok amaçlı şekilde planlamak, usulsüz müdahalelere, tabii afetlere, yangınlara karşı korumak, muhtelif zararlıları ile mücadele etmek ve ettirmek, ormancılık karantina hizmetlerini yürütmek, geliştirmek, orman alanlarını ve ormanlara ilişkin hizmetleri artırmak, ormanları imar ve ıslah etmek, silvikültürel bakımını ve gençleştirilmesini sağlamak.*
- b) *Ormanların mülkiyeti ile ilgili iş ve işlemlerini, kadastrasını, izin ve irtifak işlerini yürütmek.*
- c) *Orman ürün ve hizmetlerinin sürekliliğini güvence altına alarak ormanları teknik, sosyo-kültürel, ekolojik ve ekonomik icaplara göre işletmek, orman ürünlerinin üretim, taşıma, depolama iş ve işlemlerini yapmak ve yaptırmak, bu ürünleri yurt içinde ve yurt dışında pazarlamak.*
- d) *Mesire yerleri, şehir ormanları, orman parkları, araştırma ormanları, arboretum sahaları, orman içi biyolojik çeşitlilik koruma alanları, model orman ve muhafaza ormanı alanlarının ayrılması, korunması, işletilmesi ve işlettilmesini sağlamak.*
- e) *Orman sınırları içinde veya orman sınırları dışında her türlü arazide; ağaçlandırma, erozyon kontrolü, ormanla ilgili mera ıslahı, çölleşme ile mücadele, sel ve çığ kontrolü çalışmalarını yürütmek, entegre havza projeleri yapmak ve uygulamak.*
- f) *Orman ağaç, ağaççık ve florasına ait bitki türlerinin tohum ve fidanlarını üretmek, ürettirmek, aşılama faaliyetlerini yapmak, devamlı veya geçici fidanlıklar kurmak, işletmek, gerektiğinde kapatmak.*
- g) *Gerçek ve tüzel kişilerin özel ağaçlandırma, imar-ihya, erozyon kontrolü çalışmaları ile fidanlık tesis etmesi, işletmesi ve pazarlamasını desteklemek.*
- h) *Orman ekosistemlerinin sunduğu ürün ve hizmetlerden azami seviyede istifade edilmesini sağlamak üzere döner sermaye işletmeleri ve gerekli diğer birimleri kurmak ve işletmek, gerektiğinde kapatmak, her türlü malzeme, arsa, arazi, bina, tesis, tesisat satın almak veya kiralamak, gerektiğinde takas yapmak; bunların bakım ve onarımlarını yapmak, yaptırmak, hizmetlerin gerektirdiği makineler ile hizmet vasıtalarını sağlamak, bakım ve revizyonlarını yapmak, yaptırmak, ormanlarda gerekli her türlü altyapı çalışmasını yapmak, ormancılık faaliyetleri için gerekli yolların etüt projelerini yapmak, bakım ve onarım işlerini yapmak veya yaptırmak.*

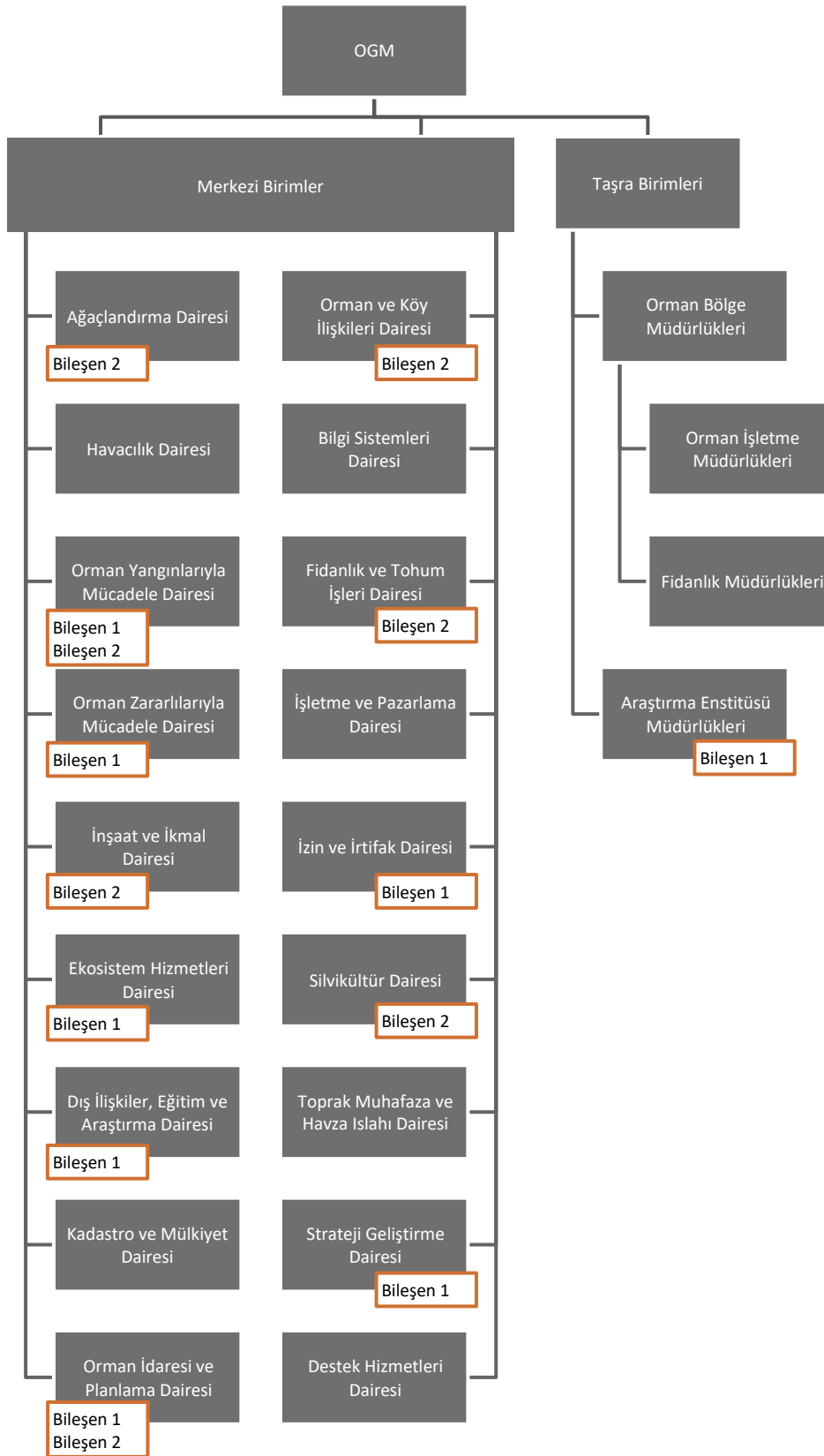
¹⁶ 15/7/2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Erişim tarihi: 28 Ocak 2023

- i) Hizmetin gerektirdiği her türlü hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim yapmak ve yaptırmak, Genel Müdürlüğün çalışma alanına giren hizmetlere ilişkin olarak, yerel, ulusal ve küresel seviyede görev yapacak enstitüler, müdürlükler, araştırma birimleri, eğitim merkezleri ve sosyal tesisler kurmak ve işletmek.
- j) Hizmetleri ile ilgili her türlü araştırma ve geliştirme, envanter, basım, yayım ve tanıtma işleri ile projeleri yapmak veya yaptırmak ve bunların sonuçlarını yurt içinde ve yurt dışında pazarlamak.
- k) Orman ürün ve hizmetlerinin kullanımını yaygınlaştırmaya yönelik çalışmalar yapmak, her türlü orman ürünü üreten, işleyen, pazarlayan, ithalat ve ihracatını yapan özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile yakın iş birliği içinde çalışmak, yurt içinde ve yurt dışında danışmanlık yapmak, projeler uygulamak, ormanlar ve ormancılıkla ilgili olarak kamuoyunu bilinçlendirici her türlü faaliyette bulunmak.
- l) Ormancılık faaliyetlerinin geniş kitlelere yayılmasını sağlamak ve orman yangınlarının önlenmesi ile ilgili kamuoyunun bilinçlendirilmesi amacıyla orman gençlik ve spor kulüplerine (...) yardım sağlamak.
- m) Orman bütünlüğünü sağlamak amacıyla gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazların orman rejimine alınması için kamulaştırma, kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmazların devir ve gerektiğinde takas işlemlerini yapmak, Devlet ormanları içinde ve bitişğinde oturan köylüleri ayni ve nakdi yardım kaynaklarıyla desteklemek, orman-halk ilişkilerini geliştirmek ve bu konuda her türlü tedbiri almak.
- n) Görev alanına giren konularda teknik ve idari esasları belirlemek, çalışma konularına ilişkin laboratuvarlar kurmak ve kurdurmak, iş tarifleri ve birim zaman analizlerini yapmak, yaptırmak ve birim fiyatlarını tespit etmek.
- o) Genel Müdürlüğün görev, hizmet ve faaliyetleri ile ilgili olarak, diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca uyulacak esasları belirlemek, koordinasyonu sağlamak.

Organizasyon şemasında (Şekil 1) gösterildiği üzere OGM'nin 22 merkezi birimi, 30 bölge müdürlüğü, 277 işletme müdürlüğü, 28 fidanlık müdürlüğü ve 12 araştırma enstitüsü¹⁷ bulunmaktadır.

¹⁷ <https://www.ogm.gov.tr/tr>

Şekil 1. OGM'nin kurumsal yapısı¹⁸ ve bileşenlerin uygulama birimleri

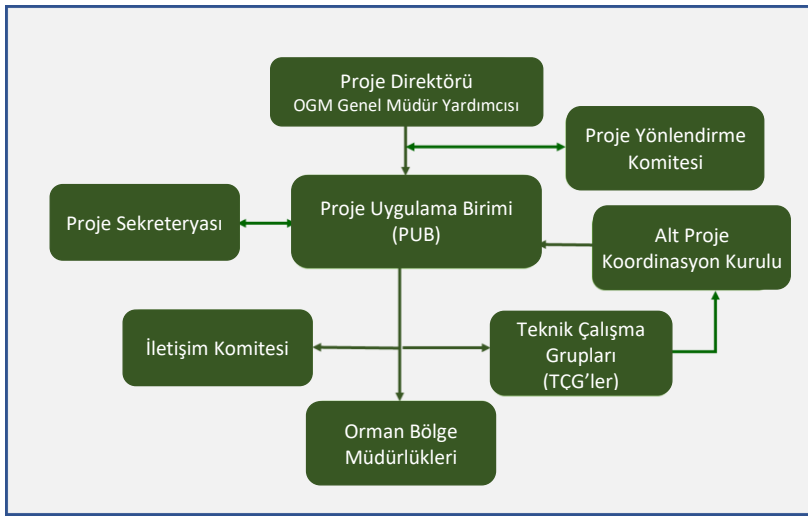
¹⁸ Organizasyon şemasında idari birimlere yer verilmemiştir. Merkezi idari birimler arasında Personel Dairesi, İç Denetim Birimi Başkanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı ve Hukuk Müşavirliği bulunmaktadır. (<https://www.ogm.gov.tr/tr>)

1.2. İDOP'UN GENEL UYGULAMA YAPISI

OGM, Ankara'daki genel merkezinde, proje direktörü olarak hareket edecek olan Genel Müdür Yardımcısının rehberliğinde çalışan bir Proje Koordinatörünün başkanlığında bir **Proje Uygulama Birimi (PUB)** kurmuştur. PUB, Proje faaliyetlerinin finansal yönetimi, satın alma, ödemeler, çevresel ve sosyal (Ç&S) risk yönetimi, izleme, değerlendirme ve raporlama sorumluluğu da dahil olmak üzere, Projenin gündelik idaresinden ve uygulamasından sorumlu olacaktır. OGM, temel projenin idaresine dair temel işlevlerin yönetiminden sorumlu kalifiye personele sahiptir ve OGM, gerektiğinde projenin verimli ve etkili bir şekilde uygulanabilmesi için, finansal, Ç&S vb. belirli ana işlevleri desteklemek üzere PUB'a ilave bireysel danışmanlar alacaktır (Projenin Ç&S ekibinin ayrıntıları için 6. Bölüme bakınız).

Projenin uygulama yapısı Şekil 2'de verilmiş olup, aşağıdaki paragraflarda kısaca açıklanmıştır.

Şekil 2. Uygulama Düzenlemeleri

Teknik Çalışma Grubu (TÇG). Proje faaliyetlerinin uygulanmasında esas olarak OGM'nin on iki daire başkanlığı ve bir araştırma enstitüsü müdürlüğü görev alacaktır (bkz. Şekil 1). Bu daire başkanlıkları ve araştırma enstitüsü müdürlüğü, alt proje faaliyetlerinin tasarımı ve uygulanması için bir TÇG oluşturmuş olup, gerektiğinde her bir alt proje için de ilgili alt gruplar oluşturulacaktır. TÇG, PUB Koordinatörüne bağlı beş daire başkanından oluşan bir Alt proje Koordinasyon Kurulu tarafından koordine edilecektir.

Orman Bölge Müdürlükleri (OBM'ler). Proje, Türkiye'de orman yangınlarına karşı en savunmasız olan ve orman yangınlarına karşı daha fazla korumanın gerektiği Adana, Antalya, Balıkesir, Çanakkale, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Mersin ve Muğla'daki dokuz OBM'de uygulanacaktır. OBM'ler, proje faaliyetlerinin yürütülmesine doğrudan dahil olacak ve ÇSYÇ ile Çevresel ve Sosyal Taahhüt Planına (ÇSTP) uyum konusunda PUB'deki Ç&S uzmanlar tarafından yönlendirileceklerdir.

Proje Yönlendirme Komitesi (PYK). OGM bünyesinde, Projenin performansını takip edecek ve gerektiğinde sorunların çözümü için rehberlik ve destek sağlayacak üst düzey yetkililerden oluşan bir PYK de kurulmuştur.

İletişim Komitesi. OGM ayrıca, Projenin iletişim ve görünürlük stratejisinin yanı sıra Proje'nin Şikâyet Mekanizmasının (ŞM) işletilmesinden de sorumlu olacak bir İletişim Komitesi kurmuştur. Bu İletişim Komitesi, hem OGM personelinden hem de gerektiğinde harici danışmanlardan oluşacaktır. İletişim Komitesi, Projenin tanıtımı için web sitesi ve sosyal medya hesapları oluşturacak ve bunları yönetecek, Projenin internet sitesinde görünürlüğü artıracak haber ve hikayeleri hazırlayacak, açılış ve kapanış

toplantılarını düzenleyecek, sosyal medya kuruluşlarında tanıtım programları düzenleyecek, Projenin tanıtımı için broşürler, kitapçıklar ve videolar hazırlayacaktır.

Uygulama Kılavuzları

OGM projesi, Dünya Bankasının onaylayacağı bir **Proje İşletim El Kitabına (PiEK)** dayalı olarak uygulayacaktır. PiEK şunları içerecektir:

- (i) tüm proje faaliyetlerinin ayrıntılı açıklaması ve ilgili takvimler ve hedefler;
- (ii) ayrıntılı uygulama düzenlemeleri ve sorumluluklar (yani, PYK, PUB, TÇG'ler, daire başkanlıklarının vb.'nin yapıları, görev ve sorumlulukları);
- (iii) alt projelerin seçimine, uygulanmasına ve yönetimine rehberlik edecek ayrıntılı politikalar ve prosedürler;
- (iv) Ç&S gereklilikler için kılavuzlar ve düzenlemeler;
- (v) ödemelere ve mali idareye yönelik düzenleme ve prosedürler;
- (vi) geçerli satın alma kuralları ve planları;
- (vii) Yolsuzlukla Mücadele kılavuzları;
- (viii) ilgili taraflar arasındaki koordinasyon mekanizmaları;
- (ix) Proje takibi, değerlendirme, raporlama ve iletişim için gereksinimler ve prosedürler, ve
- (x) BAMB'nin aktivasyonu ve uygulanması için prosedürler.

PiEK'te özetlenen uygulama düzenlemeleri, uygulama sırasında ortaya çıkabilecek ihtiyaçlar için esneklik sağlamak ve değişikliklere izin verebilmek için uyarlanabilir bir yönetim yaklaşımı benimsenecektir.

PUB ayrıca, hibeler ve mikrokrediler aracılığıyla orman köylerinin geçimini destekleyecek ve istihdam imkanları yaratacak alt proje faaliyetlerinin uygulama detaylarını içeren bir **Hibeler ve Mikrokrediler El Kitabı** hazırlayarak Dünya Bankasının onayını alacaktır. Hibeler ve Mikrokrediler El Kitabının hazırlanması, Alt Bileşen 2.3 için ödeme önkoşulu olacak ve aşağıdaki detayları içerecektir:

- (i) yararlanıcıların seçimine ilişkin yönergeler ve kriterler;
- (ii) PGH ile uyumu sağlamak için desteklenen alt projelerin seçimine ilişkin yönergeler ve kriterler;
- (iii) farklı faaliyet türleri için maliyet paylaşım gereklilikleri, başvuru şablonları ve talimatları, hibe ve mikrokredi sözleşmesi şablonu, hibe ve mikrokredi dağıtma mekanizmaları, takip, değerlendirme ve raporlama da dahil olmak üzere uygulama mekanizmaları;
- (iv) ödemeler, muhasebe, dokümantasyon, iç kontroller ve diğer mali yönetim süreçlerinin yürütülmesine yönelik mekanizmalar;
- (v) projenin Çevresel ve Sosyal Değerlendirme (ÇSD) araçlarına ve geçerli Çevresel ve Sosyal Standartlara (ÇSS'ler) göre Ç&S gereklilikler; ve
- (vi) satın alma süreçleri.

Hibeler ve Mikrokrediler El Kitabı, PiEK'ten ayrı bağımsız bir belge olacaktır.

2. TEMEL BİLGİLER

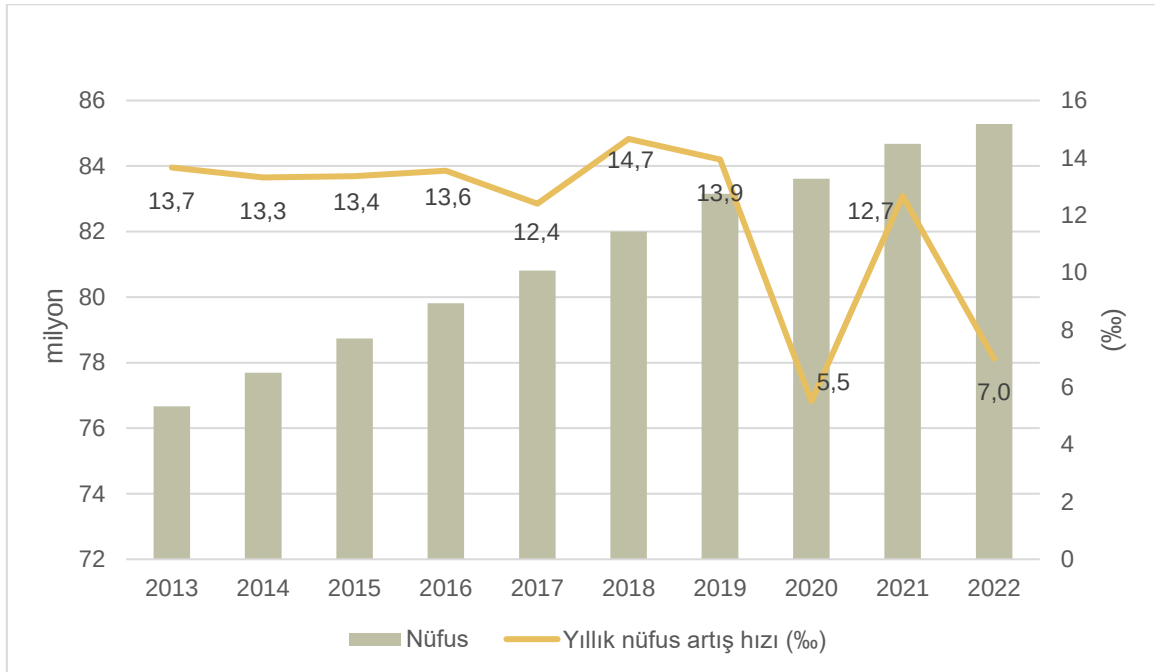
Bu bölümde Türkiye hakkında nüfus, ekonomi, iklim değişikliği, su, arazi örtüsü ve biyolojik çeşitlilik ile ilgili genel bilgiler ve bileşenlere yönelik bilgiler sunulacaktır.

2.1. TÜRKİYE İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Nüfus

Türkiye, 2021 itibarıyla 84,680,273 nüfusuyla dünyanın en kalabalık 18. ülkesidir¹⁹. 2013-2022 yılları arasındaki nüfus ve yıllık nüfus artış hızı, Şekil 3'te gösterilmiştir. Türkiye'nin nüfusu, giderek artsa da yıllık nüfus artış hızı, 2018'den sonra düşmeye başlamıştır (2020'de %5,5, 2022'de %7). 2020 yılındaki düşüş, COVID-19 pandemisi ile ilişkilendirilebilecek olsa da 2022 yılındaki düşüşte ekonomik ve sosyal faktörler de etkili olmuş olabilir.

Şekil 3. 2013-2022 yılları arasında toplam nüfus ve yıllık nüfus artış hızı.

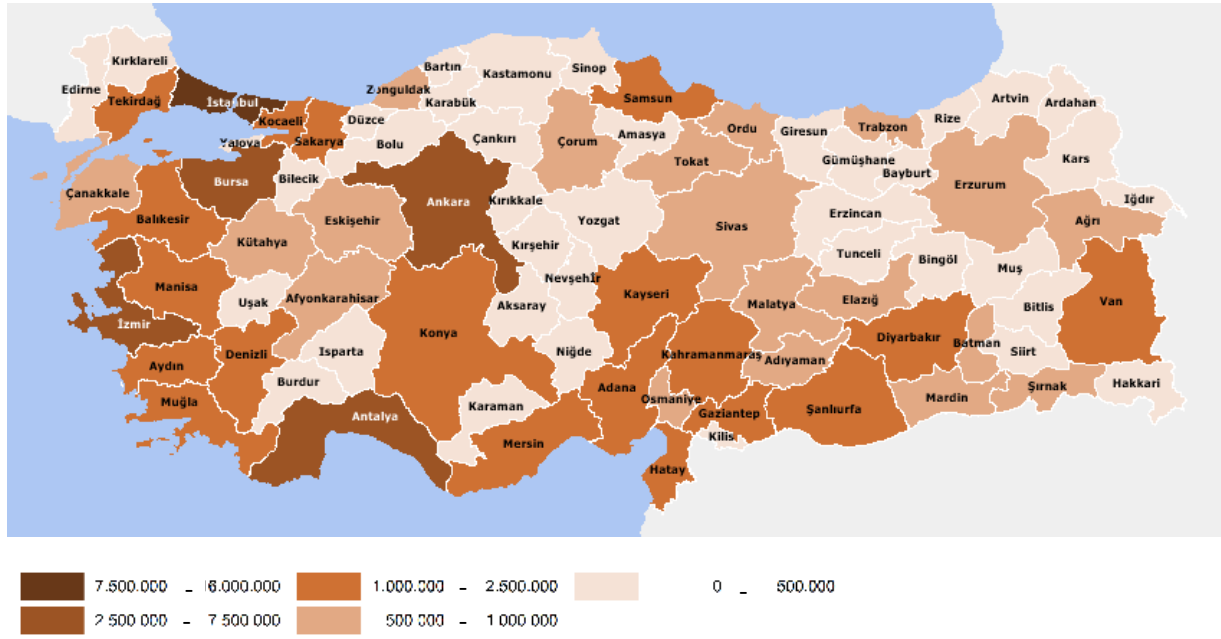

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2022

Türkiye'nin 81 ili (ilk idari düzey) bulunurken nüfusun illere göre dağılımı, Şekil 4'te gösterilmiştir. Türkiye'nin en kalabalık ili, nüfusun %18,7'sine ev sahipliği yapan İstanbul olup İstanbul'u Ankara (%6,8) ve İzmir (%5,2) takip etmektedir. En az nüfusa sahip iller ise Ardahan (%0,1), Tunceli (%0,1) ve Bayburt (%0,1) illeridir.

¹⁹ Sıralama <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL> adresinde yer alan verilere göre hesaplanırsa da nüfus verisi, TÜİK'in 2021 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden alınmıştır.

Şekil 4. Nüfusun illere göre dağılımı, 2022.

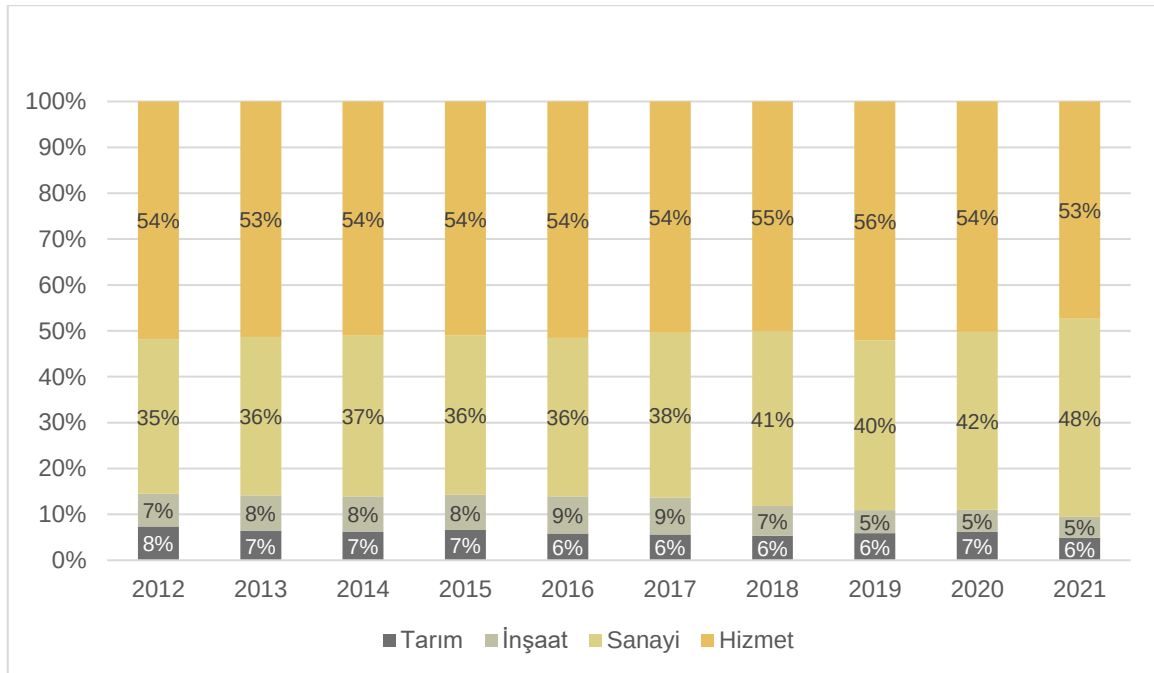

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2022

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)

Yıllar arasında küçük değişiklikler olsa da %53 ile 2021 yılında en büyük paya sahip olan hizmet sektörünü, %48 ile sanayi takip etmektedir. Tarım sektörü hasılanın %6'sını, inşaat sektörü ise %5'ini sağlamaktadır (Şekil 5). Tarım sektörünün istihdama katkısı %18, GSYİH'e katkısı ise %7'dir.

Şekil 5. GSYİH'nin Sektörel Dağılımı, 2012-2021.

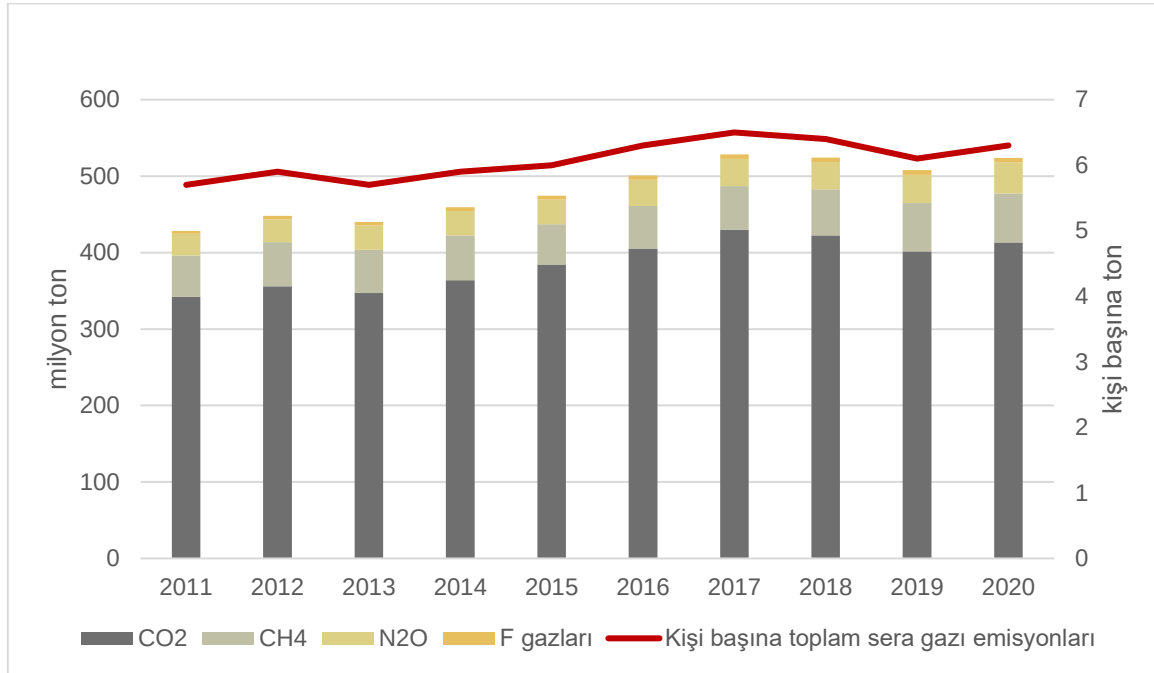
TÜİK, GSYİH İstatistikleri, 2012-2021

İklim Değişikliği

Sera gazı emisyonları

Türkiye'nin iklim değişikliğinin en önemli nedeni olan sera gazı emisyonlarında 2011-2020 arası görülen değişim, Şekil 6'da gösterilmiştir. Zaman içinde küçük dalgalanmalar yaşansa da CO₂'ye eşdeğer toplam sera gazı emisyonları 2011'de 428,5 milyon tondan 2020 yılında 523,9'a, kişi başına sera gazı emisyonu ise 2011'de 5,7 tondan 2020 yılında 6,3'e yükselmiştir²⁰.

Şekil 6. 2011-2020 arası toplam ve kişi başı sera gazı emisyonları (CO₂ eşdeğeri)

Not: Ormancılık ve arazi kullanımından kaynaklı emisyonlar ve çıkarımlar dahil edilmemiştir.

Kaynak: TÜİK, Sera Gazı Emisyonu İstatistikleri, 2011-2020

Enerji sektörü, 2020 yılında sera gazı emisyonlarının %70'ine neden olurken onu sırasıyla %14, %13 ve %3 ile tarım, sanayi ve ürün kullanımı ve atık sektörü takip etmektedir.²¹

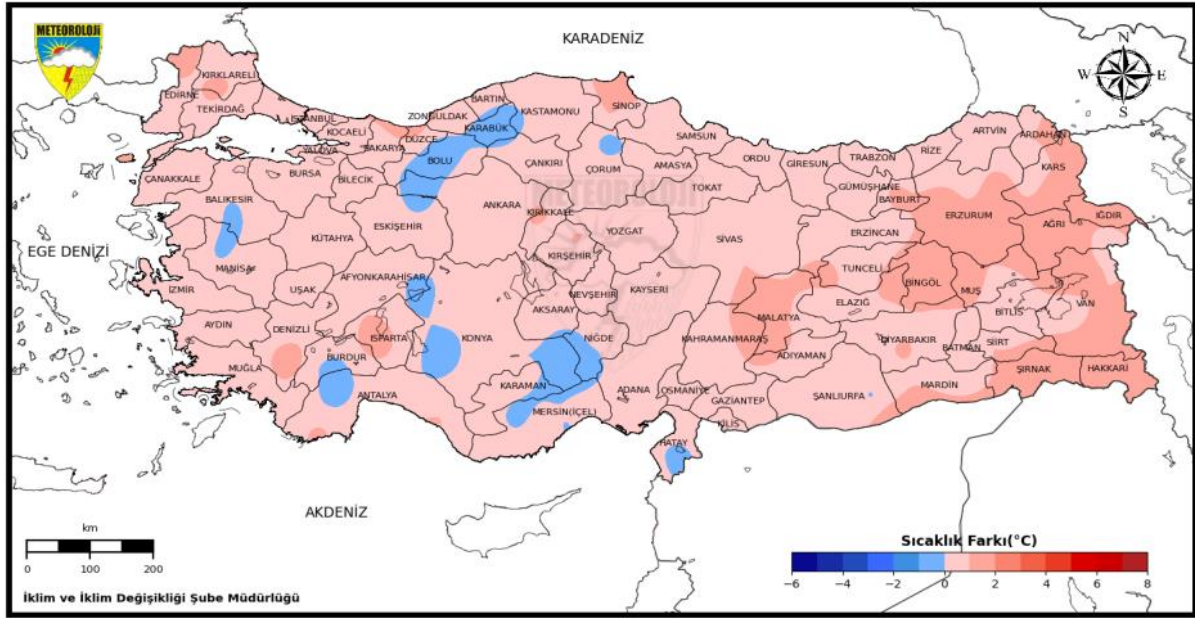
Sıcaklık

2022 yılında Türkiye'nin ortalama sıcaklığı 14,5°C olmuş ve 1991-2020 ortalaması olan 13,9°C'nin 0,6°C üzerinde gerçekleşmiştir. 2011 yılı hariç özellikle 2007 yılından itibaren yıllık ortalama sıcaklıklarda pozitif anomaliler gözlemlenmekte olup 1971-2022 yılları arasında 15,5°C ile 2010 yılı en sıcak yıl olmuştur. 2022 ise 14,5°C ile en sıcak yedinci yıl olmuştur. Türkiye genelinde 2022 sıcaklıkları ile 1991-2020 ortalaması arasındaki fark, Şekil 7'de gösterilmiştir.

²⁰ TÜİK, Sera Gazı Emisyonu İstatistikleri, 2011-2020

²¹ TÜİK, Sera Gazı Emisyonu İstatistikleri, 2011-2020

Şekil 7. Türkiye'nin 2022 ortalama sıcaklığı ile 1991-2020 ortalaması arasındaki fark

Kaynak: 2022 Yılı İklim Değerlendirmesi, Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Yağış

Türkiye'nin ortalama alansal yağış miktarı, 2022 yılında 503.8 mm olarak kayda geçmiş olup bu sayı, 1991-2020 arasına göre %12 daha azdır (573.4 mm). Türkiye genelinde 2022 yılı ile 1991-2020 yıllarının ortalaması arasındaki yıllık yağış miktarı farkı, Şekil 8'de gösterilmiştir

Şekil 8. Türkiye'de ortalama alansal yağış anormalliği, 2022.

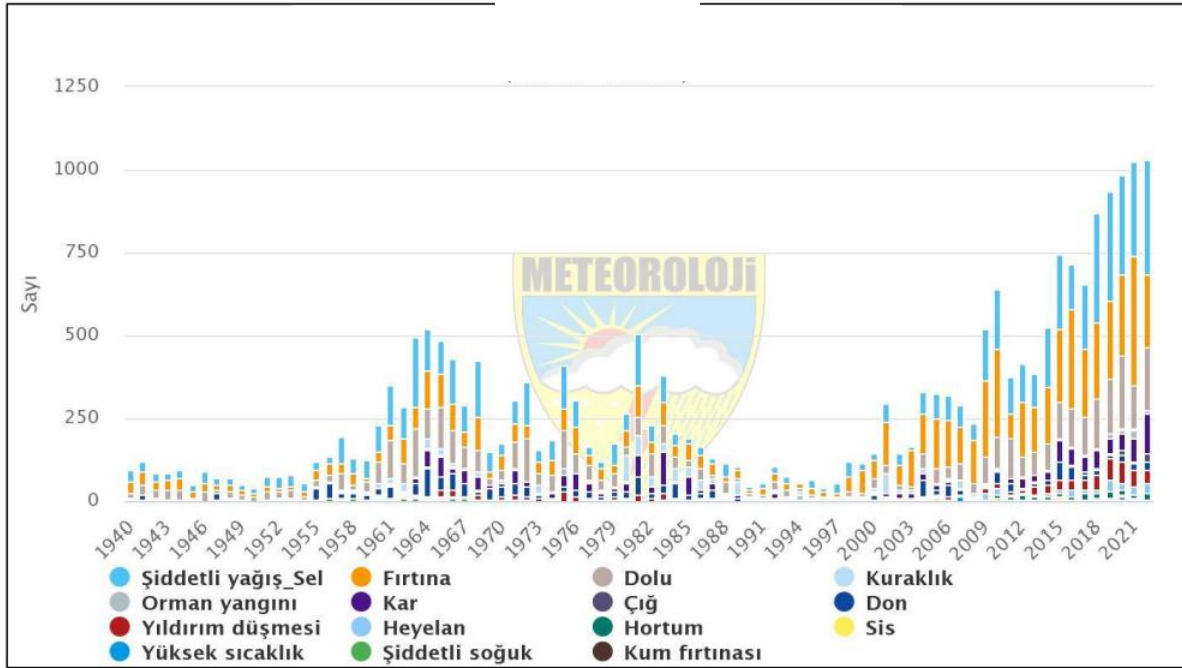

Kaynak: 2022 Yılı İklim Değerlendirmesi, Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Meteorolojik Afetler

Özellikle 1030 şiddetli hava olayının görüldüğü son yirmi yılda (Şekil 9) şiddetli hava olaylarının artma eğiliminde olduğu görüldüğü de 2022 yılı, en şiddetli hava olaylarının 1940-2022 yılları arasında olduğu bir yıl olmuştur.

Şekil 9. Türkiye genelinde meteorolojik afetlerin dağılımı (1940-2022)

Kaynak: 2022 Yılı İklim Değerlendirmesi, Meteoroloji Genel Müdürlüğü 2023. (sy. 16)

2022 yılında kaydedilen şiddetli hava olaylarının yüzdelere göre dağılımı şu şekildedir: Şiddetli yağmur-sel (%33,6), fırtına (%21,4), dolu (%18,5), kar (%11,7), yıldırım (%4,1), orman yangını (%0,9), don (%2,5), heyelan (%2,7), çığ (%2,1), toz fırtınası (%0,2) ve sis (%0,3).

Hidroloji

Türkiye’de altısı sınır aşan nitelikte olmak üzere yirmi beş nehir havzası bulunmaktadır. Türkiye’deki nehirlerin çoğu, ülke sınırları içinde doğup ülke sınırları içinde denize akmaktadır. Kızılırmak, Sakarya, Büyük Menderes, Seyhan, Yeşilirmak, Ceyhan, Gediz ve Küçük Menderes, en önemli nehirlerdir. Türkiye sınırları içinde doğup başka ülkelerin kıyılarındaki denizlere akan nehirler ise Fırat, Dicle, Çoruh, Kura ve Aras nehirleridir. Asi ve Meriç nehirleri ise başka ülkelere doğup Türkiye kıyılarında denize akmaktadır.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nün yaptığı çalışmalara göre Türkiye’de 320 doğal göl bulunmaktadır. Bu göllerin bazıları mevsimsel olup kışın yağış ile dolmakta ve yazın yağış olmayınca kurumaktadır. Türkiye’de yüzölçümü bakımından en büyük göller Van Gölü, Tuz Gölü, Beyşehir Gölü ve Eğirdir Gölü’dür²².

²² <https://dsi.gov.tr/Sayfa/Detay/754>

Su kaynakları daha etkili ve verimli kullanılmadığı sürece Türkiye'nin 2030'lu yıllara kadar su fakiri bir ülke olması muhtemeldir. Mevcut su kaynaklarının nicelik, nitelik ve ekosistem bakımından korunması için suyun özellikle tarım, sanayi ve içme-kullanma alanlarında etkin ve verimli kullanılmasına ilişkin gerekli önlemlerin alınması zorunlu hale gelmiştir.²³ Bu nedenle, havzaların içerisinde su dengesi sağlamak için nehir havzası amenajman planları hazırlanmıştır.

Türkiye'deki su kaynaklarının %74'ü, tarım sektöründe kullanılmaktadır. Özellikle modern sulama yöntemlerine geçiş ile birlikte sulama verimliliğini artırmak için son yıllarda pek çok çalışma ve proje yürütülmüştür. Sulama verimliliği, halihazırda %51 seviyelerindedir. Ana hedef, sulama verimliliğini 2024 yılında %55'e çıkarmaktır.

2030 yılına kadar Türkiye'nin iç ve batı bölgelerinde %40'ı aşan, güneydoğu ve doğu bölgelerinde %20 ila %40 civarında bir su stresinin yaşanacağı tahmin edilmektedir²⁴. Ayrıca, Türkiye'nin Ege kıyılarında bulunan Gediz ve Büyük Menderes havzalarındaki yüzey sularının %50'sinin bu yüzyılın sonunda yok olacağı ve tarım, yerleşim yerleri ve sanayi tesislerinde ciddi su kıtlığının yaşanacağı tahmin edilmektedir.²⁵

Biyolojik Çeşitlilik

Türkiye, bulunduğu iklim kuşağı göz önünde bulundurulduğunda bitki türleri açısından son derece zengindir. Endemiklik oranı, tohumlu bitkilerden çiçek açan bitki grubunda (angiospermae) son derece yüksektir. Tür ve alt tür düzeyinde çiçek açan yaklaşık 11,000 türün 3925'i endemik olup endemiklik oranı %34 civarındadır. Tohumlu bitkiler arasında en çok bilinen grup ise eğreltilerdir (Pteridofit). Türkiye'de tespit edilen tür ve alt tür düzeyinde eğrelti sayısı 101 olup bunların sadece 3'ü endemiktir²⁶.

Türkiye, endemik bitkiler açısından çok zengin olsa da bu türlerin bazıları, ciddi tehditlerle karşı karşıyadır. IUCN 2001 kriterlerine göre endemik türlerin yaklaşık 600'ü, "Büyük Tehdit Altında" olup 700'ü ise "Tehdit Altında" bulunmaktadır.

Türkiye, fauna açısından iklim kuşağına göre zengin ve benzersiz bir konumdadır. 460 kuş, 161 memeli, 141 sürüngen ve amfibi, 480 deniz balığı ve 236 tatlı su balığı bulunmaktadır. Türkiye'de bulunan 141 sürüngen ve amfibi türün 16'sı endemik olup 10'u ise tehdit altındadır. Türkiye'de endemik bir kuş türü bulunmamaktadır. Ancak 5 memeli türü, 32 alt tür, 16 sürüngen türü ve/veya alt türü ve 70 balık türü/alt türü endemiktir.

²³ Ulusal Su Planı (2019-2023),

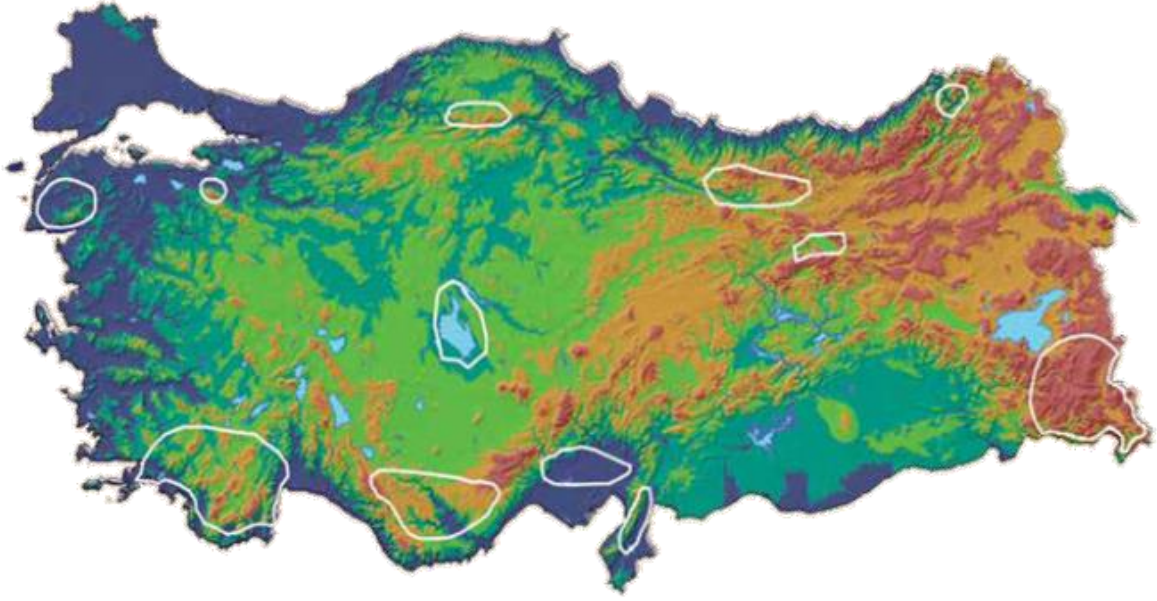
<https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/NHYP%20DEN%C4%B0Z/ULUSAL%20SU%20PLANI.pdf>

²⁴ Avrupa Çevre Ajansı 2009

²⁵ Onbirinci Kalkınma Planı (2019-2023), Özel İhtisas Komisyonu raporu, 2018

²⁶ Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma Dairesi Başkanlığı, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Ulusal Odak Noktası "Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı" 2007, Ankara.

Şekil 10. Yüksek bitki endemizm oranlarına sahip alanlar

Not: Endemik bitkilerin yoğun olarak bulunduğu alanlar, topografik yüksekliklerin ön planında beyazla belirtilmiştir.

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2017 ("Kaynak: Türkiye'nin Biyolojik Çeşitliliği". Sürdürülebilir Tarım ve Gıda Sistemlerine Genetik Kaynakların Katkısı. FAO, Ankara 2018)

2.2. PROJE İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Proje, Şekil 11'de gösterildiği gibi 14 ili— Adana, Antalya, Aydın, Balıkesir, Çanakkale, Gaziantep, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Kilis, Manisa, Mersin, Muğla, Osmaniye—kapsayan dokuz Orman Bölge Müdürlüğünde (OBM)— Adana, Antalya, Balıkesir, Çanakkale, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Mersin, Muğla—uygulanacaktır²⁷.

Şekil 11. Hedeflenen Orman Bölge Müdürlükleri

Not: OBM'ler kırmızıyla gösterilmiştir.

2021 rakamlarına göre bu dokuz OBM, Türkiye'deki orman köylerinin yüzde 24'ünü (23.111 orman köyünden 5.533'ünü) ve orman köyü nüfusunun yüzde 34'ünü (7.451.124 kişiden 2.527.805'ini) kapsamaktadır.²⁸

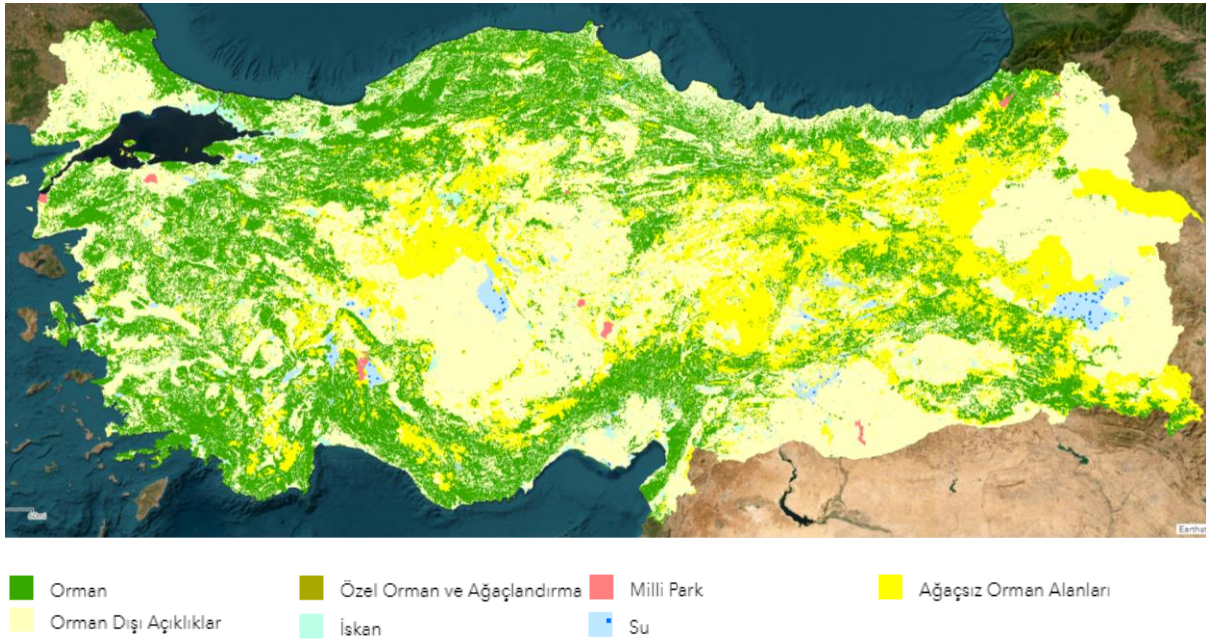
Türkiye'nin toplam yüzölçümü 78 milyon hektar olup, orman alanları Türkiye'nin toplam yüzölçümünün yaklaşık yüzde 30'unu oluşturmaktadır. 2005'te 21 milyon hektar olan orman alanı, 2021'de 23 milyon hektara yükselmişken, bozuk orman yüzdesi 2005'te yüzde 50'den 2021'de yüzde 42'ye gerilemiştir. Türkiye'nin arazi örtüsü Şekil 12'de gösterilmektedir.²⁹

²⁷ Proje kapsamında Keşan Orman İşletme Müdürlüğü'nün yangın yönetim planı güncellenecek olsa da kısmen Çanakkale OBM'nin sınırları içinde yer alan Edirne ili, şehir merkezi İstanbul OBM'nin sınırları içinde yer aldığı için Proje illerinden biri olarak değerlendirilmemektedir.

²⁸ 2021 Ormanlık İstatistikleri, OGM.

²⁹ 2021 Ormanlık İstatistikleri, OGM.

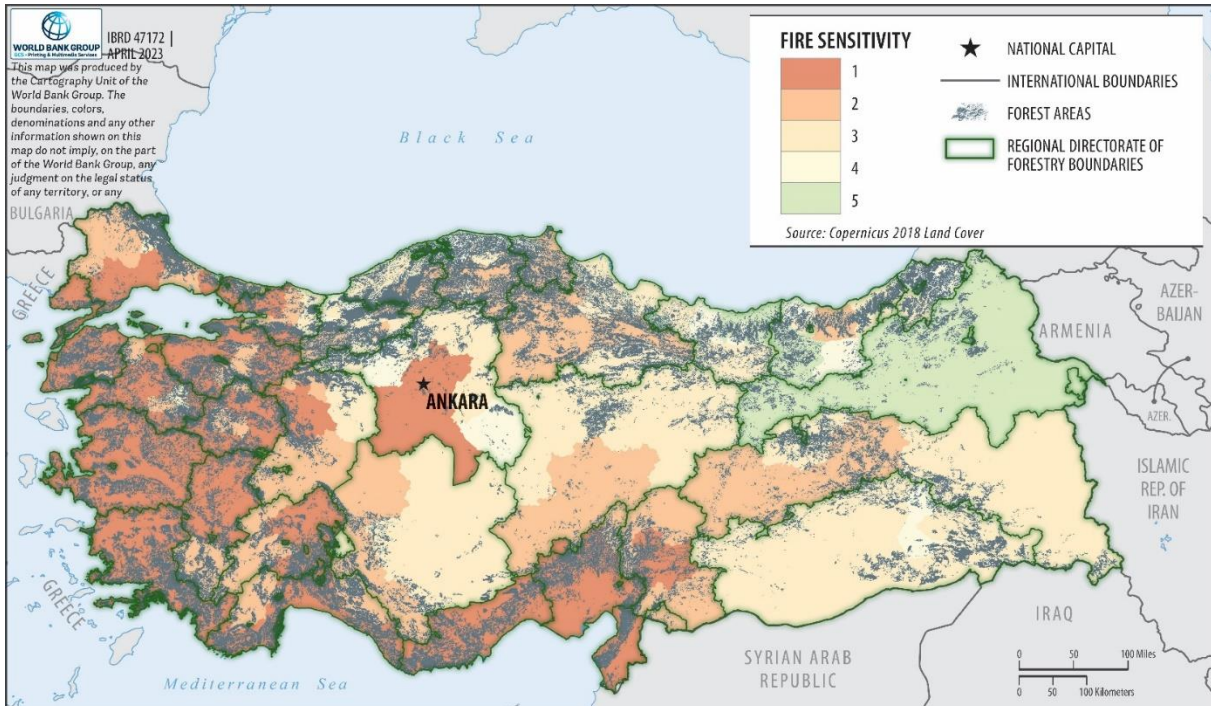
Şekil 12. Arazi Örtüsü

Kaynak: <https://cbs.oqm.gov.tr/vatandas/>. Erişim tarihi: 22 Nisan 2023.

Türkiye’deki toplam orman alanının yüzde 30’u Proje kapsamındaki dokuz OBM’nin sınırları içerisinde olup, Şekil 13’te gösterildiği gibi, hedeflenen tüm OBM’ler orman yangını açısından büyük risk taşımaktadır.

Şekil 13. Orman yangını risk haritası.

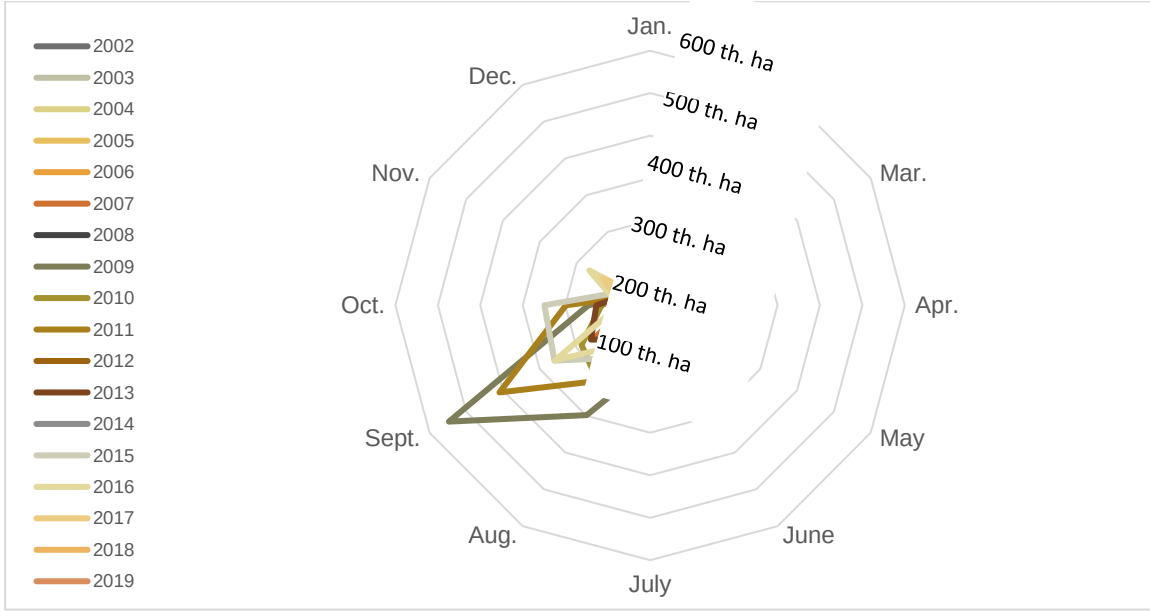

Not: 1: OGM Orman Yangını Risk Derecelendirme Sistemine göre; Çok Yüksek Risk; 2: Yüksek Risk; 3: Orta Risk; 4: Düşük Risk; 5: Çok Düşük Risk.

Kaynak: OGM, 2021.

6831 sayılı Orman Kanunu'nun 104. maddesi uyarınca Türkiye'de yangın sezonu 1 Mayıs'ta başlayıp Kasım'ın son günü sona ermektedir. Şekil 14'te gösterildiği üzere orman yangınları Haziran ayında başlasa da yangın sezonunun başlangıcı, yangınlar başlamadan önce hazırlıklara başlanıp tamamlanması için Mayıs olarak belirlenmiştir. Şekil 14'te, Türkiye'deki yangın sezonunun henüz uzamadığı görülmektedir ancak sezonun, iklim değişikliği nedeniyle ileride uzaması beklenmektedir. 2002-2019 yılları arasındaki on sekiz yılın sekizinde en çok alanın yandığı ay olarak Eylül ayı ön plana çıkmaktadır. Benzer şekilde Haziran altı yılda, Ağustos iki yılda, Kasım ise yine iki yılda en çok yangın görülen aylar olmuştur.

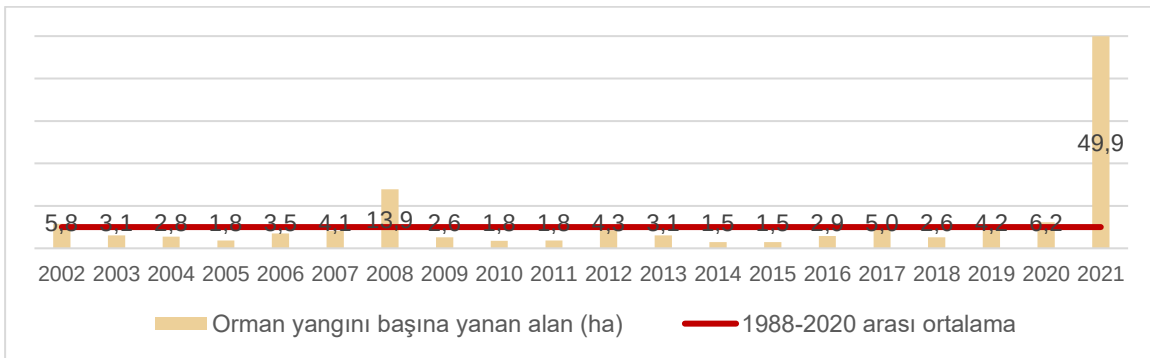
Şekil 14. 2002-2019 arası aylık yanan alan büyüklüğü

Kaynak: Küresel Orman Yangınları Bilgi Sistemi. <https://qwis.jrc.ec.europa.eu/apps/country.profile/downloads>. Erişim tarihi: 31 Ocak 2023

2002 - 2020 yılları arasında orman yangını başına yanan ortalama alan büyüklüğü, Şekil 15'de gösterilmiştir. Genel olarak net bir trend olmasa da 2008 ve 2021'deki istisnai değerler bir bakışta göze çarpmaktadır.

Şekil 15. 2002 - 2021 yılları arasında orman yangını başına yanan ortalama alan büyüklüğü.

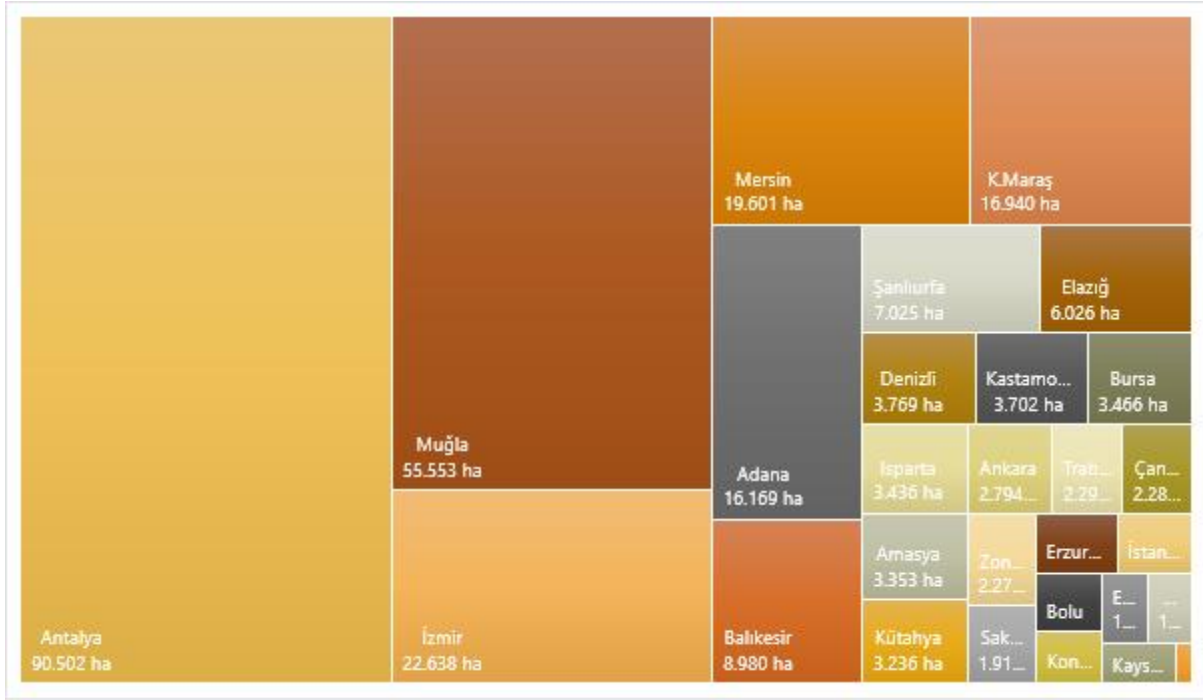

Not: 2021 yılına ait değer, olağandışılığı yıllık ortalamayı karmaşık hale getireceği için 1998-2020 yılları arasındaki yıllık ortalama hesabına dahil edilmemiştir.

Kaynak: Ormanlık İstatistikleri, OGM, 2021.

2004-2021 yılları arasında yanan toplam alanın yaklaşık üçte biri, Antalya Orman Bölge Müdürlüğü'nün sorumluluk sahası içindedir. Antalya'yı Muğla (%19), İzmir (%8), Mersin (%7), Kahramanmaraş (%6), Adana (%6) ve diğerleri takip etmektedir (Şekil 16). 2021 yılında yanan toplam alanın, 2004-2021 arası yanan toplam alan büyüklüğünün %45'ine tekabül ettiği gözden kaçmamalıdır. Dolayısıyla 2021 yılı hariç bölge müdürlüklerinin toplam yanan alandaki paylarına göre sıralaması Antalya (%19), İzmir (%14), Kahramanmaraş (%10), Muğla (%8), Mersin (%6), Balıkesir (%6) ve diğerleri şeklindedir.³⁰

Şekil 16. OBM'lere göre 2004 - 2021 yılları arasında yanan toplam arazi büyüklüğü.

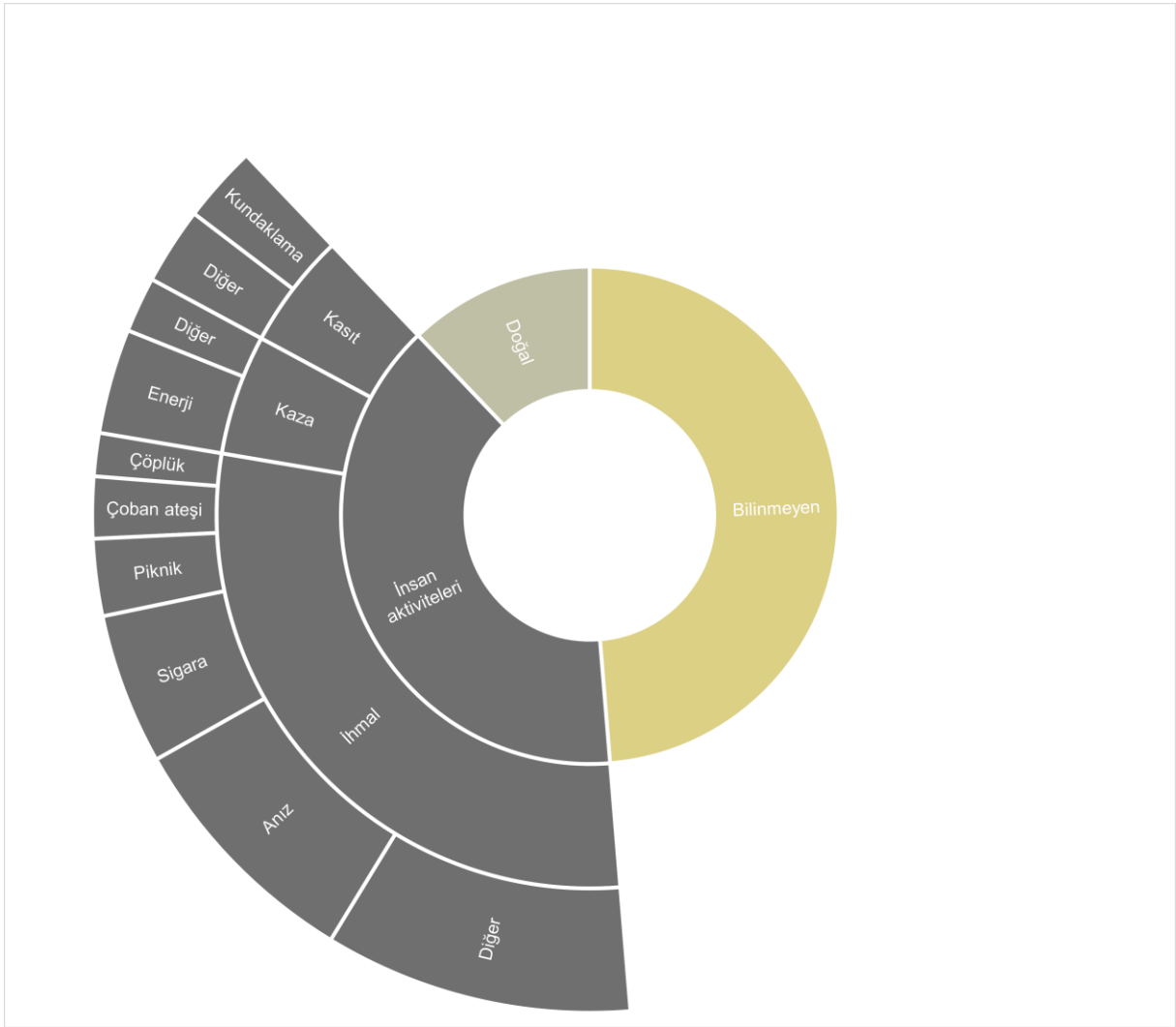
Not: Hatay OBM ve Sinop OBM, 2021 yılında kurulmuştur.

Kaynak: Ormancılık İstatistikleri, OGM, 2021

2013-2021 yılları arasında orman yangını sayılarına göre ortalama orman yangını çıkış sebeplerinin yüzdesi Şekil 17'de verilmiştir. Orman yangınlarının yüzde 48,6'sının kaynağı bilinmezken, yüzde 39,2'si insan faaliyetlerinden, yüzde 12,1'i doğal sebeplerden (yıldırım) kaynaklanmıştır. İnsan faaliyetleri arasında ihmal yüzde 29 ile ilk sırada yer alırken, bunu yüzde 5,2 ile kaza ve yüzde 5 ile kasıt takip etmektedir. Anız (yüzde 8,1), sigara (yüzde 4,9), piknik (yüzde 2,5), çoban yangını (yüzde 2) ve çöplük (yüzde 1,4) ihmal kategorisine giren ilk beş yangındır.

³⁰ Ormancılık İstatistikleri, OGM, 2021

Şekil 17. 2013 ve 2021 yılları arasındaki orman yangını sayısına göre ortalama orman yangını çıkış sebepleri yüzdesi.

Kaynak: Ormancılık İstatistikleri, OGM, 2013-2021

3. DÜNYA BANKASININ ÇEVRESEL VE SOSYAL DEĞERLENDİRME POLİTİKASI VE ULUSAL MEVZUAT

Bu bölümde, boşlukları belirlemek ve gerektiğinde boşlukları dolduracak önlemleri tanımlamak için Türkiye'nin ulusal çevresel ve sosyal mevzuatı ile Dünya Bankası'nın (DB) Çevresel ve Sosyal Çerçevesi (ÇSÇ) arasında bir boşluk analizi yapılacaktır. Aşağıdaki paragraflarda, Dünya Bankası ÇSÇ'leri hakkında kısa bir açıklama yapılacak ve ardından Bölüm 3.1 ile 3.7'de her bir ÇSÇ, karşılık gelen ulusal mevzuatı, Proje ile ilgisi, boşluklar ve bu boşlukları doldurmaya yönelik önlemler ile tartışılacaktır.

Dünya Bankasının Çevresel ve Sosyal Çerçevesi

Dünya Bankasının ÇSÇ'si, aşırı yoksulluğu sona erdirmek ve ortak refahı teşvik etmek amacıyla Borçlunun projelerini desteklemek için tasarlanmış bir Banka Politikası ve bir dizi Çevresel ve Sosyal Standart (ÇSS) aracılığıyla, Dünya Bankası'nın sürdürülebilir kalkınma taahhüdünü ortaya koymaktadır. ÇSS'ler, Borçlular için, Yatırım Projesi Finansmanı yoluyla Dünya Bankası tarafından desteklenen projelerle ilgili çevresel ve sosyal risklerin ve etkilerin tanımlanması ve değerlendirilmesine ilişkin gereklilikleri belirler³¹. ÇSS'ler şunları sağlayacaktır:

- Borçluları çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili iyi uluslararası uygulamaları gerçekleştirme konusunda desteklemek,
- Borçlulara ulusal ve uluslararası çevresel ve sosyal yükümlülüklerini yerine getirmelerinde yardımcı olmak,
- ayrımcılık yapmama, şeffaflık, katılım, hesap verebilirlik ve yönetişimi geliştirmek ve
- devam eden paydaş katılımı yoluyla projelerin sürdürülebilir kalkınma sonuçlarını geliştirmek

Proje yaşam döngüsü boyunca Borçlu ve projenin karşılayacağı standartları belirleyen on ÇSS şunlardır:

- ÇSS1 Çevresel ve Sosyal Risklerin ve Etkilerinin Değerlendirilmesi ve Yönetimi
- ÇSS2 İşgücü ve Çalışma Koşulları
- ÇSS3 Kaynak Verimliliği ve Kirliliğin Önlenmesi ve Yönetimi
- ÇSS4 Toplum Sağlığı ve Güvenliği
- ÇSS5 Arazi Edinimi, Arazi Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar ve Zorunlu Yeniden Yerleşim
- ÇSS6 Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Şekilde Yönetimi
- ÇSS7 Yerli Halklar/Sahra Altı Afrikalı Tarihsel Olarak Yetersiz Hizmet Almış Geleneksel Yerel Topluluklar
- ÇSS8 Kültürel Miras
- ÇSS9 Finansal Aracılar, ve
- ÇSS10 Paydaş Katılımı ve Bilgi Paylaşımı

Yukarıdaki on ÇSS arasında, ÇSS7 ve ÇSS9, Proje ile ilgili değildir, çünkü Türkiye'de ÇSS7 kapsamındaki tanıma uyan bir topluluk yoktur ve Proje herhangi bir finansal aracı içermemektedir. ÇSS5 ayrıca Proje ile ilgili değildir. İnşaat veya işletme aşamasındaki arazinin resmi ve/veya gayri resmi kullanıcılarının geçici veya kalıcı ekonomik/fiziksel yer değiştirmesine ve/veya geçim kaynaklarının kaybına yol açacak herhangi bir Proje faaliyeti (varsa, ilgili tesislerle birlikte dikkate alındığında) finanse edilmeyecektir.

³¹ <https://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework>

Bu ÇSS'ler, riskleri ve etkileri önlemek, en aza indirmek, azaltmak ve hafifletmek için ve önemli artık etkilerin kaldığı yerlerde, bu tür etkileri telafi etmek veya dengelemek için hedefleri ve gereksinimleri tanımlayarak Proje'nin proje yaşam döngüsü boyunca karşılayacağı standartları belirler.

Bölüm 3.1 ila 3.7'de, boşlukları belirlemek ve gerektiğinde boşlukları kapatacak önlemleri tanımlamak için ulusal çevresel ve sosyal mevzuatlar analiz edilecek ve ÇSS'lerle karşılaştırılacaktır. Ulusal mevzuat ile Dünya Bankası politikaları arasında boşlukların olduğu durumlarda, bu ÇSYÇ'de sağlanan boşluk doldurma önlemleri geçerli olacaktır.

ÇSS'lere ek olarak, Projede ilgili olarak Uluslararası İyi Endüstri Uygulamalarının (UIEU) genel ve sektöre özgü örnekleriyle birlikte teknik referans belgeleri olan Çevre, Sağlık ve Güvenlik Kılavuzları (ÇSGK'ler) uygulanacaktır. Bu ÇSGK'ler, Dünya Bankası Grubu tarafından kabul edilebilir olan ve genellikle yeni tesislerde mevcut teknolojiyle makul maliyetlerle elde edilebileceği düşünülen performans düzeylerini ve ölçülerini içerir. Ulusal mevzuat gerekliliklerinin ÇSGK'lerde sunulan düzeylerden ve önlemlerden farklı olduğu durumlarda, Proje şartnamelerinde daha katı olan (en katı deşarj ve emisyon standartları gibi) uygulanacaktır.

3.1. ÇSS1 – ÇEVRESEL VE SOSYAL RİSKLERİN VE ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YÖNETİMİ

ÇSS1, ÇSS'lerle tutarlı çevresel ve sosyal sonuçlara ulaşmak için, Yatırım Projesi Finansmanı yoluyla Dünya Bankası tarafından desteklenen bir projenin her aşamasıyla ilişkili çevresel ve sosyal riskleri ve etkileri değerlendirme, yönetme ve izleme konusunda Borçlunun sorumluluklarını ortaya koymaktadır. ÇSS1'in hedefleri şöyledir:

- Projenin çevresel ve sosyal risklerini ve etkilerini ÇSS'lerle tutarlı bir şekilde belirlemek, değerlendirmek ve yönetmek.
- Aşağıdaki amaçlarla bir hafifletme hiyerarşisi yaklaşımı benimsemek:
 - Riskleri ve etkileri öngörmek ve bunlardan kaçınmak,
 - Kaçınmanın mümkün olmadığı durumlarda, riskleri ve etkileri en aza indirmek veya kabul edilebilir seviyelere indirmek,
 - Riskler ve etkiler en aza indirildikten ya da azaltıldıktan sonra hafifletmek; Ve
 - Önemli kalıntı etkilerin olduğu yerlerde, teknik ve mali açıdan mümkün ise bunları telafi etmek veya dengelemek
- Olumsuz etkilerin orantısız bir şekilde dezavantajlı ya da savunmasız durumdaki kişileri etkilememesi ve projeden kaynaklanan kalkınma faydalarını ve fırsatlarını paylaşma konusunda dezavantajlı durumda kalmamaları için farklılaşmış önlemler benimsemek.
- Uygun olduğunda, projelerin değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve uygulanmasında ulusal çevresel ve sosyal kurumları, sistemleri, kanunları, yönetmelikleri ve prosedürleri kullanmak.
Borçlunun kapasitesini tanıyan ve geliştiren yollarla gelişmiş çevresel ve sosyal performansı teşvik etmek.

Proje ile İlgisi

ÇSS1, Borçlunun, ÇSS'lerin gerekliliklerini Dünya Bankası tarafından kabul edilebilir bir şekilde ve bir zaman çerçevesi içinde karşılaması amacıyla, proje yaşam döngüsü boyunca projenin çevresel ve sosyal risklerini ve etkilerini değerlendirmesini, yönetmesini ve izlemesini gerektirir. Bu nedenle, Borçlu: (i) paydaş katılımı da dahil olmak üzere Projenin çevresel ve sosyal değerlendirmesini yapacak; (ii) sahaya özel Çevresel ve

Sosyal Değerlendirme (ÇSD) araçları hazırlayacak (bkz. Bölüm 5); (iii) ÇSS10 uyarınca paydaş katılımını üstlenmeli ve uygun bilgileri açıklayacak; ve (iv) ÇSS'lere göre projenin çevresel ve sosyal performansı hakkında izleme ve raporlama yapacaktır.

Ulusal Mevzuat

2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 10. maddesi, planladıkları faaliyetler sonucunda çevre sorunlarına yol açabilecek kurum, kuruluş ve işletmelerin çevresel etki değerlendirme raporu veya proje tanıtım dosyası hazırlamakla yükümlü olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı” veya “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir Kararı” alınmadıkça bu projelere onay, izin, teşvik, yapım ve kullanım ruhsatı verilemez, proje için yatırıma başlanamaz ve proje ihale edilemez.

10. maddede belirtilen çevresel etki değerlendirmesine ilişkin süreç Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (29 Temmuz 2022/31907) ve Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği (08 Nisan 2017/30032) ile düzenlenmektedir. Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, çevresel etki değerlendirmesine ilişkin usul ve esasları belirlemekte ve Yönetmeliğin Ek-1 ve Ek-2'sinde yer alan özelliklere göre projeleri “çevresel etki değerlendirme uygulanacak projeler” ve “çevresel etkileri ön inceleme ve değerlendirmeye tabi tutulacak projeler” olarak ikiye ayırmaktadır. Yönetmeliğin Ek-1 veya Ek-2'sinde yer almayan projeler çevresel etki değerlendirmesine tabi değildir.

Öte yandan Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, atık yönetimi, balıkçılık, enerji, kıyı yönetimi, mekânsal planlama, ormancılık, sanayi, su yönetimi, tarım, telekomünikasyon, turizm ve ulaşım ile Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin Ek-1 veya Ek-2'sinde yer alan listelerde belirtilen sektörel alanlarında hazırlanan projelere çerçeve oluşturan plan/programlar için yapılacak stratejik çevre değerlendirmesine ilişkin usul ve esasları tanımlar.

Boşluklar ve Önlemler

Proje faaliyetlerinin hiçbirisi Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin Ek-1 veya Ek-2'sinde verilen listede yer almadığından, Proje Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği ve Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği hükümlerine tabi değildir. Ayrıca, bu mevzuatın proje faaliyetleriyle ilgili olması halinde, sosyal konulara/değerlendirmelere ilişkin prosedürler sınırlıdır ve yalnızca ikincil veri toplamaya dayalı genel bilgileri içerir. Etki alanı (EA), sağlam bir sosyal taban çizgisi, paydaş tanımları, anlamlı paydaş katılımı prosedürleri, sosyal etkiler ve hafifletmeler, kümülatif etkiler ve bir sosyal ve çevresel izleme planı ile ilgili tanımlara sahip değildir.

Bu nedenle, boşluğu doldurmak için, ilk adım olarak bu ÇSYÇ'nin hazırlanması olan ÇSS1'in gereklilikleri uygulanacaktır. Ayrıca, uygulama aşamasında, yatırımlar ve yerleşim detayları tamamlandıktan sonra, tarama ve kapsam belirleme çalışmalarına dayalı olarak sahaya özel ÇSD araçları hazırlanacaktır. Ayrıca, bu belgeler ifşa edilecek ve başvurulacak ve bağlayıcı belgeler olarak ihale belgelerine, yüklenici sözleşmelerine ve hibe belgelerine eklenecektir. Hem yükleniciler hem de hibe yararlanıcıları, ÇSD araçlarının (ÇSYÇ, PKP, İYP, ÇSYP vb.) uygulanmasından sorumlu olacak ve PUB, belgelerin hazırlanmasından, uygulamanın izlenmesinden ve raporlanmasından sorumlu olacaktır (bkz. Bölüm 5, Kısım 6 ve Bölüm 7).

Bu ÇSYÇ ve diğer ÇSD araçları, doğrudan Proje kapsamında finanse edilecek faaliyetlerin yanı sıra—tarama ve kapsam belirleme çalışmaları sırasında belirlenmesi durumunda—Projenin ilişkili tesisleri için de uygulanacaktır³².

3.2. ÇSS2 – İŞGÜCÜ VE ÇALIŞMA KOŞULLARI

ÇSS2, yoksulluğun azaltılması ve kapsayıcı ekonomik büyüme arayışında istihdam yaratmanın ve gelir yaratmanın önemini kabul eder. Borçlular, projedeki işçilere adil davranarak ve güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları sağlayarak sağlam çalışan yönetimi ilişkilerini geliştirebilir ve bir projenin kalkınma faydalarını artırabilir. ÇSS2'nin hedefleri şunlardır:

- İş yerinde güvenlik ve sağlığı teşvik etmek.
- Proje çalışanlarına adil muamele, ayrımcılık yapmama ve fırsat eşitliğini teşvik etmek.
- Kadınlar, engelliler, çocuklar (bu ÇSS'ye göre çalışma yaşında olan) ve göçmen işçiler gibi savunmasız işçiler dahil olmak üzere, uygun olduğu şekilde, sözleşmeli işçiler, toplum çalışanları ve ana tedarik çalışanları, proje çalışanlarını korumak,
- Her türlü zorla çalıştırma ve çocuk işçi çalıştırmayı önlemek.
- Ulusal mevzuata uygun şekilde proje çalışanlarının örgütlenme özgürlüğü ve toplu sözleşme ilkelerini desteklemek
- Proje çalışanlarına işyeri endişelerini dile getirmek için erişilebilir araçlar sağlamak

Proje ile İlgisi

ÇSS2, Borçlunun projeye uygulanabilir yazılı İşgücü Yönetim Prosedürleri (İYP) geliştirmesini ve uygulamasını gerektirir. Bu prosedürler, ulusal yasa ve ÇSS2 gerekliliklerine uygun olarak proje çalışanlarının nasıl yönetileceğini belirleyecektir³³. Prosedürler, bu ÇSS'nin doğrudan işçiler, sözleşmeli işçiler ve ana tedarik çalışanları olan farklı proje çalışanı kategorilerine³⁴ nasıl uygulanacağını ve Borçlunun üçüncü taraflardan işçilerini yönetmesini nasıl isteyeceğini ele alacaktır.

Ulusal Mevzuat

İşgücü ve Çalışma Koşulları

Türkiye, çalışanlara eşit muamele, toplumsal cinsiyet eşitliği, çocuk işçiliği, zorla çalıştırma, İSG, örgütlenme hakkı ve asgari ücret sözleşmeleri dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere çok sayıda ILO sözleşmesine taraftır. Buna göre, İş Kanunu (No. 4857) büyük ölçüde ÇSS2 gereklilikleri ile uyumludur. Yıllık izin, çalışma saatleri, fazla mesai, asgari ücret, kadın ve çocuk çalışanlara ilişkin düzenlemeler gibi projeye uygulanabilecek ikincil mevzuatlar da bulunmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Kanunu'nun uygulanmasına zemin hazırlayan çeşitli tebliğ ve genelgeler yayınlamıştır.

³² Bu ÇSYÇ'nin hazırlanması sırasında hiçbir ilişkili tesis belirlenmemiştir, ancak tarama ve kapsam belirleme çalışmaları sırasında ilişkili tesislerin belirlenme olasılığı göz önünde bulundurulmuştur.

³³ Ulusal mevzuatın proje faaliyetleriyle ilgili olduğu ve bu ÇSS'nin gerekliliklerini karşıladığı ölçüde, Borçludan bu tür hükümleri İYP'de tekrar etmesi istenmeyecektir.

³⁴ Proje kapsamında ağaçlandırma ve benzeri çalışmaları orman köylüleri yapacaktır. Orman köylüleri doğrudan OGM tarafından veya tarım kooperatifleri veya müteahhitler aracılığıyla istihdam edilebilir. OGM, orman köylülerini doğrudan istihdam etmek yerine İDOP'ta tarım kooperatifleri veya müteahhitler aracılığıyla istihdam etmeyi tercih ettiğinden, bu işçiler sözleşmeli işçi olacaktır. Bu nedenle İDOP'ta topluluk çalışanı olmayacaktır.

İş Sağlığı ve Güvenliği

1951 yılından bu yana 1945 tarihli ve 81 sayılı İş Teftişi Sözleşmesine taraf olan Türkiye, 1981 tarihli ve 155 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşmede tanımlanan mesleki risklerin önlenmesi için bir dizi uluslararası ve bölgesel standardı ulusal düzeydeki gerekliliklere uyarlayarak ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) sistemini geliştirmiştir. Sözleşme, 1985 tarihli ve 161 sayılı Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sözleşme birlikte, 2005 yılında Türkiye tarafından onaylanmıştır ve yarı zamanlı çalışanlar, stajyerler ve çıraklar dahil olmak üzere her türlü istihdam ilişkisini kapsayan ve hem kamu hem de özel işyerlerinde İSG konularını düzenleyen 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 20 Haziran 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Mevzuat kapsamlıdır ve genel olarak tüm sektörlerde ve pek çok endüstride uygulanmaktadır. Ayrıca Türkiye, 2006 tarihli ve 187 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesini 2014 yılında onaylamıştır.

Boşluklar ve Önlemler

Genel olarak ulusal mevzuat hükümleri ÇSS2'nin gerekliliklerini karşılamaktadır. Ancak, ÇSS2'nin tüm gerekliliklerini yerine getirmek için Ulusal Mevzuatta yer almayan aşağıdaki hususları içeren bir İYP hazırlanmıştır:

- Proje çalışanlarının kategorileri (doğrudan çalışanlar, sözleşmeli çalışanlar ve ana tedarik çalışanları) ve OGM'nin bu farklı proje çalışanlarına karşı sorumlulukları.
- Proje faaliyetlerinde çalışacak olan orman köylülerinin çalışma koşulları ile ilgili hakları, (bu işçiler, Proje faaliyeti süresince bir Yükleniciye bağlı olarak istihdam edilecektir).
- Çalışanların Şikâyet Mekanizmasını (ÇŞM'yi) oluşturma, yönetme ve raporlama kuralları.
- İşlerle ilgili çevresel ve sosyal risklerle başa çıkmak için önlemleri içeren Davranış Kuralları (DK).
- Raporlama ve izleme için parametreler.
- PUB ve yüklenicinin sorumlulukları

Detaylı bilgi için Proje için hazırlanan İşgücü Yönetim Prosedürlerini inceleyiniz.

3.3. ÇSS3 – KAYNAK VERİMLİLİĞİ VE KİRLİLİĞİN ÖNLENMESİ VE YÖNETİMİ

ÇSS3, ekonomik faaliyetlerin ve kentleşmenin sıklıkla hava, su ve toprak kirliliği yarattığını ve insanları, ekosistem hizmetlerini ve çevreyi yerel, bölgesel ve küresel düzeylerde tehdit edebilecek sınırlı kaynakları tükettiğini kabul eder. Sera gazlarının mevcut ve öngörülen atmosferik konsantrasyonu, mevcut ve gelecek nesillerin refahını tehdit etmektedir. Aynı zamanda, daha verimli ve etkili kaynak kullanımı, kirliliği önleme ve sera gazı emisyonlarından kaçınma ve azaltma teknolojileri ve uygulamaları daha erişilebilir ve ulaşılabilir hale gelmiştir. ÇSS3'ün hedefleri şöyledir:

- Enerji, su ve hammadde dahil olmak üzere kaynakların sürdürülebilir kullanımını teşvik etmek.
- Proje faaliyetlerinden kaynaklanan kirliliği önleyerek veya en aza indirerek insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri önlemek veya en aza indirmek.
- Kısa ve uzun ömürlü iklim kirleticilerinin projeye ilgili emisyonlarını önlemek veya en aza indirmek.
- Tehlikeli ve tehlikesiz atık oluşumunu önlemek veya en aza indirmek.
- Pestisit kullanımıyla ilişkili riskleri ve etkileri en aza indirmek ve yönetmek

Proje ile İlgisi

ÇSS3, Borçlunun ortam koşullarını göz önünde bulundurmasını ve hafifletme hiyerarşisine uygun olarak teknik ve mali açıdan uygun kaynak verimliliği ve kirlilik önleme önlemlerini uygulamasını gerektirir. Proje büyük ölçekli inşaat işleri veya müdahaleler içermiyor olsa da, Alt Bileşen 1.2 *Teknoloji ve kapasite geliştirme yoluyla EYY için daha “Hazırlıklı Olunması”*, Alt Bileşen 2.2 *“Müdahale” amaçlı operasyonel sistemlerin güçlendirilmesi*, Alt Bileşen 2.3 *Orman yangınlarından etkilenen arazilerin ve geçim kaynaklarının dirençli şekilde “İyileştirilmesi”* kapsamında küçük ölçekli inşaat işleri olacaktır, bu da kaynakların kullanımını gerektirecek ve ortam hava kalitesini etkileyebilecektir. Ayrıca Alt Bileşen 2.1 kapsamında kullanılacak ormancılık makineleri de emisyon oluşturabilir. Buna ek olarak Alt Bileşen 2.3 kapsamında hayvansal üretim desteği ve bitkisel üretim desteği sağlanması, nitrat kirliliğine neden olabilir ve ayrıca bitkisel üretim desteğinin su dengesi üzerinde etkisi olabilir. Tüm bu faaliyetler ve Alt Bileşen 2.3 kapsamında inşa edilecek laboratuvarlar da tehlikeli ve tehlikesiz atık üretecektir.

Ulusal Mevzuat

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin katılım öncesi çalışmaları kapsamında çevre ile ilgili yasa ve yönetmeliklerin çoğu sürekli olarak revize edilmekte ve AB Direktifleri ile uyumlu hale getirilmektedir. Aşağıdakilerle sınırlı olmamakla birlikte, ÇSS3 kapsamında Proje ile doğrudan ilişkisi olan bazı mevzuatlar şunlardır:

- 2872 sayılı Çevre Kanunu, tüm canlıların ortak malı olan çevrenin sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını amaçlamaktadır.
 - Atık Yönetimi Yönetmeliği (29314 Sayılı Resmî Gazete, 2 Nisan 2015)
- 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu
- Karayolu Dışında Kullanılan Hareketli Makinalara Takılan İçten Yanmalı Motorlar için Gaz ve Partikül Halindeki Kirlenici Emisyon Sınırları ve Tip Onayı ile İlgili Gereklilikler Hakkında Yönetmelik (2016/1628/EU) (Resmî Gazete No 31241, 11 Eylül 2020)
 - Karayolu Dışı Mobil Makinelere Takılan İçten Yanmalı Motorlar için Emisyon Limitleri ve Tip Onayı Hakkında Teknik ve Genel Gerekliliklere Dair Tebliğ (2017/654/EU) (23 Aralık 2021 tarihli ve 31698 sayılı Resmi Gazete)
- Petrol Piyasasında Uygulanacak Teknik Kriterler Hakkında Yönetmelik (25579 Sayılı Resmi Gazete, 10 Eylül 2004)

Boşluklar ve Önlemler

ÇSS3 gereklilikleri ile Ulusal Mevzuat arasında büyük bir fark olmamasına rağmen, bu ÇSYÇ'nin Ek-1'inde sunulan bina rehabilitasyonu ve küçük ölçekli inşaat işleri için ÇSYP Kontrol Listesi, inşaatla ilgili atık, atık su, toz ve gürültü vb. için etki azaltma önlemlerini içermektedir. Buna ek olarak, alt projelerin tarama ve kapsam belirleme çalışmaları tarafından önerilmesi halinde seralar için bitkisel atık yönetim planları, tehlikeli/tehlikesiz atık yönetim planları gibi alt yönetim planları ve ÇSYP'ler hazırlanacak ve bunlar ÇSS3 ve ÇSGK'ler doğrultusunda gerekli etki azaltma önlemlerini içerecektir.

3.4. ÇSS4 – TOPLUM SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

ÇSS4, proje faaliyetlerinin, ekipmanın ve altyapının toplumun risklere ve etkilere maruz kalmasını artırabileceğinin farkındadır. Ayrıca, halihazırda iklim değişikliğinin etkilerine maruz kalan topluluklar, proje faaliyetleri nedeniyle etkilerde hızlanma veya yoğunlaşma da deneyimleyebilirler. ÇSS4'ün hedefleri şunlardır:

- Hem rutin hem de rutin olmayan durumlardan proje yaşam döngüsü boyunca kaynaklanabilecek, projeden etkilenen toplulukların sağlığı ve güvenliği üzerindeki olumsuz etkileri tahmin etmek ve bunlardan kaçınmak.
- Barajlar dahil olmak üzere altyapının tasarımı ve inşasında kalite ve güvenliği ve iklim değişikliği ile ilgili hususları teşvik etmek.
- Toplumun projeye ilgili trafik ve yol güvenliği risklerine, hastalıklara ve tehlikeli maddelere maruz kalmasını önlemek veya en aza indirmek.
- Acil durum olaylarını ele almak için etkili önlemler almak.
- Projeden etkilenen topluluklara yönelik riskleri önleyecek veya en aza indirecek şekilde, personelin ve mülkün korunmasını sağlamak.

Proje ile İlgisi

ÇSS4, Borçlunun, kendi özel koşullarından dolayı savunmasız durumda olabilecek kişiler de dahil olmak üzere, proje yaşam döngüsü boyunca etkilenen toplulukların sağlığı ve güvenliği üzerindeki projenin risklerini ve etkilerini değerlendirmesini gerektirir.

Projede Toplum Sağlığı ve Güvenliği üzerindeki tüm potansiyel riskler ve olumsuz etkiler küçük ölçekli inşaat işlerinden kaynaklı toz, gürültü, koku ve araç egzoz emisyonları; artan trafik hacmi ve ağır vasıtaların hareketinden kaynaklanan trafik sıkışıklığı ve trafik ve yol güvenliği riskleri; geçici yol blokajları ve kapatmaları; artan atık ve atık su üretimi (tehlikeli atık dahil) olarak sıralanabilir. Topluluğun atıklara (tehlikeli atıklar dahil), partikül maddelere maruz kalması, kötü saha yönetiminden kaynaklanan sağlık sorunlarının ve işgücü akınıyla ilgili bulaşıcı hastalıkların (yani COVID-19) risklerinin artmasına neden olabilir. Ayrıca nadiren de olsa Cinsel Sömürü ve İstismar / Cinsel Taciz (CSİ/CT) riskleri görülebilir.

Ulusal Mevzuat

ÇSS4 “Toplum Sağlığı ve Güvenliği” konularını kapsayan temel ulusal kanunlar şunlardır:

- Umumi Hıfzıssıhha Kanunu (No: 1593)
- Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun (No: 7269)
 - Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği (18.03.2018/30364)
 - Alt Yapılar için Afet Yönetmeliği (15.02.2007/26435)
- Yapı Denetimi Hakkında Kanun (No: 4708) (Yapı ve Kullanım İzinleri)
- İmar Kanunu (No: 3194) (Yapı ve Kullanım İzinleri)
- Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun (No: 5188)
- Engelliler Hakkında Kanun (No: 5378)
- Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik (19.12.2007/26735)

Boşluklar ve Önlemler

ÇSS4 gereklilikleri ile Ulusal Mevzuat arasında belirli bir farklılık tanımlanmamasına rağmen, bu ÇSYÇ'nin Ek-1'inde sunulan bina rehabilitasyonu ve küçük ölçekli inşaat işleri için ÇSYP Kontrol Listesi, inşaatla ilgili atık, atık su, toz, gürültü, trafik ve yaya güvenliği için etki azaltma önlemlerini içermektedir. Ayrıca, alt projelerin tarama ve kapsam belirleme çalışmaları tarafından önerilmesi halinde ÇSYP'ler ve alt yönetim planları hazırlanacak ve ÇSS4 ve ÇSGK'lar doğrultusunda gerekli etki azaltma önlemlerini içerecektir.

Ayrıca, CSİ/CT risklerini ele almak için DK ile ilgili gereklilikler ve Proje çalışanlarına yönelik eğitim ve farkındalık oturumları İYP kapsamında yer almaktadır. COVID-19 ile ilgili olarak, Proje çalışanları, devam

eden faaliyet sırasında etkili olan COVID-19 veya diğer herhangi bir pandemi veya salgın için ulusal önlemlere uyacaktır.

3.5. ÇSS6 – BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİN KORUNMASI VE CANLI DOĞAL KAYNAKLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEKİLDE YÖNETİMİ

ÇSS6, biyolojik çeşitliliği korumanın ve muhafaza etmenin ve canlı doğal kaynakları sürdürülebilir bir şekilde yönetmenin sürdürülebilir kalkınma için temel olduğunu kabul eder. Biyolojik çeşitlilik, diğerlerinin yanı sıra kara, deniz ve diğer su ekosistemleri ve bunların bir parçası oldukları ekolojik kompleksler dahil olmak üzere tüm kaynaklardan canlı organizmalar arasındaki değişkenlik olarak tanımlanır; bu, türler içindeki, türler arasındaki ve ekosistemlerin çeşitliliğini içerir. Biyolojik çeşitlilik genellikle insanlar tarafından değer verilen ekosistem hizmetlerinin temelini oluşturur. Biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkiler bu nedenle genellikle ekosistem hizmetlerinin sunumunu olumsuz etkileyebilir. ÇSS6'nın hedefleri şunlardır:

- Biyolojik çeşitliliği ve yaşam alanlarını korumak ve muhafaza etmek.
- Biyolojik çeşitlilik üzerinde etkisi olabilecek projelerin tasarım ve uygulamasında hafifletme hiyerarşisini ve ihtiyatlı yaklaşımı uygulamak.
- Canlı doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini teşvik etmek.
- Koruma ihtiyaçlarını ve kalkınma önceliklerini bütünleştiren uygulamaların benimsenmesi yoluyla yerel toplulukların, (...) geçim kaynaklarını ve kapsayıcı ekonomik kalkınmayı desteklemek.

Proje ile İlgisi

ÇSS6, Borçlunun biyolojik çeşitlilik ve habitatlar üzerindeki olumsuz etkilerden kaçınmasını gerektirir.

Proje faaliyetlerinin çoğu orman ortamında uygulanacak olsa da özellikle Alt Bileşen 2.1 *Orman yangınlarında "Risk Azaltma"ya yönelik kapsamın genişletilmesi* ve Alt Bileşen 2.2 *"Müdahale" amaçlı operasyonel sistemlerin güçlendirilmesi* ormanlarda uygulanacaktır ve bunun da alt proje alanı içinde yer alan biyolojik çeşitlilik ve kırsal geçim kaynakları ile biyolojik ve ekolojik açıdan önemli alanlar üzerinde olumsuz etkileri olabilir.

Ulusal Mevzuat

ÇSS6 kapsamında Proje ile ilgili mevzuatın en önemlileri aşağıda listelenmektedir:

- Milli Parklar Kanunu (No: 2873)
- Kara Avcılığı Kanunu (No: 4915)
- Su Ürünleri Kanunu (No: 1380)
- Orman Kanunu (No: 6831)
- Mera Kanunu (No: 4342)
- Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu (No: 5996)
 - Çiftlik Hayvanlarının Refahına İlişkin Genel Hükümler Hakkında Yönetmelik (22.11.2014/29183)
 - Bitki Koruma Ürünlerinin Önerilmesi, Uygulanması ve Kayıt İşlemleri Hakkında Yönetmelik (03.12.2014/29194)
- Sulak Alanların Koruması Yönetmeliği (04.04.2014/28962)

Boşluklar ve Önlemler

ÇSS6 gereklilikleri ile Ulusal Mevzuat arasında belirli bir farklılık tanımlanmamasına rağmen, bu ÇSYÇ'nin Ek-1'inde sunulan bina rehabilitasyonu ve küçük ölçekli inşaat işleri için ÇSYP Kontrol Listesi, etkilenen ormanlar, sulak alanlar ve/veya korunan alanlardaki inşaatla ilgili rahatsızlık, erozyon, atıklar için hafifletme önlemlerini içerir. Ancak, Proje faaliyetlerinin çoğu ormanların içinde veya yakınında gerçekleştirileceğinden, doğal yaşam alanları üzerinde etkileri olabilir. Bu nedenle, alt projelerin tarama ve kapsam belirleme çalışmaları tarafından önerilmesi halinde, ÇSYP'ler ve/veya Biyolojik Çeşitlilik Yönetim Planları hazırlanacak ve bu planlar, ÇSS6 ve ÇSGK'ler doğrultusunda gerekli etki azaltma önlemlerini içerecektir. Alt projelerin tarama ve kapsam belirleme çalışmaları sırasında, doğal yaşam alanları üzerinde önemli etkileri olacak herhangi bir alt proje ve kritik yaşam alanlarındaki herhangi bir faaliyet finansman için uygun görülmeyecektir.

3.6. ÇSS8 – KÜLTÜREL MİRAS

ÇSS8, Kültürel Miras'ın geçmiş, bugün ve gelecek arasında somut ve soyut formlarda süreklilik sağladığını kabul eder. İnsanlar sürekli gelişen değerlerinin, inançlarının, bilgilerinin ve geleneklerinin bir yansıması ve ifadesi olarak Kültürel Miras ile özdeşleşirler. Kültürel Miras, birçok tecellisiyle, değerli bilimsel ve tarihi bilgilerin kaynağı, kalkınma için ekonomik ve sosyal bir varlık ve insanların kültürel kimliğinin ve pratiğinin ayrılmaz bir parçası olarak önemlidir. ÇSS8, proje yaşam döngüsü boyunca Kültürel Miras'ı korumak için tasarlanmış önlemleri ortaya koymaktadır. ÇSS8'in hedefleri şunlardır:

- Kültürel mirası proje faaliyetlerinin olumsuz etkilerinden korumak ve kültürel mirasın korunmasına destek olmak.
- Kültürel mirası sürdürülebilir kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olarak ele almak.
- Paydaşlarla kültürel miras ile ilgili anlamlı istişareleri teşvik etmek.
- Kültürel mirasın kullanımından doğan faydaların adil paylaşımını teşvik etmek

Proje ile İlgisi

ÇSS8, Borçlunun kültürel miras üzerindeki etkilerden kaçınmasını gerektirir ve proje faaliyetleri sırasında önceden bilinmeyen kültürel miras ile karşılaşılırsa, rastlantısal buluntu prosedürü izlenecektir.

Hafriyat ve toprak işleri içeren inşaat faaliyetleri olduğundan ve Türkiye, arkeolojik eserler de dahil olmak üzere kültürel miras kaynakları ile tanındığından, bilinmeyen kültürel miraslarla karşılaşma olasılığı vardır.

Ulusal Mevzuat

Türkiye'deki kültürel miras ile ilgili temel kanunlar şunlardır:

- Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması (No: 2863)
- Vakıflar Kanunu (No: 5737)

Boşluklar ve Önlemler

Ulusal mevzuat, ÇSS8 gerekliliklerinin çoğunu kapsamaktadır. Ancak, ÇSS8 kültürel mirası hem somut hem de somut olmayan mirası kapsayan Kültürel Miras olarak tanımladığından, 2863 sayılı Kanun sadece taşınır ve taşınmaz somut kültür ve tabiat varlıklarını kapsamaktadır. Ayrıca Ulusal Mevzuat sadece tescilli kültür varlıklarını kapsarken, ÇSS8 yasal olarak korunup korunmadığına bakılmaksızın tüm kültürel miras öğeleri için geçerlidir.

Bu nedenle, Proje kapsamında, alt projeler için yapılan tarama ve kapsam belirleme çalışmaları, Proje alanında yasal olarak korunmayan kültür varlıklarının bulunduğunu veya bir alt projenin somut olmayan kültürel miras üzerinde maddi etkiler yaratacağını ortaya çıkarırsa, o alt proje, finansman için uygun olmayacaktır.

Buna ek olarak, ilgili ÇSD araçlarına bir Rastlantısal Buluntu Prosedürü (bkz. Ek-2) ilave edilecektir (Bkz. Bölüm 4.2.2)

3.7. ÇSS10 – PAYDAŞ KATILIMI VE BİLGİ PAYLAŞIMI

ÇSS10, iyi uluslararası uygulamanın önemli bir unsuru olarak Borçlu ile proje paydaşları arasındaki açık ve şeffaf katılımın önemini kabul eder. ÇSS10'un hedefleri şunlardır:

- Borçluların paydaşları belirlemesine ve özellikle projeden etkilenen taraflarla yapıcı bir ilişki kurmasına ve sürdürmesine yardımcı olmak üzere paydaş katılımına yönelik sistematik bir yaklaşım oluşturmak.
- Paydaşların projeye olan ilgi ve destek seviyesini değerlendirmek ve paydaşların görüşlerinin proje tasarımında ve çevresel ve sosyal performansta dikkate alınmasını sağlamak.
- Projeden etkilenen taraflarla, onları potansiyel olarak etkileyebilecek konularda, proje yaşam döngüsü boyunca etkili ve kapsayıcı şekilde katılımlarını sağlamak üzere için araçlar sunmak ve teşvik etmek.
- Çevresel ve sosyal riskler ve etkilere ilişkin uygun proje bilgilerinin paydaşlara zamanında, anlaşılır, erişilebilir ve uygun bir biçim ve biçimde ifşa edilmesini sağlamak.
- Projeden etkilenen taraflara sorunları ve şikayetleri iletmek için erişilebilir ve kapsayıcı araçlar sağlamak ve Borçluların bu tür şikayetlere yanıt vermesine ve bunları yönetmesine olanak sağlamak.

Proje ile İlgisi

ÇSS10, Borçluların proje yaşam döngüsü boyunca paydaşlarla yakın ilişki kurmasını, bu tür bir ilişkinin de proje geliştirme sürecinde mümkün olan en erken zamanda ve proje tasarımı konusunda paydaşlarla anlamlı istişarelere imkan veren bir zaman çerçevesinde başlatmasını gerektirir.

Ulusal Mevzuat

Paydaş Katılımı ve Bilgi Paylaşımı ile ilgili tüm yatırım projelerini doğrudan kapsayan bir Ulusal Mevzuat yoktur. Ancak Paydaş Katılımı ve Bilgi Paylaşımı hususuna yardımcı olabilecek mevcut mevzuatlar şunlardır:

- Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (No. 4982). Bu Kanunun amacı, demokratik ve şeffaf bir yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine göre bilgi edinme hakkının usul ve esaslarını düzenlemektir.
- Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun (No. 3071) ve Kamu Denetçisine İtiraz. “Türkiye’de ikamet eden vatandaşlar ve yabancılar, müteakabiliyet ilkesine uymak kaydıyla, kendileri veya kamu ile ilgili talep ve şikayetleri hakkında yetkili mercilere ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazılı olarak başvurma hakkına sahiptir. Kendisiyle ilgili başvurunun sonucu gecikmeksizin başvuru sahibine yazılı olarak bildirilir. Herkesin bilgi alma ve Kamu Denetçisine başvurma hakkı vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu, idarenin işleyişine ilişkin şikâyetleri inceler.

Boşluklar ve Önlemler

Paydaş katılımı ve bilgi ifşası Türkiye'deki mevcut mevzuat ile gerekli kılınmadığından, Projede ÇSS10'un tüm gereklilikleri uygulanacaktır. Bu nedenle, işlerin başlamasından önce her bir alt proje için (bkz. Bölüm 5), bu alt projeye özgü PKP'lere rehberlik edecek ÇSYÇ ile birlikte Paydaş Katılım Planı (PKP) hazırlanır. Ayrıca OGM, Projenin tüm paydaşlarına hizmet edecek bir Şikayet Mekanizması kuracaktır.

Farklı proje paydaşlarının tanımı, ifşa prosedürleri, roller ve sorumluluklar dahil olmak üzere ayrıntılı bilgi için lütfen Proje için hazırlanan PKP'ye bakın.

3.8. DÜNYA BANKASININ KORUMA ÖNLEMLERİ POLİTİKALARI

ÇSS'ler, Operasyonel Politikaların (OP'lerin) ve Banka Prosedürlerinin (BP'lerin) çoğunun yerini alsa da üç OP/BP uygulanmaya devam etmektedir, bunlar: OP/BP4.03 *Özel Sektör Faaliyetleri için Performans Standartları*, OP/BP7.50 *Uluslararası Su Yolları Projeleri* ve OP/BP7.60 *İhtilaflı Bölgelerdeki Projeler*. OP/BP4.03 ve OP/BP7.60 Proje ile ilgili olmasa da Projenin bazı faaliyetleri, politikanın uygulandığı su yolları ve proje türleri ile uluslararası su yollarındaki projelerin finansman gerekliliklerini ve koşullarını açıklayan OP/BP 7.50'yi tetikleyebilir. Bu OP/BP doğrultusunda OGM, sınır aşan nehir havzalarında yer alan ve su kalitesini ve miktarını etkilemeyen alt projelerin finanse edilmesini sağlamaktan sorumludur. Bu nedenle, OP/BP7.50'yi tetikleyen herhangi bir alt proje, bu proje kapsamında finanse edilmeyecektir. Türkiye'de sınır aşan nehir havzası OLMADIĞI (OP/BP7.50'yi tetiklemeyen) belirlenen, Şekil 17'de de turuncu ile gösterilen nehir havzaları şunlardır: Akarçay, Antalya, Batı Akdeniz, Batı Karadeniz, Burdur, Büyük Menderes, Ceyhan, Doğu Akdeniz, Doğu Karadeniz, Gediz, Kızılırmak, Konya, Kuzey Ege, Küçük Menderes, Sakarya, Seyhan, Susurluk, Van Gölü ve Yeşilırmak.

Şekil 18. Türkiye'deki nehir havzaları ve sınır aşan nehir havzaları

Kaynak: Nehir havzası sınırları OGM tarafından sağlanmıştır.

Ulusal nehir havzalarında su miktarı ve kalitesini önemli ölçüde etkileyen alt projeler de finansman için uygun olmayacaktır.

4. ÖNGÖRÜLEN ÇEVRESEL VE SOSYAL ETKİLER, RİSKLER VE ÖNERİLEN HAFİFLETME ÖNLEMLERİ

Bu bölümde, potansiyel alt proje türleri ile ilgili öngörülen çevresel ve sosyal (Ç&S) sorunlar belirlenecek ve değerlendirilecektir.

Bileşen 4 “Beklenmedik Acil Durum Müdahale Bileşeni (BAMB)” ile ilgili Not: Bileşen 4’ün doğası gereği, bu ÇSYÇ’nin hazırlanması sırasında Bileşenin kapsamı ve potansiyel alt projelerinin tanımı bulunmamaktadır. Bu nedenle OGM, Bileşen 4’ün potansiyel Ç&S risklerini ve etkilerini yönetmek ve ÇSS’lerin bunlara göre uygulanma kapsamını tanımlamak üzere Proje İşletim El Kitabının [PİEK’in] ekleri olarak BAMB Kılavuzlarını hazırlayacaktır. Olası geçerli bir kriz veya acil durumun Ç&S yönetimi, hazırlanacak PİEK’e göre yapılacaktır. Ayrıca, BAMB Kılavuzunda kabul edilen pozitif faaliyetler listesine ve başlangıçtaki Ç&S analizine dayalı olarak, bir BAMB bölümü hazırlanacak ve ÇSYÇ’ye dahil edilecektir. Bu spesifik BAMB bölümünün içermesi gereken ana hususlar a) BAMB’ın finanse edebileceği faaliyetlerin listesi (malların, hizmetlerin ve işlerin olumlu listesi; b) ilgili potansiyel Ç&S risklerinin ve etkilerinin analizi; c) Çevresel ve Sosyal Yönetim Prosedürleri; ve d) Acil Eylem Planı (AEP) uygulamasına yönelik kurumsal düzenlemeler olacaktır.

4.1. OLUMLU ÇEVRESEL VE SOSYAL ETKİLER

Genel olarak, Proje, ulusal EYY stratejisi kapsamında bir Olay Komuta Sistemi (OKS) aracılığıyla orman yangınlarını yönetme kapasitesini artırarak ve kurumsal koordinasyonu güçlendirerek, gelecekteki büyük orman yangınları durumunda önemli bir fayda sağlayacaktır. Proje ayrıca, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini ve iklim değişikliğine karşı dayanıklılığı artırmak için yanan alanların restorasyonunu teşvik etmeye yönelik yatırımlar yoluyla orman köyleri için geçim ve istihdam fırsatlarını destekleyerek önemli sayıda doğrudan ve dolaylı iş ve geçici istihdam yaratacaktır. Bu sağlıklı ve dayanıklı araziler aynı zamanda su tutma ve düzenleme, yüzey toprağı tutma ve koruma, iklim risklerine ve doğal afetlere karşı tamponlama, karbon tutma, biyolojik çeşitliliğin korunması, iyileştirilmiş hava kalitesi ve yerel sosyo-ekonomik kalkınma için kaynaklar dahil olmak üzere ekosistem hizmetleri sağlayacaktır. Başlıca olumlu çevresel ve sosyal etkiler aşağıdaki paragraflarda detaylandırılmıştır.

Biyolojik çeşitliliğin teşvik edilmesi. Yangın her zaman ekosistemlerin doğal bir parçası olmasına rağmen, iklim değişikliği nedeniyle büyük orman yangınlarındaki artış, biyolojik çeşitlilik için büyük risklere neden oluyor. İDOP’ta “5R” ilkesinin uygulanmasıyla, orman yangınlarının sıklığı ve şiddeti ve dolayısıyla birçok bitki, hayvan ve diğer organizma türünü içeren biyolojik çeşitlilik ağına verilen zarar azaltılacaktır. Ek olarak, orman yangınlarının şiddeti azaltılarak, aksi halde o bölgenin biyolojik çeşitliliği azaltacak olan egzotik ve istilacı türlerin orman yangınlarının yarattığı boş alanlarda yayılma olasılığı en aza indirilecektir. Bölüm 2.2’deki Şekil 10’da gösterildiği gibi, İDOP’ta hedeflenen Orman Bölge Müdürlüklerinde yüksek bitki endemizm oranlarına sahip alanların bolluğu da Projenin biyolojik çeşitliliğin korunmasındaki önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, Proje, ormanlardaki biyolojik çeşitliliği korumayı ve yönetmeyi amaçlayan biyolojik çeşitlilik planlarının hazırlanmasına ilişkin Alt Bileşen 1.1 kapsamında özel bir faaliyete sahiptir. Üstelik bu planlar, Orman Amenajman Planlarına entegre edilerek yangın anında yaban hayatının korunmasına yönelik faaliyetlere yön verecek mutlak koruma ve uygulama bölgelerinin oluşturulmasında kullanılacaktır.

Toplum Direncinin Artırılması. Alt Bileşen 2.1, orman yangını risklerini ve gereksinimlerini köy bazında karakterize ederek seçilen orman köylerinde gelecekteki orman yangınlarına karşı toplum dayanıklılığını artıracak yatırımları destekleyecek ve orman köylülerine günlük yangın tehlikesi analizi, yangın davranış ilkeleri, tahliye ilkeleri, ICS ilkeleri, yangın söndürme güvenlik ilkeleri, yangın söndürme öncelikleri ve prosedürleri gibi yangına hazırlık konusunda eğitimler vererek. Bu eğitimler ve güçlendirilmiş diyalog, köylülerin önleme ve hazırlık aşaması için kendi özelleştirilmiş stratejilerini oluşturmalarına ve orman

yangını sırasında hayatta kalma ve evlerini kurtarma şanslarını artırmalarına yardımcı olacaktır. Ayrıca, sürdürülebilir arazi ve doğal kaynak yönetimi, orman köylülerinin geçim kaynaklarını iyileştirecektir.

Toprak erozyonu ve heyelanların azaltılması. Yangın sonrası karşılaşılan en önemli sorunlardan biri, açıkta kalan çıplak zeminin yağışı depolama kapasitesinin azalması nedeniyle sel ve erozyona karşı yanmış alanın daha savunmasız hale gelmesidir; bu da bölgenin hidrojeolojik özelliklerini etkiler. Buna ek olarak, daha önce orman yangınlarında yanan arazi, yerel halkın yaşamlarını ve geçim kaynaklarını etkileyen ve bazı durumlarda yerleşim yerlerinin yer değiştirmesine neden olabilen heyelanlara karşı da savunmasızdır. Bu nedenle, İDOP'un etkili bir şekilde uygulanması, bu olayların meydana gelme olasılığını en aza indirecek ve meydana gelmesi durumunda sonuçların ciddiyetini azaltacaktır.

Turizmin teşvik edilmesi. 2021 orman yangınları turizm sektörünü de etkilemiştir. Projenin risk azaltma ve hazırlık faaliyetleri, gelecekte bu tür olayların olasılığını en aza indirecek önleyici tedbirleri içerirken, iyileştirme faaliyetleri, orman yangınlarından zarar görmüş arazileri eski haline getirecek ve bu da trekking, yürüyüş, tırmanma gibi turizm faaliyetlerini teşvik edecektir.

Hava kalitesinin artırılması. Orman yangınlarının hava kalitesi üzerindeki etkileri iki katıdır. Orman yangınları atmosferik emisyonlarda ve kirlilikte büyük artışlara neden olurken, ormanların karbon tutma kapasitesini de imha etmektedir. İDOP'un 5R ilkesine dayalı faaliyetleri, ormanlar ve ormanla ilgili kaynaklar için daha iyi yönetim yoluyla sürdürülebilir arazi ve doğal kaynak yönetimini teşvik edecek ve orman yangınlarının bir sonucu olarak emisyonların azaltılması yoluyla daha iyi hava kalitesine katkıda bulunmak için ormanları destekleyecektir.

Geçim destek faaliyetleri. Türkiye'de orman köylülerinin çoğunluğu yoksul olup, aynı zamanda da ormanların yönetilmesinde önemli bir kaynak olarak görülmektedir. 2021 orman yangınları, projenin hedeflediği alanlardaki orman köylülerini ve onların çam ormanlarına bağlı olan geçim kaynaklarını olumsuz etkilemiş olup, çam balı için arıcılık yapan orman köylülerinin artık alternatif geçim kaynakları bulması gerekmektedir. Bu durum, son on yıldır³⁵ devam eden dışa göçü, orman köylülerinin nüfusunun azalmasını ve kırsal arazilerin terk edilmesi sürecini şiddetlendirebileceğinden, ormanların direnci için ek bir risk oluşturmakta olup, başka yerlerde olduğu gibi Akdeniz'de de arazi genelinde süreklilik arz edecek şekilde yakıt yükünün birikmesine sebep olabileceği için orman yangını riskinin önemli bir itici gücüdür³⁶. Otlatma, yakacak odun ve reçine hasadı gibi geleneksel uygulamalar, kırsaldan dışarıya göç nedeniyle yerel halkın ormanlara katılımının azalmasına örnektir. Bu yerel faaliyetler yalnızca yerel topluluklar için gelir faaliyetleri olarak hizmet etmemekte, aynı zamanda ağaç yoğunluğunu azaltmaya ve hızla yayılan orman yangınlarını azaltan yakıt sürekliliğini bozmaya yardımcı olmak için orman yönetimi uygulamaları olarak da kullanılmaktadır³⁷. Bu nedenle, geleneksel orman yönetimi uygulamalarına aktif olarak katılan dinamik ve istihdam edilmiş bir orman köyü popülasyonunun sürdürülmesi, yalnızca geçim kaynaklarını desteklemekle kalmayacak, aynı zamanda orman yangınlarının önlenmesine ve yangın riskinin azalmasına da katkıda bulunacaktır. Aynı zamanda, orman yangını riski yüksek olan proje alanlarının çoğu (Adana, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis ve Osmaniye illeri), yakın zamanda yerel geçim kaynaklarını ciddi şekilde etkileyen ve kırsalın terk edilme riskini daha da artıran Şubat 2023'teki yıkıcı depremlerden etkilenmiştir. Bu nedenle Proje, ormana bağımlı geçim kaynaklarının ve işletmelerin sürekliliğini sağlamak, istihdam yaratmak ve gıda güvenliğini korumak üzere orman alanlarının hızla terk edilmesi riskini azaltmak için artan

³⁵ World Bank. 2017. Poverty, Forest Dependence and Migration in the Forest Communities of Turkey.

³⁶ Salis, M., et al., 2022. Spatial Patterns and Intensity of Land Abandonment Drive Wildfire Hazard and Likelihood in Mediterranean Agropastoral Areas. Land 2022 (11), 1942.

³⁷ Von Arnold, C., 2023. Beyond the flames: effects of wildfires in the Mediterranean Turkey. Lund University.

imtiyazla (hibe / kredi oranı) depremde etkilenen bölgelerde geçim kaynaklarının restorasyonunu destekleyecektir.

İklim'e yönelik faydalar. Projenin tüm bileşenlerinde, iklim değişikliğine uyumu ve iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmeyi doğrudan destekleyen ve orman alanlarının ve geçim kaynaklarının iklim değişikliğinin etkilerine karşı direncini artıran faaliyetler bulunmaktadır. Dolayısıyla Proje, Paris Anlaşması ile tamamen uyumlu olup iklim'e yönelik önemli yan faydalar sağlayacaktır. Projenin, iklim risk taraması yapılmıştır ve yangın yönetim planlarının tasarımında iklim riskleri ve sel, orman yangınları vb. hassasiyetler dikkate alınacaktır. Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli, İyi Uygulama Rehberine dayalı olarak ve Türkiye Ülke İklim ve Kalkınma Raporu, Dirençli ve Net Sıfır Kalkınma Yolu yaklaşımına uygun olarak, hedeflenen proje alanları için bir sera gazı analizi de yapılmıştır. Projesiz senaryoda, 2021'de meydana gelen mega yangın trendinin stokastik olarak devam edeceği öngörülmekte iken, dayanıklılığa yönelik proje yatırımları ile (Projeli senaryoda), aşırı orman yangınlarının önlenebileceği veya bastırılabilceği, dolayısıyla 2021 mega yangınından önceki yıllık yanan alanların tarihsel eğiliminin sürdürülebileceği varsayılmaktadır. Arazi iyileştirme faaliyetleri de dahil olmak üzere, bu varsayımların yüzde 100 etkili olduğu durumda, Proje tarafından üretilen emisyon azaltımlarının 30 yılda 67,42 milyon tCO₂ eşdeğeri ve yıllık 2,25 milyon tCO₂ eşdeğeri olduğu tahmin edilmiştir. Sera gazı sonuçları, Dünya Bankası'nın Sosyal Karbon Maliyeti Rehberi ³⁸ kullanılarak ekonomik analize eklenmiştir.

Toplumsal cinsiyet. Türkiye, Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi'nin ³⁹ Ekonomik Katılım ve Fırsatlar kategorisinde 153 ülke arasında 136. sırada yer almakla birlikte, işgücüne katılım açısından da OECD ülkeleri arasında en alt sıradadır⁴⁰. Türkiye'deki bir başka önemli cinsiyet farkı da finansmana erişim konusundadır. Örneğin, işletme bir kadın tarafından yönetildiğinde kredilerin yüzde 58'i teminat gerektirirken, işletme bir erkek tarafından yönetildiğinde bu oran yüzde 37'dir, ayrıca kredi görevlilerinin yüzde 35'i kadın başvuru sahiplerine karşı daha önyargılıdır (cinsiyete yönelik önyargı, erkeklere tahsis edilen para miktarı ile kadın kredi başvuru sahiplerine tahsis edilen para miktarı arasındaki herhangi bir pozitif fark olarak ölçülmüştür)⁴¹. Türkiye'deki ormancılık sektöründe, kadınların ormancılığa katılımını etkileyen en önemli faktörler, (i) orman bağımlılığına, (ii) kooperatiflerin kalitesine, (iii) orman organizasyonunun kalitesine ve (iv) orman kalitesine ilişkin algılarıdır. Ayrıca, kırsal orman köylerindeki kadınların geçimleri doğal kaynaklara daha fazla bağımlı olduğu için, iklim değişikliği, bu kadınların geçim kaynaklarına yönelik bir tehdit çarpanı işlevi görmektedir ve gelir, istihdam ve barınma fırsatları kaybıyla bağlantılı olarak kırsaldan dışa göçe daha fazla sebebiyet vermektedir. Bu nedenle, Proje, ormancılık sektöründe finansmana ve istihdam fırsatlarına erişimde cinsiyetler arası uçurumu kapatmak için, orman köylerinde, kadınların öncülüğünde diğerlerinin yanı sıra mantar, lavanta, reçel yapımı, peynir yapımı, el sanatları ve süt ürünleri üretimi gibi odun dışı orman ürünleriyle bağlantılı girişimcilik girişimlerini desteklemek üzere teknik eğitimin yanı sıra farklılaştırılmış bir hibe mekanizması da sağlayacaktır⁴². Bu farklılaştırılmış desteğin işgücüne katılım oranını artırması, insana yakışır iş fırsatları yaratması ve kırsal ormanlık alanlardaki kadınların gelirlerini artırarak,

³⁸ World Bank, 2017. Social cost of carbon: Guidance Note for Investment Project Financing, Washington DC.

³⁹ World Economic Forum, 2019. Global Gender Gap Report 2020.

⁴⁰ World Bank, 2023. Türkiye Adaptation and Resilience Assessment: A Whole-of-Economy Approach to Climate and Disaster Risks.

⁴¹ Salman A., Amalia D., et al., 2019. Gender Bias in SME Lending: Experimental Evidence from Turkey. World Bank Group.

⁴² Bileşen 2.3 kapsamında sağlanacak hibeler, çeşitli faktörlere bağlı olarak hane düzeyinde hibe (%20-50) ve düşük faizli kredilerin (%80-50) bir kombinasyonundan oluşacak olsa da, kadın girişimciler için %100 hibe desteği esas alınacaktır.

kadınların iklim ve afet kaynaklı şoklara karşı dayanıklılıklarını güçlendirmesi beklenmektedir⁴³. Buna ek olarak, Alt Bileşen 2.3 kapsamındaki hibeler yoluyla sağlanacak daha geniş kapsamlı geçim desteği faaliyetleri, uygulanacak önceliklendirme kriterlerinden biri olarak kadın yararlanıcıları da içerecektir.

Küresel olarak, kadınların erkeklere kıyasla orman yangınlarına maruz kaldıktan sonra daha yüksek sağlık riskleriyle karşı karşıya kalmalarından⁴⁴, orman yangını sırasında daha yüksek risk algısına ve korku seviyesine sahip olmalarından⁴⁵ ve kadın itfaiyecilerin sıklıkla ayrımcılığa maruz kalmalarından ve onları daha fazla yaralanma riskine sokan kötü tasarlanmış ekipman ve koruyucu giysilere ilişkin zorluklarla karşı karşıya kalmalarından⁴⁶ dolayı orman yangınının sağlık üzerindeki etkilerinin, orman yangınına müdahale yaklaşımlarının, risk algısının ve karar vermenin kadınlar ve erkekler arasında farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu nedenle Proje, bilinçlendirme kampanyalarında ve paydaş ve vatandaş katılım planlarının uygulanmasında toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımları uygularken, orman yangını ve ormancılık yönetimi operasyonlarında İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) göz önünde bulundurularak kadınlara özel eğitimler sağlayarak istekli kadınları gönüllü itfaiye ekiplerine ve orman yangını önleme ve müdahale planlarına⁴⁷ katılma konusunda güçlendirecektir.

Vatandaş katılımı. Proje, EYY'nin '5R'lerinin her biri boyunca paydaşların sürekli ve etkili katılımını sağlayacaktır. Yangınların nedenlerini katılımcı bir şekilde "Gözden geçirip, analiz edecek" ve Ulusal EYY Stratejisinin geliştirilmesi için vatandaşlardan geri bildirim isteyecektir. Bununla uyumlu olarak, orman yangınları sırasında ve sonrasında halkın rolünü göz önünde bulundurarak orman yangını "Riskini azaltacak" iletişim kampanyaları ve gençlerle eğitim faaliyetleri de dahil olmak üzere, yerel halkın yangına uyum sağlamış topluluklar oluşturması için eğitim ve bilinçlendirme yoluyla "Hazırlığa" yatırım yapacaktır. Ayrıca Proje, gönüllü yangın ekiplerini genişleterek ve gönüllüleri eğitip donatarak toplumun yangınlara "Müdahale" etme kapasitesini artırarak vatandaşları güçlendirecektir. EYY faaliyetlerinin planlanması ve uygulanması sırasındaki bu bütünsel katılım yaklaşımı, doğası gereği katılımcıdır. Ek olarak, uyarlanabilir bir yönetim yaklaşımı altında proje faaliyetleri ve orman yangını yönetim stratejileri hakkında bilgi sağlamak için periyodik çevrimiçi anketler aracılığıyla vatandaşlardan geri bildirim istenecektir. Ayrıca Proje, OGM'nin Orman ve Köy İlişkileri Dairesi Başkanlığı (ORKÖY) aracılığıyla hibeler/mikro-krediler sunarak orman köylerine yönelik "İyileştirme" çabalarına katılımı da destekleyecektir. ORKÖY, sağlanan geçim desteklerinin başarısını değerlendirmek için yararlanıcı memnuniyetini 1-5 arasında değerlendiren yıllık bir anket düzenlemektedir. Bu anketler, iki yönlü geri bildirim döngüsünü kapatmak için geçim kaynağı destek faaliyetlerinin tasarımına katılım düzeyleriyle yararlanıcıların memnuniyet düzeylerini de izlemek için genişletilecektir. Son olarak, İDOP için hazırlanan PKP, yerel toplumla iki yönlü bir diyalogu teşvik etmek ve projenin yaşam döngüsü boyunca katılımlarını sağlamak için mekanizmalar ve eylemleri de özetlemektedir. PKP ayrıca, vatandaş ve/veya yararlanıcı geri bildirimlerinin (şikâyetler, sorgular, tavsiyeler) Proje tarafından belli bir zaman çizelgesi içinde alınacağı ve yanıtlanacağı bir ŞM de içermektedir.

⁴³ Kadınlar için bu tür farklılaştırılmış hibe mekanizmaları, OGM'nin değerlendirme raporlarına göre orman köylerindeki ev kadınlarının gelirleri üzerinde, örneğin Trabzon İli, Maçka İlçesi'ndeki yerel el sanatları ile ilgili girişimci girişimler için yıllık 12.000 ABD dolarının üzerinde olumlu gelir etkileri göstermiştir.

⁴⁴ Evans, J., et al., 2022. Birth Outcomes, health, and health care needs of childbearing women following wildfire disasters: An integrative, state-of-the-science review. *Environmental Health Perspectives* 2022, 130.

⁴⁵ Tal Shavit, et al., 2013. The effect of a forest fire disaster on emotions and perceptions of risk: A field study after the Carmel fire, *Journal of Environmental Psychology*, Volume 36, 2013.

⁴⁶ UNEP, 2022. Spreading like Wildfire – The Rising Threat of Extraordinary Landscape Fires. A UNEP Rapid Response Assessment. Nairobi.

⁴⁷ Zabanitoutou, A.; Pritsa, A.; Kyriakou, E.-A. Observational Evidence of the Need for Gender-Sensitive Approaches to Wildfires Locally and Globally: Case Study of 2018 Wildfire in Mati, Greece. *SUSTAINABILITY* 2021, 13, 1556.

4.2. OLUMSUZ ÇEVRESEL VE SOSYAL ETKİLER, RİSKLER VE HAFİFLETME ÖNLEMLERİ

Proje önemli ölçüde olumlu çevresel ve sosyal etkilere sahip olsa da Proje faaliyetlerinin inşaat / işletmeden çıkarma ve/veya işletme aşamalarında bazı olumsuz çevresel ve sosyal etkiler ve riskler meydana gelebilir. Projenin genel olumsuz riskleri ve etkileri, savunmasız/dezavantajlı gruplar ve COVID-19 için proje faydalarından dışlanma riskidir.

Özellikle geçim kaynakları faaliyetleriyle ilgili olarak, ormanlara yakın mahallelerde/köylerde yaşayan engelliler ve kadınların danışma süreçlerine katılımında kısıtlamalar olabilir, bu da bu grupların proje faydalarından dışlanma riskine yol açabilir. Dışlanma riskini en aza indirmek için Ayrı istişareler yürütmek gibi önlemler uygulanacaktır. Daha fazla önlem için lütfen PKP'nin 5.2. Bölümüne bakın.

COVID-19 ile ilgili olarak, bu ÇSYÇ'nin hazırlandığı tarihte, 2020'den bu yana akut bir küresel acil durum olan COVID-19 geçiş sürecinde gibi görünmektedir, ancak yeni varyantların ortaya çıkma ve gelecekteki artış riskleri halen devam etmektedir. Özellikle hassas durumdaki bireyler hala ciddi hastalık riski altındadır⁴⁸. Bu nedenle Yükleniciler / Alt Yükleniciler, COVID-19 için ulusal önlemleri takip edeceklerdir.

Alt bileşenler ile öngörülen diğer olumsuz çevresel ve sosyal etkiler ve riskler sonraki paragraflarda tanımlanmıştır.

Proje bileşenine göre risklerin/etkilerin özeti, bunların kapsamı ve ilgili hafifletme önlemleri Bölüm 4.2.4'teki Tablo 2'de de verilmektedir.

Bileşen 1. Orman Yangınlarına karşı ve Ormanların Direnci için Kurumların ve Toplumun Güçlendirilmesi

Alt Bileşen 1.1. Kurumsal Çerçevenin “Gözden Geçirme & Analiz” Yoluyla Entegre Yangın Yönetimine Yönelik Güçlendirilmesi

Bu alt bileşen kapsamında, hedeflenen bölgelerdeki OBM'lerin OİM'leri için yangın yönetim planları saha gözlemleri ve masa başı çalışmalarıyla güncellenecektir. Öngörülen tek çevresel ve sosyal risk, gelişmiş trafik eğitimi ile önlenilebilecek veya en aza indirilebilecek trafik kazalarıdır.

Ayrıca Ulusal Mevzuat ve orman yangınlarına ilişkin politikalar güncellenecek, çalıştaylar ve istişarelerle 2024-2043 Türkiye Ulusal Ormancılık Programı (TUOP) ve Türkiye Orman Yangını Stratejisi (TOY) hazırlanacak; Türkiye için uluslararası en iyi uygulamalara dayalı bir ICS yaklaşımı geliştirilecek ve yangın sonrası yangın soruşturması ve sebep belirleme kapasitesi (yöntemler ve protokoller) güçlendirilecektir. Çevresel ve sosyal olumsuz etki için hiçbir belirleyici faktör bulunmamıştır.

Ana orman ağaç türlerinde karbon stok miktarları ve eko-fizyolojik davranışların belirlenmesi, kızılda net kesimin hidrolojik parametrelere etkisi ve kızılda ormanlarında yangının su kalitesi parametrelerine etkisinin belirlenmesi ile ilgili Ar-Ge çalışmaları ve iklim değişikliği kapsamında izin verilen alanlar ve zararlı etmenler ile ilgili izleme çalışmaları da yapılacaktır. Bu çalışmalar saha araştırması ve laboratuvar çalışmaları ile gerçekleştirilecektir. Saha araştırması sadece küçük ölçekli su ve toprak örneklemelerinden oluşacak olup, ileri düzey trafik eğitimi ile önlenilebilecek veya en aza indirilebilecek trafik kazaları dışında herhangi bir çevresel risk veya etki beklenmemektedir. Laboratuvar çalışmaları, sağlıklı yetişkinlerde sürekli olarak hastalığa neden olan enfeksiyöz ajanları veya toksinleri içermeyen toprak laboratuvarlarında gerçekleştirilecektir. Bu nedenle, önemli çevresel ve sosyal olumsuz etki veya risk yoktur.

⁴⁸ <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/covid-19-policy-briefs>

Bu alt bileşenin son iki faaliyeti, iklim değişikliğine uyum çerçevesinde biyolojik çeşitlilik planlamasının yapılması ve geliştirilmesi ile iklim değişikliğinin ormanlar üzerindeki etkilerine karşı uyum stratejisinin hazırlanmasıdır. Bu faaliyetler saha gözlemi ve planlamayı içerir. Bu nedenle, öngörülen tek çevresel ve sosyal risk, gelişmiş trafik eğitimi ile önlenilebilecek veya en aza indirilebilecek trafik kazalarıdır.

Alt Bileşen 1.2. Teknoloji ve Kapasite Geliştirme Yoluyla Entegre Yangın Yönetimi için daha “Hazırlıklı” Olunması

Bu bileşen kapsamında ulusal ve uluslararası düzeyde görev yapabilecek yangın uzmanları, itfaiye gönüllüleri ve arama kurtarma ekipleri yetiştirilecektir. Orman yangınlarıyla mücadele ve arama ve kurtarma faaliyetleri doğrudan Proje tarafından finanse edilmeyecek olsa da bu faaliyetler *takip eden faaliyetler* olarak kabul edilir ve bu faaliyetlerin ilişkili İSG riskleri de Proje kapsamında dikkate alınacaktır. Bu faaliyetler çok ciddi faaliyetler olduğundan ve sakatlık ve ölüme yol açabileceğinden, kursiyerlerin “sağlık” kriterleri, uluslararası standartlara göre dikkatlice belirlenecek ve kursiyerlerin seçimi belirlenen kriterlere göre yapılacaktır. Eğitimlerin teknik yönlerine ek olarak, bu kursiyerler ayrıca patlamalar, düşen cisimler, aşırı zorlama, sıcak yüzeyler veya aşırı ısınmış gazlar, katı parçacıklar ve/veya sıvılardan kaynaklanan kazalar, yaralanmalar ve hastalıkların spesifik yönleri, kimyasal spreylere, solunan havada yetersiz oksijen, solunan havada karbon monoksit gazı ve diğer yanma ürünlerinin varlığı, yangın yerinde kayma, takılma ve düşme, pompaların veya diğer ekipmanların gürültüsü, ergonomik faktörler ve psikolojik stres gibi faktörler göz önüne alınarak eğitileceklerdir.

Orman yangınları ve iklim değişikliği konusunda bir ulusal kamuoyu bilinçlendirme ve iletişim kampanyasının hazırlanması ve yaygınlaştırılması, bu alt bileşen kapsamındaki diğer bir faaliyet olacaktır. Halkı bilinçlendirme ve iletişim kampanyalarının yanı sıra 7-14 yaş arası öğrencilere yönelik orman yangınları konusunda çocukları bilinçlendirmeye yönelik eğitim faaliyetleri gerçekleştirilecektir. Bu eğitim faaliyetleri için, Proje kapsamında yapılacak olan orman okullarına 7-14 yaş arası öğrenciler davet edilecektir. Adana, Antalya, Balıkesir, Çanakkale, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Mersin ve Muğla OBM’lerindeki’deki kampüs alanlarına bungalov tipi tek katlı orman okulları yapılacaktır. Dolayısıyla arazi edinimi gerekmeyecek, kalıcı veya geçici geçim kaybına yol açmayacaktır. Bununla birlikte, OBM’lerin kampüs alanlarının çoğu şehir merkezleri içindedir, bu nedenle inşaat alanının Etki Alanında (EA) toz ve gürültüden etkilenebilecek yerleşim birimleri olacaktır. Bu okullar sürekli eğitim vermeyecek ancak öğrenciler davetli olacağından bu okulların yeri sel, yangın, deprem ve benzeri afet risklerine karşı dayanıklı olacaktır. Ulusal Mevzuatın gerektirdiği gibi, inşaat çalışmaları Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği’ne göre yapılacak, tasarım ve güvenlik için ÇSGK’lar ve diğer ÜİEU’lar ÇSS4’te gerektiği gibi uygulanacaktır. Ayrıca, inşaat ve hizmetten çıkarma aşamaları sırasında, inşaatla ilgili küçük ölçekli etkiler ve riskler meydana gelebilir (riskler ve hafifletme önlemleri için bkz. 4.2.1) ve nadiren görülen bir olasılık olmasına rağmen, inşaat sırasında rastlantısal buluntularla karşılaşılabilir (bkz. Bölüm 4.2.2).

Bu alt bileşenin son iki faaliyeti, ülkelere çalışma gezileri ve gelişmiş orman yangını tahminleri için orman yangını tehlike derecesini ve orman yangını algılama sistemlerini geliştirmek ve etkili müdahale için kaynak tahsisi dahil olmak üzere en son teknolojilere dayalı bir dijital karar destek sisteminin geliştirilmesidir. Çevresel ve sosyal olumsuz etki için belirleyici faktör bulunamamıştır.

Bileşen 2. Hedef Bölgelerde İklim Dirençli Ormanlara Yönelik Yatırımların Yapılması

Alt Bileşen 2.1. Orman yangınlarında “Risk Azaltma”ya Yönelik Kapsamın Genişletilmesi

Bu alt bileşen kapsamında, OGM'nin yangın güvenliği yol planlarına göre yangın mevsiminde erişilebilirliği sağlamak için, birincil olarak orman yolu ağının (toplam 9.212 km) bakımını desteklemek amacıyla kullanılacak olan buldozerler, greyderler ve bunları taşımak için römorklar satın alınacaktır. Ormancılık işlerine yönelik temel riskler, etkiler ve hafifletme önlemleri için Bölüm 4.2.3'e bakınız. Bu araçların egzoz gazı emisyonları Karayolu Dışında Kullanılan Hareketli Makinalara Takılan İçten Yanmalı Motorlar için Emisyon Sınırları ve Tip Onayı ile İlgili Teknik Gereklilikler Hakkında (AB) 2016/1628 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Tüzüğünü Tamamlayan, (AB) 2018/236 ve (AB) 2018/989 sayılı Tüzükleri ile değişik, 19/12/2016 tarihli ve (AB) 2017/654 sayılı Komisyon Tüzüğü dikkate alınarak Avrupa Birliği mevzuatına uyum çerçevesinde hazırlanan “Karayolu Dışı Mobil Makinelere Takılan İçten Yanmalı Motorlara İçin Emisyon Limitleri ve Tip Onayı Hakkında Teknik ve Genel Gerekliliklere Dair Tebliğ (2017/654/EU) ile düzenlenmektedir. Akaryakıt standartları ise AB gereklilikleri ile de uyumlu olan “Petrol Piyasasında Uygulanacak Teknik Kriterler Hakkında Yönetmelik” ile düzenlenmektedir. Bu araçların düzenli bakım ihtiyaçları ruhsatlı merkezlerde yapılacak, böylece toprak ve su kirliliğini önlemek için ormanlarda yağ değişimi ve benzeri uygulamalar yapılmayacaktır.

Orman yolu bakımına ek olarak, mevcut ormanlarda orman yangını ve orman direncini artırmak için silvikültürel müdahaleler, örneğin: yolların kenarlarını ve elektrik iletim hatlarının geçiş noktalarını ele almak için seçilen alanlarda yangın bariyerleri ve sınır çizgileri; yakıt yükü yönetimi müdahaleleri (örn. seyreltme, otlatma); orman alanları, yerleşim yerleri ve tarım alanları arasında orman yangınına dayanıklı türlerle tampon bölgeler oluşturulması; ormanlarda doğal açıklıkların korunması veya oluşturulması çalışmaları yapılacaktır. Bu nedenle, İSG (riskler ve hafifletme önlemleri için bkz. 4.2.3) ve çevre için habitat değişikliği ve biyolojik çeşitliliğin kaybı, toprak erozyonu, su kalitesi ve miktarının bozulması, toprak verimliliğinin bozulması, Toplum Sağlığı ve Güvenliği ve ekosistem hizmetlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen tehlikeli maddeler ve görsel etkiler için riskler ve etkiler olacaktır. Bu çevresel riskler ve etkiler, ilgili ÇSGK'lar ve UİEU'lar uygulanarak önlenerek veya en aza indirilecektir. Kamp alanı olmayacağından—işçiler günlük gidip gelecek—işgücü akınıyla ilgili herhangi bir risk veya etki olmayacaktır. Rastlantısal buluntular ile ilgili olarak Bölüm 4.2.2'ye bakınız.

Bu alt bileşenin son faaliyeti, ormancılık faaliyetleri için İSG konuları hakkında kadınlar için de bir eğitim programını içerecek şekilde, çiftçiler tarafından tarımsal kalıntıların yakılması, rekreasyon alanlarında kamp ateşi yönetimi vb. gibi risk azaltma faaliyetlerinin olduğu yerel topluluklar ve paydaşlar için eğitim ve bilinçlendirme olacaktır. Çevresel ve sosyal olumsuz etki için hiçbir belirleyici faktör bulunmamıştır.

Alt Bileşen 2.2. “Müdahale” Amaçlı Operasyonel Sistemlerin Güçlendirilmesi

Yangın gözetleme kulelerinin etrafındaki mevcut açık alanların yakınına, yüksekliği 24 metre ile 50 metre arasında insansız yangın gözetleme kuleleri kurulacağından yeni orman yolu yapımına ihtiyaç duyulmamakta ve ağaç kesimi beklenmemektedir. Havai elektrik hatları kullanılmayacaktır. Elektrik, kulelerin yakınındaki küçük güneş enerjisi santralleri ile üretilecektir. İnşaatla ilgili küçük ölçekli riskler, etkiler ve azaltma önlemleri için Bölüm 4.2.1'e bakınız. Bu kuleler ormanlarda kurulacağı için biyolojik çeşitlilik ile ilgili riskler ve etkiler meydana gelebilir. Bu nedenle, ÇSS'lerin gerekliliklerini karşılamak için ilgili ÇSGK'lar ve UİEU'lar uygulanacaktır. Geçim kaybı yaşanmayacak, gözetleme kulelerinin personeli OGM bünyesinde istihdam edilecektir.

Alt Bileşen 2.3. Orman Yangınlarından Etkilenen Arazilerin ve Geçim Kaynaklarının Dirençli Şekilde "İyileştirilmesi"

Genomik çalışmaları yürütmek üzere biyomoleküler ve genetik laboratuvarı ile gelecekteki bitki üretimini desteklemek için doku kültürü laboratuvarı inşa edilecektir. Bu laboratuvarların yeri, inşaat faaliyetleri inşaat veya işletme aşamasında herhangi bir kalıcı/geçici ekonomik ve/veya fiziksel yer değiştirmeye ve geçim kaynağı kaybına yol açmayacak şekilde seçilecektir. İnşaat aşamasındaki küçük ölçekli inşaatla ilgili etkiler, riskler ve hafifletme önlemleri için lütfen Bölüm 4.2.1'e bakınız. Rastlantısal buluntular için lütfen Bölüm 4.2.2'ye bakınız. Bu laboratuvarların faaliyetleri, sağlıklı yetişkinlerde sürekli olarak hastalığa neden olan enfeksiyöz ajanları veya toksinleri içermediğinden, herhangi bir KHS riski beklenmemektedir. İSG, çevre ve KHS ile ilgili etkileri önlemek veya en aza indirmek için, ilgili ÇSGK ve UİEU gereklilikleri uygulanacaktır.

Faaliyetler yanmış alanlarda gerçekleştirileceğinden biyolojik çeşitlilik ile ilgili risk ve etkiler beklenmemektedir. Bununla birlikte, açıkta kalan toprağın şiddetli yağmurlara karşı savunmasız olması nedeniyle heyelanlar meydana gelebilir. Çalışmalara başlamadan önce alanın heyelan duyarlılığı değerlendirilecektir. İSG riskleri ve azaltma önlemleri ile ilgili diğer ormancılık faaliyetleri için lütfen 4.2.3'e bakınız.

Bu bileşen kapsamında orman köylülerine konut iyileştirme (mantolama [pencere değişimi dâhil], çatı örtüsü, kat kaloriferi, elektrik iç tesisatı), teknik arıcılık, ormancılık mekanizasyonu, güneş fotovoltaiik sistemleri, hayvansal üretim (ahır inşaatı, süt sığırı, sağmal koyun, besi sığırı), bitkisel üretim (sera) ve ipkeböceği yetiştiriciliği için destek sağlanacaktır. Ayrıca orman köylerinde yaşayan kadınlara bitkisel üretim (seracılık, mantar üretimi, lavanta üretimi vb.), hayvansal üretim (yem temini), gıda üretimi (reçel, peynir, ekmek), el sanatları ve makine teçhizat malzemeleri (süt tankı, sağım makinesi vb.) için kullanılmak üzere mikro kredi sağlanacaktır. Son olarak, çok amaçlı tarımsal kalkınma kooperatiflerine iki paketleme tesisi, iki soğuk hava deposu ve on süt toplama merkezi inşa etmeleri için eşleştirme hibesi sağlanacaktır.

İnşaat/güçlendirme işleri, bir veya iki katlı küçük ölçekli işlerdir ve bunların riskleri, etkileri ve hafifletme önlemleri Bölüm 4.2.1'de açıklanmıştır. Hibe faydalanıcısının arazisi üzerinde seralar ve hayvan barınakları kurulacaktır. Köy tüzel kişiliğine ait araziler üzerine paketleme tesisleri, soğuk hava depoları ve süt toplama merkezleri yapılacaktır. İnşaat veya işletme aşamasında kalıcı/geçici ekonomik ve/veya fiziksel yer değiştirmeye veya geçim kaynağı kaybına neden olacak herhangi bir yer İDOP tarafından finanse edilmeyecektir. Rastlantısal bulgularla ilgili olarak lütfen Bölüm 4.2.2'ye bakınız.

İşletme aşamasında, hayvan refahı ve yıllık bitki üretimi ile ilgili faaliyetler nedeniyle riskler ve etkiler ortaya çıkabilir. Seralar için tüm bitki koruma ürünleri, "Bitki Koruma Ürünlerinin Önerilmesi, Uygulanması ve Kayıt İşlemleri Hakkında Yönetmeliğin" usul ve esaslarına uygun olarak kullanılacak ve poliüretan atıklar ayrı toplanarak "Atık Yönetimi Yönetmeliğinin" hükümlerine uygun olarak bertaraf edilecektir. Hayvancılık faaliyetlerinde ise "Çiftlik Hayvanlarının Refahına İlişkin Genel Hükümler Hakkında Yönetmeliğin" usul ve esaslarına uyulacaktır. Bu hükümler, eşleşen hibe sözleşmelerine eklenecektir.

Ormancılık mekanizasyonunun işletilmesi ve bakımı ile ilgili riskler olacaktır. İSG ve çevre ile ilgili riskleri en aza indirmek için ulusal İSG ve çevre mevzuatı kapsamında gerekli eğitimler verilecektir.

4.2.1. BİNA TADİLATININ / KÜÇÜK ÖKÇEKLİ İNŞAAT İŞLERİNİN RİSKLERİ, ETKİLERİ VE İLGİLİ HAFİFLETME ÖNLEMLERİ

İnşaat işleriyle ilgili genel çevresel ve sosyal olumsuz etkiler ve riskler şunlardır:

- Çevre
 - Gürültü ve titreşim
 - Toprak kaybı ve toprak erozyonu
 - Hava emisyonları
 - Toz
 - İş makinelerinin dizel motorlarından çıkan egzozlar
 - Asbest
 - Katı maddenin açıkta yanmasından kaynaklanan emisyonlar
 - Katı ve tehlikeli atıkların oluşumu
 - Petrol bazlı ürünleri serbest bırakabilecek tehlikeli maddelerin kullanımı,
 - İlgili işçi sayısına bağlı olarak değişen miktarlarda sıhhi atıksu deşarjlarının üretilmesi,
 - Tehlikeli maddeler veya petrol nedeniyle arazinin kirlenmesi,
 - Biyolojik çeşitlilik ve habitatlara müdahale
- İş Sağlığı ve Güvenliği
 - Aşırı zorlama, kayma ve düşme, yüksekte çalışma, nesnelerin çarpması, hareketli makineler, kapalı alan ve kazılardan kaynaklanan yaralanmalar,
 - Asbest dahil toza maruz kalma,
 - Kimyasallara maruz kalma,
 - Tehlikeli veya yanıcı maddelere maruz kalma,
 - Atıklara maruz kalma
- Toplum Sağlığı ve Güvenliği
 - Tehlikeli maddeler, kirlenmiş topraklar ve diğer çevresel ortamlar, boş veya inşaat halindeki binalar veya düşme ve sıkışma tehlikesi oluşturabilecek kazılar ve yapılar ile potansiyel temas dahil olmak üzere, kazara veya kasıtlı izinsiz girişten kaynaklanan genel saha tehlikeleri,
 - İşçi akınından kaynaklanan bulaşıcı hastalıklar,
 - Trafik yoğunluğunun artması veya inşaat malzemeleri ve ekipmanlarının taşınması için ağır vasıtaların hareketinden kaynaklanan trafik kazaları ve yaralanmalar

Küçük ölçekli inşaat işleriyle ilgili potansiyel etkiler, tüm inşaat işlerinin çevreye duyarlı mühendislik uygulamalarına uygun olarak tasarlanması ve işletilmesi ve Türkiye'nin geçerli çevre standartlarına göre yönetilmesi sağlanarak kolayca azaltılacaktır. Bu, inşaat sözleşmelerinde açıkça belirtilecek ve müşteri tarafından uygulanacaktır. Bu tür uygulamalar aşağıdakileri içerecektir:

Organizasyonel önlemler. İnşaat/rehabilitasyon faaliyetlerine başlamadan önce, yerel inşaat ve çevre müfettişliklerini ve toplulukları medyada ve/veya halka açık alanlarda (işlerin yapıldığı alan dahil) yapılacak faaliyetler hakkında bilgilendirmek gerekir. Ayrıca, yasal olarak gerekli tüm izinlerin yerinde olması gerekir. Tüm çalışmalar, komşu sakinler ve çevre üzerindeki etkileri en aza indirecek şekilde tasarlanmış, güvenli ve disiplinli bir şekilde yürütülecektir. İnşaat işçileri uygun şekilde giyinecek, gerektiğinde solunum cihazları ve güvenlik gözlükleri, emniyet kemerleri ve güvenlik çizimleri olacaktır.

Hava kalitesinin korunması ve tozların en aza indirilmesi. İnşaat/rehabilitasyon faaliyetleri sırasında, birinci katın üzerinde moloz olukları kullanmak ve enkaz tozunu azaltmak için su sisi püskürterek yıkım molozunu kontrollü bir alanda tutmak gerekir. Pnömatik delme/duvar yıkımı sırasında sürekli su püskürtme ve/veya

şantiyede toz perdesi muhafazaları kurarak tozu bastırmak da gereklidir. Sahada inşaat/atık malzemelerinin yakılması kesinlikle yasaktır. Herhangi bir diğer tozlu malzemenin rehabilitasyon alanına taşınması için yükün sulanması veya üzerinin örtülmesi uygulanacaktır. Yılın kurak mevsiminde rehabilitasyon alanlarındaki tozun azaltılması, zemin yüzeyinin sulanmasıyla gerçekleştirilebilir. İşi yapan işçilere koruyucu kapaklar ve solunum cihazları tanıtılacaktır.

Gürültünün azaltılması. Çalışmaya başlamadan önce, potansiyel olarak etkilenen tüm tarafları ve özellikle komşuları doğrudan veya yerel reklam panoları veya gazeteler aracılığıyla rehabilitasyon faaliyetleri hakkında bilgilendirmeniz önerilir. Gürültü, iyi yönetim uygulamaları kullanılarak ve normal günlük vardiyada (tatil süresi boyunca) ve/veya okul derslerinden sonra çalışma yapılmak yoluyla sınırlandırılacaktır. Kullanılan inşaat ekipmanı ve makineleri Gürültü Standartlarına göre kalibre edilecektir.

İnşaat atıkları ve dökülmeler. Genel bir gereklilik olarak, rehabilite edilecek mevcut yapı elemanlarının (duvarlar, zemin beton döşemeleri) dikkatli bir şekilde rehabilite edilmesi ve inşaat atıklarının organize bir şekilde tasnif edilip uzaklaştırılması ve izin verilen bir arazide bertaraf edilmesidir. Tüm değerli malzemeler (kapı, pencere, sıhhi tesisat) dikkatlice sökülecek ve bu amaca tahsis edilen depolama alanına taşınacaktır. Değerli malzemeler proje dahilinde geri dönüştürülecek veya satılacaktır. Mümkün olan her yerde atık en aza indirilecek, ayrılacak ve buna göre işlenecektir. Atık ayrıştırıldığında daha yönetilebilir hale gelir. Kapı veya seramik lavabo gibi bazı malzemeler sitede tekrar kullanılabilir. Kullanılmayan malzemeler geri dönüşüm için uygun bir yere götürülecektir. Geri dönüştürülemeyen atıklar için, yerel belediyelerle mutabakata varılarak, atıklar yetkili depolama alanlarında biriktirilecektir. Herhangi bir atığın açıkta yakılması ve yasa dışı olarak boşaltılması kesinlikle yasaktır. Sahada katı atıkların yanı sıra boya, emaye, yağlı ambalaj, yağ, yağ bulaşmış malzeme, yalıtım malzemesinden arta kalanlar gibi bir miktar tehlikeli atık da oluşacaktır; bunlar toplanmalı ve tehlikeli atıkların toplanması ve taşınması için yetkili yerel idari kuruma teslim edilmelidir.

Asbest konuları. Bu malzemeyi ele alırken genel yaklaşım, yüklenicilerin çatılardan ve/veya duvar izolasyonlarından asbest levhaların ezilmesinden/tahrip edilmesinden kaçınmaları ve bunları düzenli bir şekilde şantiyelerde biriktirmeleridir. Ayrıca inşaatçılar, asbest liflerinin ezilerek havaya salınmasını önleyeceklerdir. Ayrıca asbest levhalarla çalışırken işçilerin özel kapatma, eldiven ve solunum maskeleri giymesi zorunludur. Proje kapsamında Asbest İçeren Malzemenin (AİM) yeniden kullanımına izin verilmemektedir. Mevcut altyapıda AİM'nin varlığı varsayıldığında veya doğrulandığında ve bozulmalarının kaçınılmaz olduğu gösterildiğinde, inşaat işleri için aşağıdaki gereklilikleri ÇSYP'ye ve/veya Atık Yönetim Planına dahil ediniz:

- İşçilerin ve toplumun asbest maruziyetini en aza indirecek şekilde AİM'nin çıkarılması, onarılması ve bertaraf edilmesini içeren işleri yapmak üzere bir Asbest Yönetim Planı geliştirilmesi. Bu plan şunları içerecektir: (i) Sökmenin bir negatif basınçlı mahfaza içinde gerçekleşeceği iç alanların muhafazası; (ii) Duvarların, zeminlerin ve diğer yüzeylerin plastik kaplama ile korunması; (iii) AİM'nin ıslak yöntemlerle çıkarılması ve malzemenin hemen geçirimsiz kaplara yerleştirilmesi; (iv) Vakum ekipmanı ile son temizlik ve mahfazanın ve dekontaminasyon tesislerinin sökülmesi; (v) Kaldırılan AİM'nin ve kontamine malzemelerin onaylı bir depolama sahasında bertaraf edilmesi; (vi) AİM'yi kaldıran yükleniciden bağımsız bir kuruluş tarafından, çalışma ilerledikçe denetim ve hava izleme ve ayrıca temizlik için nihai hava örnekleme;
- İnşaat firmalarının ve/veya inşaat sırasında istihdam edilen kişilerin ilgili sağlık ve güvenlik konularında eğitim almış olmalarını şart koşulmalıdır.
- Tüm inşaat işçilerine solunum cihazları ve tek kullanımlık giysiler dahil olmak üzere kişisel koruma ekipmanı sağlanmalıdır.

- Yararlanıcının veya seçilen yüklenicinin, yürürlükteki düzenlemelere göre kaldırma ve imha konusunda yetkililere bildirimde bulunmasını ve tüm incelemeler ve soruşturmalar sırasında bilgi sahibi kuruluşun temsilcileriyle tam iş birliği yapmasını zorunlu tutulmalıdır.

Materyallerin geçici depolanması (tehlikeli maddeler dahil). Mümkünse inşaat malzemelerinin istiflenmesi önlenmelidir. Değilse, inşaat malzemesi şantiyede depolanacak ve hava koşullarına karşı korunacaktır. Boyalar, yağlar, emayeler ve diğerleri gibi tehlikeli maddeler geçirimsiz yüzeyde tutulacak ve küçük döküntüleri işlemek için kum veya talaş gibi adsorbanlar tutulacaktır.

İşçi sağlığı ve güvenliği. Personelde kişisel koruyucu donanım (KKD), koruyucu eldiven, solunum cihazı, gözlük ve filtreli solunum maskesi ile baret bulunacaktır. İnşaat işine başlamadan önce, tüm işçiler İSG eğitiminden geçmek zorundadır. Ayrıca, arıza tespiti ve onarım zamanına uyulması amacıyla makine ve teçhizatın rutin muayenesinin yapılması, makine, alet ve teçhizatın bakımı ile uğraşan işçilerin güvenli yöntemler ve çalışma teknikleri konusunda eğitilmesi ve işçilere talimatların verilmesi gereklidir. Kaynak işlemlerine özel önem verilecektir. İş performansı nedeniyle arızalı veya kontrolsüz aletlerin dağıtılması, elektrik şebekesine veya basınçlı hava boru hatlarına bağlı mekanik aletlerin serbest bırakılması, kabloların ve hava hortumu borularının çekilip bükülmesi, kabloların döşenmesi ve güçle çalışan el aletlerinin dönen elemanlarını taşımak için tel halatlar, elektrik kabloları ile kesilen hortum boruları kullanılması yasaktır. Önleme ve kontrol önlemleri, İş Sağlığı ve Güvenliği tehlikesi oluşturabilecek tesislere veya herhangi bir alana yalnızca eğitilmiş ve sertifikalı çalışanların gerekli güvenlik cihazlarıyla ve minimum geride durma mesafelerine riayet ederek erişmesini sağlamalıdır.

İşgücü akını beklenmemektedir. Bununla birlikte, Projenin uygulanması sırasında inşaat işçilerini barındırmak için kamp alanları kurulacaksa, topluluklar ve işçiler arasında çıkabilecek çatışmaları önlemek için İşgücü Akını Yönetim planları hazırlanacaktır.

CİS/CT. Proje çalışanlarına bilinçlendirme eğitimi verilecektir. Ayrıca Davranış Kuralları (DK) imzalanacak ve şikâyet mekanizması tüm paydaşlara tanıtılacaktır.

Paydaş katılımı. Paydaş katılım faaliyetleri, proje PKP'si doğrultusunda zamanında ve etkili bir şekilde yürütülecektir. Paydaş katılımı, Projenin uygulanması boyunca devam eden bir süreç olacaktır. Paydaşlar, istişare toplantıları, alt projeler için hazırlanacak ifşa edilen ve danışılan Ç&S belgeleri ve geliştirilecek iletişim materyalleri aracılığıyla herhangi bir proje faaliyetine başlamadan önce kapsam, hedef, potansiyel riskler/etkiler ve önerilen hafifletme önlemleri hakkında bilgilendirilecektir. Proje kapsamında. Paydaşlar, şikâyetlerini ve isteklerini (sorular, öneriler, vb.) iletmek için proje genel yönetimi hakkında bilgilendirilecek ve bunları kullanmaya teşvik edilecektir.

4.2.2. RASTLANTISAL BULUNTULARA YÖNELİK ÖNLEMLER

Toprak işleri ve hafriyat çalışmalarını içeren inşaat çalışmaları sırasında rastlantısal olarak bazı arkeolojik eserler bulunabilir. Bu yüzden, Ek-2'de sunulan Rastlantısal Buluntu Prosedürü hafriyat içeren tüm alt projelerin sahaya özgü ÇSYP Kontrol Listelerine dahil edilecektir. Bu prosedür, proje faaliyetleri sırasında karşılaşılan, önceden bilinmeyen tüm kültürel miras bulgularında izlenecektir ve Projenin kazı, yıkım, toprak taşıma, su baskını ve/veya diğer fiziksel çevredeki herhangi bir değişikliği içeren tüm aktivitelerinin inşaat sözleşmelerine dahil edilecektir.

4.2.3. ORMANCILIK ÇALIŞMALARINDA İSG'YE YÖNELİK RİSKLER, ETKİLER VE AZALTMA TEDBİRLERİ

Ormancılık işlerinde İSG'ye yönelik riskler, etkiler ve azaltma önlemleri Tablo 1'de verilmiştir.⁴⁹

Tablo 1. Ormancılık çalışmalarında İSG'ye yönelik riskler, etkiler ve azaltma tedbirleri

Tehlikeler	Risk Tanımı	Yaralanma kaynağı	Azaltma Önlemi
Fiziksel tehlikeler	Orman operasyonları, işçilerde ciddi fiziksel yaralanmalara neden olabilecek bir dizi faaliyeti içerir. Kesim, çapraz kesim ve budama faaliyetleri sırasında motorlu testerelerin ve baltaların veya palaların uygunsuz kullanımı yaralanmalara yol açabilir. Tomruk çıkarmada kablo kullanılması, çalışanları gerilim nedeniyle kablo kopması veya yüklerin aniden salınmasından kaynaklanan yaralanmalara maruz bırakabilir. Düşen ağaçlar ve gevşek dallar, özellikle çalışanlar rüzgârdan devrilen ağaçları ve diğer ağaç kaynaklı engelleri/tıkanıklıkları gidermekle meşgulken gerçekleşebilecek önemli yaralanma nedenleridir.	Kesme Ekipmanları	• Çalışanlar, çalışma grubunun koordinasyonu ve güvenlik önlemleri dâhil olmak üzere, kesme ekipmanının güvenli kullanımı konusunda uygun şekilde eğitilmelidir, • Ekipman uygun şekilde muhafaza edilmeli ve gerekli tüm güvenlik aparatlarını içermelidir (örneğin, testerelerdeki bıçak koruyucuları), • Çalışanlara gerekli tüm kişisel koruyucu donanım (KKD) (örneğin eldiven, ayakkabı, koruyucu giysi, kask) sağlanmalı ve bu araçları kullandıkları doğrulanmalıdır, • Acil tahliye prosedürlerinin yanı sıra yerinde ilk yardım ekipmanı ve eğitilmiş personel bulunmalıdır.
		Düşen Ağaçlar ve Küçük Çıkarma için Kablo Kullanımı	• Ağaç kesimi sırasında testere operatörü ve asistan dışında hiçbir çalışan iki ağaç boyu mesafe içerisinde bulunmamalıdır, • Çalışanlar etkilenen bölgeye girmeden önce engellerin temizlenmesi konusunda eğitilmelidir, • Çalışanlar, dalların düşme riski bulunan bir orman gölgeliği altında çalışırken daima baret kullanmalıdır, • Gerilim altındaki kabloların tomruk çıkarma için kullanıldığı yerlerde, hiçbir çalışan en yakın güvenli noktadan iki kablo uzunluğu mesafe içerisine girmemelidir.
	Traktörler ve hasat makineleri de dâhil olmak üzere makine ve araçların kullanımıyla bağlantılı olarak ve çalışanların bakımsız yollarda taşınması sırasında kazalar meydana gelebilir.	Makine ve Taşıtlar	• Makinelerin tuzak tehlikeleri ortadan kaldıracak ve aşırı yüklerin olağan çalışma koşullarından uzak tutulmasını sağlayacak şekilde tasarlanması, • Açıkta veya kapalı, hareketli parçalara sahip veya servis veya bakım sırasında enerjinin depolanabileceği (örneğin basınçlı hava, elektrik bileşenleri) makinelerin bir standarda uygun olarak kapatılması, bağlantısının kesilmesi, yalıtılması ve enerjisinin kesilmesi (Kilitlenmesi ve Etiketlenmesi),

⁴⁹ Bu bölüm, Dünya Bankası Grubu Orman Hasadı Operasyonları için Çevre, Sağlık ve Güvenlik Genel Kılavuzları (2007) ve Dünya Bankası Grubu Çevre, Sağlık ve Güvenlik Genel Kılavuzlarına (2007) göre hazırlanmıştır.

Tehlikeler	Risk Tanımı	Yaralanma kaynağı	Azaltma Önemi
			Uygun durumlarda, muhafaza cihazlarını veya mekanizmalarını çıkarmadan, yağlama işlemi gibi rutin servisleri yerine getirmek için gerekli ekipmanın tasarlanması ve kurulması
	Ormancılık çalışmaları, çalışanların kesintisiz bir saatlik işlerde bir amir, diğer çalışanlar veya yardım ve destek sağlayabilecek diğer kişilerle sözlü ve görüş hattı iletişiminden izole edilmesini ve çıkarılmasını gerektirebilir. Bu durumda meydana gelebilecek kaza veya yaralanmalar, ilgili çalışan için yüksek risk oluşturmaktadır.	Yalnız ve İzole işçiler	Çalışanların yalnız veya yalıtılmış koşullar altında iş yapmaları gereken durumlarda, çalışmaya başlamadan önce tüm KKE ve güvenlik önlemlerinin alınmasını sağlamak için Standart İşletim Prosedürleri (SOP'ler) geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. SOP'ler, en azından her saat en az bir kez çalışan ile sözlü temas kurulmasını ve çalışanın acil yardım çağırma kabiliyetine sahip olmasını sağlamalıdır.
Gürültü ve titreşimler	Motorlu testereler, taşıtlar ve diğer mekanik ormancılık ekipmanları aşırı düzeylerde gürültü yayar. Bazı tomruk makineleri, çalışanları iç organlarda veya ellerde iş kaynaklı yaralanmalara yol açan, güvenli olmayan titreşim seviyelerine maruz bırakabilir.	Gürültüye ve titreşimlere maruz kalma	Motorlu testerelerde ve hasat makinelerinin koltuk tasarımlarında titreşim kesici cihazlar kullanılmalıdır. Bununla birlikte, ormancılık çalışmalarındaki gürültü kaynaklarının çoğu önlenemediğinden, kontrol önlemlerinde gürültüye maruz kalan personelin kişisel işitme koruyucu araçları kullanmalarını ve titreşime kümülatif bir şekilde maruz kalmayı azaltmak için iş rotasyonu programlarının uygulanmasını içermelidir.
Kimyasal tehlikeler	Potansiyel tarım ilacına maruz kalma vakaları, ilaçların hazırlanması ve uygulanması sırasında deri teması ve solumayı içerir. Bu tür etkenlerin etkileri, istenmeyen sürüklenmelere yol açabilecek rüzgâr veya kişisel koruyucu donanım (KKD) kullanımını zorlaştıracak yüksek sıcaklıklar gibi iklim koşulları nedeniyle daha da artabilir.	Tarım ilaçlarına Maruz Kalma	- Tarım ilaçlarının uygulanması hususunda personelin eğitilmesi ve gerekli sertifikaları edinmelerinin sağlanması veya sertifika gerekmediğinde, eşdeğer düzeyde eğitimin verilmesi, - Tarım ilaçlarının belirli etiketlere göre kullanımı, - Tarım ilacı kalıntısı olan bölgelere tekrar giriş sırasında operatörün maruz kalmasını önlemek için işlem sonrası bekleme süresi kuralına uyulması, - Aile üyelerinin tarım ilacı kalıntılarına maruz kalmasını önlemek için hijyen uygulamalarına uyulmasını sağlama.

4.2.4. BEKLENEN ETKİ VE RİSKLERİN VE İLİŞKİLİ AZALTMA ÖNLEMLERİNİN ÖZETİ

Tablo 2. Proje bileşenine, kapsamına ve ilgili azaltma önlemlerine göre beklenen etki ve risklerin özeti

Bileşen	Alt Bileşen	Faaliyetler	Beklenen Risk ve Etkiler	İlişkili Azaltma Önlemleri
Bileşen 1. Orman Yangınlarına Karşı ve Ormanların Direnci İçin Kurumların ve Toplumun Güçlendirilmesi	Alt Bileşen 1.1. Kurumsal çerçevenin, "Gözden Geçirme ve Analiz" yoluyla EYY'ye yönelik güçlendirilmesi	- Politika geliştirme - Kapasite geliştirme (OKS eğitimleri, yangın nedeni inceleme ve inceleme gezileri)	Gösterge faktörü yok	Yok
		Ormanlık hizmet faaliyetleri (EYY, biyolojik çeşitlilik, eko-sistem planlaması)	Sürüş güvenliği	Sürücülere gelişmiş sürüş eğitimi sağlayarak kolayca azaltılabilir
		Ormanlık üzerine Ar-Ge	- Sürüş güvenliği - Laboratuvar Çalışmalarında İSG	- Sürücülere gelişmiş sürüş eğitimi sağlayarak kolayca azaltılabilir. - Çalışmalar, sağlıklı yetişkin bireylerde sürekli hastalığa yol açan bulaşıcı maddeler veya toksinler içermeyen toprak laboratuvarlarında yapılacak, böylece risk kolayca azaltılabilecektir.
	Alt Bileşen 1.2. Teknoloji ve kapasite geliştirme yoluyla EYY için daha "Hazırlıklı Olunması"	- Yazılım geliştirme - Kapasite geliştirme (yangın yönetimi eğitimleri, inceleme gezileri) - Halkı bilinçlendirme faaliyetlerinin yürütülmesi	Gösterge faktörü yok	Yok
		- Yangın yönetimi uzmanlarına yönelik eğitimler - Arama kurtarma ekiplerine yönelik eğitimler - Yangınla mücadele gönüllülerine yönelik eğitimler	Katılımcıların "nitelik" düzeyleri	Katılımcılar, uluslararası standartlarda belirlenecek kriterlere göre seçilecektir.
		Ormanlık okullarının açılması	- Rehabilitasyon/küçük ölçekli inşaat işleri nedeniyle oluşabilecek İSG ve toplum üzerindeki riskler ve etkiler - Rastlantısal buluntular	- Rehabilitasyon/küçük ölçekli inşaat işleriyle ilgili riskler kolayca azaltılabilir (bkz. Bölüm 4.2.1.) - Okullar OBM kampüs alanlarında yapılacak. Rastlantısal buluntu olasılığı çok düşüktür (bkz. Bölüm 4.2.2.)

Bileşen	Alt Bileşen	Faaliyetler	Beklenen Risk ve Etkiler	İlişkili Azaltma Önlemleri
			Tasarım ve emniyetle ilgili riskler	- Binalar Türkiye Bina Deprem Yönetmeliğine uygun olarak inşa edilecek ve okulların konumları sel riski açısından değerlendirilecek. - Evrensel erişim
Bileşen 2. Hedef Bölgelerde İklim Dirençli Ormanlara Yönelik Yatırımların Yapılması	Alt Bileşen 2.1. Orman yangınlarında “Risk Azaltma”ya yönelik kapsamın genişletilmesi	- Orman yollarının bakımı - Çıplak zemin yangın emniyet şeritlerinin kurulumu - Silvikültürel müdahaleler (bitki örtüsünün seyreltilmesi ve budanması, ağaçlandırma vb.)	- İSG - Makine bakımından kaynaklanan dökülmeler - Makinelerin egzoz gazı emisyonları ve yakıt standartları - Biyolojik çeşitliliğin bozulması - Doğal ortam değişikliği ve biyolojik çeşitliliğin kaybı, toprak erozyonu, su kalitesi ve miktarında bozulma, toprak verimliliğinde bozulma - Rastlantısal buluntular	- İSG riskleri kolayca azaltılabilir (bkz. Bölüm 4.2.3.) - Toprak ve su kirliliğini önlemek amacıyla ormanlarda yağ değişimi ve benzeri uygulamaların yapılmaması için, düzenli servis ihtiyaçları lisanslı merkezlerde yapılacaktır. - Bu araçların egzoz gazı emisyonu ve yakıt standartları ile enerji verimliliği ulusal mevzuata uygun olacaktır. - Çalışmalar korunan doğal ortamlarda yapılmayacak, ayrıca tarama ve kapsam belirleme çalışmaları biyolojik çeşitlilik veya çevre riskinin önemli veya yüksek olduğunu ortaya koyarsa iptal edilecektir. - İlgili ÇSGK'lar ve ÜİEU'lar uygulanarak çevresel riskler ve etkiler kolayca azaltılabilir. - Rastlantısal Buluntu Prosedürü (bkz. Bölüm 4.2.2.)
		- Yöre halkına yönelik orman yangınları konusunda kapasite geliştirme ve farkındalık çalışmaları. - Orman ve kadın projesi	Gösterge faktörü yok	Yok
Bileşen 2. Hedef Bölgelerde İklim Dirençli Ormanlara Yönelik Yatırımların Yapılması	Alt Bileşen 2.2. “Müdahale” amaçlı operasyonel sistemlerin güçlendirilmesi	İnsansız yangın gözetleme kulelerinin kurulumu	- Rehabilitasyon/küçük ölçekli inşaat işleri nedeniyle oluşabilecek İSG ve toplum üzerindeki riskler ve etkiler. - Biyolojik çeşitlilik	- Rehabilitasyon/küçük ölçekli inşaat işleriyle ilgili riskler kolayca azaltılabilir (bkz. Bölüm 4.2.1.) - Çalışmalar korunan doğal ortamlarda yapılmayacak, ayrıca tarama ve kapsam belirleme çalışmaları biyolojik çeşitlilik veya çevre riskinin önemli veya yüksek olduğunu ortaya koyarsa iptal edilecektir.
		- Radio sistemlerinin iyileştirilmesi - Orman yangınlarını bastırmada kullanılan araçların konumunun planlanması	Gösterge faktörü yok	Yok

Bileşen	Alt Bileşen	Faaliyetler	Beklenen Risk ve Etkiler	İlişkili Azaltma Önlemleri
	Alt Bileşen 2.3. Orman yangınlarından etkilenen arazilerin ve geçim kaynaklarının dirençli şekilde “İyileştirilmesi”	• Biyomoleküler ve genetik, doku kültürü laboratuvarlarının yapımı • Konutların iyileştirilmesi (mantolama, çatı örtüsü, kat kaloriferi, elektrik iç tesisatı) • Güneş fotovoltaik sistemlerinin kurulumu • Ahırların, seraların kurulumu • Paketleme tesisi, soğuk hava deposu ve süt toplama merkezi inşaatı	• Rehabilitasyon/küçük ölçekli inşaat işleri nedeniyle oluşabilecek İSG ve toplum üzerindeki riskler ve etkiler. • Rastlantısal buluntular • Yaya ve trafik güvenliği (lokasyona göre belirlenecektir) • Biyolojik çeşitlilik (lokasyona göre belirlenecektir)	• Rehabilitasyon/küçük ölçekli inşaat işleriyle ilgili riskler kolayca azaltılabilir (bkz. Bölüm 4.2.1.) • Rastlantısal buluntu prosedürü (bkz. Bölüm 4.2.2.) • Çalışmalar korunan doğal ortamlarda yapılmayacak, ayrıca tarama ve kapsam belirleme çalışmaları biyolojik çeşitlilik veya çevre riskinin önemli veya yüksek olduğunu ortaya koyarsa iptal edilecektir. • İlgili ÇSGK'lar ve UİEU'lar uygulanarak çevresel riskler ve etkiler kolayca azaltılabilir.
		• Genetik ve doku kültürü ile ilgili araştırma ve deneysel geliştirme faaliyetleri • Ağaçlandırma	İSG	Ulusal İSG mevzuatını uygulanarak kolayca azaltılabilir
		• Teknik arıcılık • Ormancılıkta makineleşme	Gösterge faktörü yok	Yok
		• Hayvansal üretim desteği	• Hayvan refahı • Su kalitesi	Çiftlik Hayvanlarının Refahına İlişkin Yönetmelik usul ve esaslarına uyulacaktır.
		• Bitkisel üretim desteği • İpekböceği yetiştiriciliği	• Bitki koruma ürünlerinin kullanımı • Poliüretan atıkları • Su kullanımı	Seralara yönelik tüm bitki koruma ürünleri, Tarım ve Orman Bakanlığının "Bitki Koruma Ürünlerinin Önerilmesi, Uygulanması ve Kayıt İşlemleri Hakkında Yönetmeliğin" usul ve esaslarına uygun olarak kullanılacak ve poliüretan atıkları ayrı ayrı toplanarak “Atık Yönetimi Yönetmeliğinin” hükümlerine uygun olarak bertaraf edilecektir.
Bileşen 3. Proje Yönetimi, İzleme ve Değerlendirme			Gösterge faktörü yok	Yok

5. PROJE FAALİYETLERİNİN ÇEVRESEL VE SOSYAL TARAMA VE DEĞERLENDİRMESİNE YÖNELİK KURALLAR VE USULLER

Projenin alt bileşenlerinin beklenen çevresel ve sosyal (Ç&S) etkileri ve riskleri, Proje için genel bir değerlendirme sunmak üzere Bölüm 4'te açıklanmıştır. Bu Ç&S risk değerlendirmeleri, faaliyetlerin tasarımı tamamlandıktan sonra (alt bileşen faaliyetleri bir alt proje haline geldiğinde) ilgili çalışmaların başlamasından önce revize edilecektir. Bu nedenle, bu bölümde, bu Ç&S değerlendirmelerine ilişkin kılavuzlar ve prosedürler ve Bölüm 4'te sunulan beklenen Ç&S etkileri ve risklerine dayalı olarak potansiyel alt projenin öngörülen risk kategorileri sunulacaktır.

5.1. TARAMA VE KAPSAM BELİRLEME ÇALIŞMALARININ HAZIRLANMASI VE ONAYLANMASI

Tarama ve kapsam belirleme çalışması, Ç&S değerlendirmesinin odaklanacağı potansiyel Ç&S risklerini ve etkilerini, kullanılacak yöntemleri tanımlamak ve riskleri ve etkileri tam olarak anlamak için gereken çaba düzeyini ve bunları azaltma seçeneklerini belirlemek için kullanılacaktır.

Süreç, alt projenin tasarımının sonlandırılmasının ardından başlayacaktır.^{50,51} Alt proje, ilgili kurumdan “ÇED kapsamı dışında” kararını —uygunsa— aldıktan ⁵²sonra, tarama ve kapsam belirleme sürecindeki **ilk adım**, alt projenin Ek-3'te verilen UFK/DB Grubu Yasaklılık Listesi kapsamında olup olmadığının belirlenmesi olacaktır. İhraç listesinde yer alan alt projeler finanse edilmeyecektir.

Alt projenin uygun olmayan alt proje türleri listesinin bir parçası olmadığı doğrulandıktan sonra, alt projelerin Ç&S değerlendirmesinin gerçekleştirileceği tarama ve kapsam belirleme sürecinin **ikinci adımı** başlayacaktır. Bu değerlendirmede, potansiyel Ç&S risk ve etkilerinin kapsamı ve karmaşıklığı ile alt proje alanındaki kişilerin sosyoekonomik özellikleri, önerilen alt projenin (varsa, ilişkili tesisleri ve kümülatif etkileri dâhil) (i) türü ve ölçeği, (ii) konumu, (iii) hassaslığı ve (iv) büyüklüğü hakkındaki ilk bilgilere dayanarak analiz edilecektir. Bu değerlendirmelerde gerekli ayrıntı düzeyi, önerilen alt projenin (i) türü ve ölçeği, (ii) konumu, (iii) hassaslığı ve (iv) büyüklüğü ile orantılı olacaktır. Potansiyel Ç&S risk ve etkilerinin kapsamını ve karmaşıklığını belirlemeye yönelik bir dizi soru içeren Ek-4'te verilen "Çevresel ve Sosyal Tarama Belgesi", tarama ve kapsam belirleme sürecinde rehberlik sağlayacaktır.

Bu tarama belgesi, alt proje yararlanıcısı tarafından verilen cevaplar ve *saha* gözlemleri ile destekleyici belgeler, uzmanlar tarafından toplanan birincil ve ikincil veriler esas alınarak (PUB iş yüküne bağlı olarak) PUB veya danışmanlık firması tarafından tamamlanacaktır. Alt proje yararlanıcıları, kendileriyle ilgili ve “genel” bilgi ve deneyimlere dayalı yanıtlar verecek ve tüm yanıtlarını resmi belgelerle (tapular, geçmiş Google Earth görselleri gibi) destekleyecektir.

Verilen yanıtlara risk kategorileri atanırken, Ç&S uzmanları potansiyel çevresel ve sosyal risk ve etkileri, ülkedeki diğer Dünya Bankası projeleri kapsamındaki deneyimi ve Ek-5'te sunulan kriterleri dikkate alacaktır.

⁵⁰ İdeal uygulamalarda potansiyel alt proje, Çevresel ve Sosyal Tarama Belgesinde ele alınan konularla ilgili olarak, PUB uzmanlarının yardımıyla tasarlanmalıdır.

⁵¹ Tek bir çıktı üretecek şekilde birkaç ayrı faaliyetin birleştirildiği durumlarda, bu faaliyetler tek bir alt proje olarak değerlendirilecektir.

⁵² Bölüm 3.1'de belirtildiği gibi, proje faaliyetlerinin hiçbirisi ulusal çevresel etki değerlendirme süreci için uygun değildir. Ancak ulusal mevzuata göre inşaat faaliyetlerine başlamadan önce Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının ilgili İl Müdürlüğünden “ÇED kapsamı dışında” kararının alınması gerekmektedir.

Tarama ve kapsam belirleme sürecinin **üçüncü aşamasında** (i) alt projenin başlangıç risk kategorisi (“düşük”, “orta”, “önemli”, “yüksek”) belirlenecektir (yanıtlar arasında en yüksek risk kategorisi olacaktır) ve (ii) gerekirse daha fazla Alt projenin potansiyel riskleri ve etkileri ile orantılı ÇSD araçları önerilecektir.

Projeye özel yasaklılık listesi

UFK/DB Grubu Yasaklılık Listesine ek olarak, bir alt projenin İDOP tarafından finanse edilmesi için ek kriterler uygulanacaktır. Tarama ve kapsam belirleme sürecinin sonucu, alt projenin:

- doğal yaşam alanları üzerinde önemli etkiye,
- kritik yaşam alanları üzerinde önemli etkiye,
- kültürel miras üzerinde önemli etkiye,
- "yüksek" ve "önemli" çevresel ve sosyal risk kategorisine

sahip olacağını ve aşağıdaki prosedürleri tetikleyeceğini gösterirse:

- OP 7.50 (bkz. Bölüm 3.8) ve
- ÇSS⁵³

bu durumda alt proje İDOP tarafından finanse edilmeyecektir.

Onay Süreci

Tarama süreci danışmanlık firmasının uzmanları tarafından gerçekleştirilirse, tarama belgesi gerekçelendiren belgelerle birlikte incelenmek üzere PUB'a gönderilecektir. PUB uzmanları belgeleri gözden geçirecek ve gerekirse revizyonlar ve ek belgeler isteyecektir. Tüm revizyonlar ve talep edilen ek belgeler tamamlanıp teslim edildiğinde PUB, tarama raporunu ilgili ek belgelerle birlikte izin için DB'ye gönderecektir. PUB, her bir alt proje türü için ilk iki tarama formunu önceden gözden geçirilmek üzere DB'ye sunacaktır. PUB ve DB arasındaki karşılıklı anlaşmaya bağlı olarak, onay işlemi tarama süreci inceleme sonrasına taşınabilir.

5.2. ÇEVRESEL VE SOSYAL DEĞERLENDİRME ARAÇLARININ HAZIRLANMASI VE ONAYLANMASI

Önceki bölümde belirtildiği gibi, tarama ve kapsam belirleme sürecinin üçüncü aşamasında, gerekirse alt projenin potansiyel riskleri ve etkileri ile orantılı ÇSD araçları önerilecektir. Bir proje içinde kullanılabilecek çok sayıda ÇSD aracı olmasına rağmen, İDOP'un genel Ç&S risk kategorisi “orta” olarak tespit edildiğinde, bunlardan ikisi söz konusu Projede uygulanacaktır. Bunlar:

- **Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı (ÇSYP).** (i) Olumsuz çevresel ve sosyal etkileri ortadan kaldırmak veya dengelemek veya bunları kabul edilebilir seviyelere indirmek için bir projenin uygulanması ve işletilmesi sırasında alınacak önlemleri ve (ii) bu önlemlerin uygulanması için gereken eylemleri ayrıntılarıyla açıklayan bir araçtır.
- **ÇSYP Kontrol Listesi.** ÇSS ile uyumlu temel iyi uygulama önlemlerinin tanınmasını ve uygulanmasını sağlamak için çok sınırlı, iyi anlaşılmış ve etkileri kolayca azaltılabilen inşaat projeleri için geliştirilmiş bir araçtır. Projede, orta düzeyde çevresel ve sosyal etkileri olan küçük ölçekli inşaat ve

⁵³ İnşaat veya işletme aşamasında arazinin resmi ve/veya gayri resmi kullanıcılarının geçici veya kalıcı ekonomik/fiziki yerinden edilmelerine ve/veya geçim kaynaklarının kaybına yol açacak herhangi bir alt proje (varsa, ilişkili tesisleri ile birlikte dikkate alınarak) finanse edilmeyecektir.

rehabilitasyon çalışmalarında kullanılacaktır. Üç bölümden oluşmaktadır: (a) Bölüm 1, proje özelliklerini fiziki konum, proje tanımı ve ilgili düzenlemelere atıfta bulunarak izin veya bildirim prosedürlerinin listesi açısından tanımlayan açıklayıcı bir bölümdür. Gerekirse ek bilgi ekleri eklenebilir; (b) Bölüm 2, çevresel ve sosyal taramayı basit bir Evet/Hayır sorusu biçiminde işler; (c) Bölüm 3, azaltma önlemlerini gösterir ve (d) Bölüm 4, inşaat/rehabilitasyon faaliyetleri sırasında yürütülen faaliyetler için bir izleme planıdır.

PKP, İYP (İDOP için hazırlanmıştır), ÇSYP ve ÇSYP kontrol listesine ek olarak, alt projenin belirli bazı özellikleri, değerlendirmelerde iş sağlığı ve güvenliği planı (İSG planı), zararlı yönetim planı (ZYP), Tehlikeli Atık (asbest içeren maddeler dâhil) ve/veya Malzemeler Yönetim Planı, Atık Yönetim Planı, Acil Müdahale Planı, Trafik Yönetim Planı (TYP), Biyolojik Çeşitlilik Yönetim Planı (BYP) vb. gibi özel yöntem ve araçların kullanılmasını gerektirebilir.

ÇSD araçları, PUB tarafından hazırlanacak veya PUB iş yüküne bağlı olarak dışarıdan hazırlanacak araçlardır. ÇSD araçlarının hazırlanması veya alt projenin uygulanması sırasında, ek ÇSD araçlarının hazırlanmasına ihtiyaç duyulacak herhangi bir yeni bilgi elde edilirse, hazırlanan ÇSD araçları, azaltma önlemleri de dâhil olmak üzere, bu yeni bilgiye göre uyarlanacaktır.

Onay Süreci

PUB, her bir alt proje türü için hazırlanan ilk iki ÇSYP'yi/ÇSYP Kontrol Listesini önceden değerlendirilmek üzere DB'ye sunacaktır. PUB ve Banka arasındaki karşılıklı anlaşmaya dayanarak, ÇSYP/ÇSYP Kontrol Listeleri için onay süreci inceleme sonrasına taşınabilir. Ç&S araçlarının nihai versiyonları, Projenin web sitesinde yayınlanacaktır. ÇSD belgelerinin açıklanması, istişaresi ve onaylanmasına kadar alt proje ile ilgili hiçbir saha çalışması başlamayacaktır.

Bu Ç&S araçları Yüklenicilerin ihale belgelerine eklenecek ve hibe belgelerine uygun hale getirilecek, Yükleniciler belirtilen azaltma önlemlerinin uygulanmasından sorumlu olacaklardır.

İDOP'ta Kullanılacak Çevresel ve Sosyal Değerlendirme Araçlarının Belirlenmesine İlişkin Genel İlkeler

İDOP'ta kullanılacak ÇSD araçlarının belirlenmesinde uygulanacak genel ilkeler şunlardır:

- Ayak izi bulunmayan alt projeler için çevresel ve sosyal değerlendirme yapılmayacaktır.
- “Düşük” risk kategorisindeki alt projeler, orman yollarının bakımı gibi, ilgili ulusal mevzuatın gereklerine göre uygulanacak “düşük” riskli faaliyetler, OGM'nin 292 sayılı “Orman Yollarının Planlanması, Yapımı ve Bakımı”na ilişkin tebliği ile gerçekleştirilecektir.
- “Orta” risk kategorisindeki alt projeler hem ulusal mevzuatın hem de hazırlanan veya hazırlanacak ÇSS, ÇSGK ve ÇSD araçlarının gerekliliklerine uyacaktır.
- "Orta" risk kategorisindeki alt projeler için ÇSYP veya ÇSYP Kontrol Listeleri hazırlanacaktır.
- Küçük ölçekli rehabilitasyon veya inşaat işleri için Yüklenici, Yüklenicinin ÇSYP'si (Y-ÇSYP), Yüklenicinin ÇSYP Kontrol Listesi (Y-ÇSYP Kontrol Listesi), Yüklenicinin İY Planı (Y-İY Planı) ve diğer ilgili planlar gibi işlerin başlamasından önce hazırlanan ÇSD araçlarını uygulayacaktır.
- Tüm faaliyetler için, İDOP'un PKP'sine uygun PKP'ler hazırlanacaktır.
- Alt Bileşen 2.3.iii kapsamında sağlanacak hibeler ve mikro krediler için devam etmekte olan Türkiye Dayanıklı Peyzaj Entegrasyon Projesi'nden (TULİP, 172562) alınan dersler doğrultusunda, genel bir çevresel ve sosyal tarama yapılacak ve— kooperatiflere verilecek destekler hariç—her bir tür alt proje için jenerik ÇSYP Kontrol Listeleri hazırlanacaktır.

6. ÇSD UYGULAMASINA İLİŞKİN KURUMSAL ORGANİZASYON

Proje Uygulama Birimi (PUB), Orman Bölge Müdürlükleri (OBM) ve Yükleniciler, ÇSD araçlarının uygulanmasında ana aktörler olarak görev alacaktır.

Proje Uygulama Birimi (PUB)

Bölüm 1.3'te açıklandığı gibi, finansal yönetim, tedarik, ödemeler, çevresel ve sosyal (Ç&S) risk yönetimi, proje faaliyetlerinin izlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanması sorumluluğu da dâhil olmak üzere Projenin günlük yönetimi uygulamalarından sorumlu olacak bir PUB kurulmuştur. ÇSD araçlarının uygulanması, yönetimi, izlenmesi ve raporlanması açısından PUB'un genel sorumlulukları şunlar olacaktır:

- Alt projeler için Ç&S tarama ve kapsam belirleme çalışmaları yapmak. Dışarıdan temin edilirse, Ç&S tarama ve kapsam belirleme çalışmalarının uygun ve İDOP ve ÇSS'lar için hazırlanan ÇSYÇ, İYP ve PKP'nin gerekliliklerini içerecek şekilde hazırlandığından emin olmak ve ardından alt projelerin hazırlanan Ç&S tarama ve kapsam belirleme çalışmalarını gözden geçirin ve gerekli tüm değişik tarihlerini onaylamak.
- Hazırlanan veya onaylanan Ç&S tarama ve kapsam belirleme raporlarını onay için DB'ye göndermek (bkz. Bölüm 5.1).
- Alt projelerin Ç&S tarama ve kapsam belirleme raporlarında önerilen ÇSD araçlarını hazırlamak. Dışarıdan temin edilecekse, ÇSD araçlarının uygun ve İDOP için hazırlanan ÇSYÇ, İYP ve PKP gerekliliklerini ve tamamlanmış Ç&S tarama ve kapsam belirleme çalışmalarının sonuçlarını bir şekilde hazırlandığından emin olmak ve ardından hazırlanan ÇSD araçlarını gözden geçirerek gerekli tüm değişikliklerin ne zaman yapıldığını onaylamak.
- Hazırlanan veya onaylanan ÇSD belgelerini itiraz edilmemesini sağlamak amacıyla DB'ye göndermek (bkz. Bölüm 5.2).
- Alt projeler için hazırlanan satın alma belgelerinin, İDOP için hazırlanan ÇSYÇ, İYP ve PKP gerekliliklerini ve alt proje için hazırlanan ÇSD araçlarını işin kapsamı ile orantılı olarak içerdiğinden emin olmak.
- Alt projeler için hazırlanan, eşleşen hibe sözleşmelerinin İDOP için hazırlanan ÇSYÇ, İYP ve PKP gerekliliklerini ve teslim edilecek hibe ile orantılı olarak alt proje için hazırlanan ÇSD araçlarını içerdiğinden emin olmak.
- Gerekirse yükleniciler tarafından hazırlanacak alt projeye özgü ÇSD araçlarının uygun ve İDOP için hazırlanan ÇSYÇ, İYP ve PKP gerekliliklerini, alt proje için hazırlanan diğer ÇSS'larını ve ÇSD araçlarını içerecek şekilde hazırlandığından emin olmak.
- Şikâyet mekanizmasının etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak için İletişim Komitesi, TÇG'ler ve OBM'ler ile etkin koordinasyonu sağlamak.
- Alt proje faaliyetlerinin (eşleştirme hibe programları dâhil) İDOP için hazırlanan ÇSYÇ, İYP ve PKP ile hazırlanan diğer alt projeye özgü ÇSD araçlarına uygun olarak düzenli saha ziyaretleri gerçekleştirilerek uygulanmasını sağlamak. Ç&S ile ilgili sorunları izlemek ve değerlendirmek için bu saha ziyaretlerinde veri toplamak.
- OBM'ler ile birlikte çalışarak ve saha ziyaretlerinden elde edilen verileri kullanarak, İDOP için hazırlanan ÇSYÇ, İYP ve PKP'nin uygulanmasına yönelik raporlar ve rastlantısal buluntular, İSG kazaları, alınan şikâyetler, istişareler dâhil olmak üzere alt projeye özgü ÇSD araçlarının hazırlanması ve DB Ç&S görev ekibine altı ayda bir gönderilmesi. Bu raporlar ayrıca önerileri ve gerekli diğer eylemleri de içerecektir.
- Rastlantısal buluntu ve ölümcül İSG kaza vakalarını derhal bildirmek.

Ayrıca, İYP'ye özgü sorumluluklar için İYP'nin 6. Bölümüne, PKP'ye özgü sorumluluklar için PKP'nin 5. Bölümüne bakınız.

Mevcut PUB, Projenin Ç&S yönetimini desteklemek için temel proje yönetimi işlevlerinin yönetiminden sorumlu kalifiye personele sahiptir. Bununla birlikte, Projenin Ç&S konularının etkin ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için OGM tarafından ek bireysel danışmanlar (yeterli İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) deneyimine sahip bir çevre uzmanı (gerekirse ayrı İSG uzmanı istihdam edilecektir), bir sosyal uzman ve bir iletişim uzmanı) işe alınacak ve Projenin Ç&S ekibi oluşturulacaktır. Genel olarak,

- Çevre uzmanı, Ç&S araçlarının ve Proje uygulamasının çevresel yönlerinden ve İSG ile ilgili konulardan sorumlu olacaktır (PUB'de ayrı bir İSG uzmanının istihdam edilmesi durumunda İSG ile ilgili konulardan İSG uzmanı sorumlu olacaktır),
- Sosyal uzman, Ç&S araçlarının ve Proje uygulamasının sosyal yönlerinden sorumlu olacak ve Şikâyet Mekanizmasının (ŞM'nin) işletilmesi ve kurulmasında İletişim Komitesini destekleyecektir.
- İletişim uzmanı, Projenin iletişim stratejisi ile vatandaş ve paydaş katılımı faaliyetlerinden sorumlu olacak ve sosyal uzmanla koordinasyon halinde İletişim Komitesi'ne destek olacaktır.

Sosyal uzman ve çevre uzmanı, Ç&S ekibine birlikte liderlik edecektir.

İstihdam edilecek uzmanlar için şartnameler Dünya Bankasının onayından sonra kesinleşecektir.

Projenin Ç&S ekibine ek olarak, kısa sürelerde belirli faaliyetleri destekleyecek yerel uzmanlar veya biyolojik çeşitlilik uzmanları vb. uzmanlar Projenin uygulanması sırasında da işe alınabilecektir.

Orman Bölge Müdürlükleri (OBM'ler)

OGM, Adana, Antalya, Balıkesir, Çanakkale, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Mersin ve Muğla OBM'lerinde, Ç&S Ekibi ile yakın çalışacak ve Ç&S ekibine aşağıdaki faaliyetlerde destek sağlayacak irtibat sorumluları atayacaktır:

- Alt proje faaliyetlerinin (eşleştirme hibe programları dâhil) İDOP için hazırlanan ÇSYÇ, İYP ve PKP ile hazırlanan diğer alt projeye özgü ÇSD araçlarına uygun olarak uygulanmasını sağlamak,
- ÇSD araçlarının inşaat işlerinde uygulanması, bölge müdürlüklerinin desteğiyle çevre uzmanı ve PUB sosyal uzmanının gözetimi altında denetim yüklenicileri tarafından denetlenecektir.
- Ç&S ile ilgili sorunları izlemek ve değerlendirmek için veri toplamak ve
- Şikâyetleri kabul etmek

Denetim Yüklenicileri

Genel olarak, OBM'lerde çalışan ve İSG sertifikasına sahip memurlar inşaat işlerini denetleyecektir. Ancak, gerekirse, inşaat faaliyetlerinde ÇSD belgelerinin uygun şekilde uygulanmasını sağlamak için denetim yüklenicileri işe alınacaktır. Denetim yüklenicileri,

- inşaat işlerinin ÇSSD belgelerinde belirtilen etki azaltma önlemlerine göre yürütülmesini sağlamak,
- çevresel ve sosyal etkileri kontrol etmek ve en aza indirmek,
- tüm personelin ve işçilerin ÇSD araçlarındaki prosedürleri ve görevleri anlamasını sağlamak,
- inşaat süresi boyunca Ç&S sorunları, hafifletme ve sonuçlar hakkında üç aylık raporlar sunmak,
- herhangi bir kaza ve olayı derhal bildirmek ve alt proje döngüsü boyunca inşaat sahasında bir olay kaydı tutmak ve

- onaylı ÇSD araçları kapsamında Ç&S ve İSG konularına ve taahhütlerine ilişkin personel ve işçilerin eğitiminden sorumlu olmaktadır.

Yükleniciler

Tüm alt projeler için sahaya özel ÇSYP'ler, ÇSYP Kontrol Listeleri ve hazırlandığı takdirde diğer ÇSD araçları ile İDOP için hazırlanan ÇSYP, İYP ve PKP çalışmaları satın alma belgelerine dâhil edilecektir. Alt projenin tasarımı ve geliştirilmesine yönelik ilgili inşaat ve danışmanlık sözleşmeleri, sahaya özgü ÇSD araçlarının uygulanmasına ilişkin gereklilikleri içerecektir.

İnşaat yüklenicileri bu ÇSD araçlarını uygulayacak ve sahadaki çalışmaların başlamasından önce İSG planları hazırlayacaktır. İnşaat yüklenicilerinin sorumlulukları:

- İnşaat işlerinin ÇSD araçlarında belirtilen azaltma önlemlerine göre yapılmasını sağlamak,
- Çevresel ve sosyal etkileri kontrol etmek ve en aza indirmek,
- Tüm personelin ve çalışanların ÇSD araçlarındaki prosedürleri ve görevleri anladığından emin olmak,
- İnşaat süreci boyunca Ç&S sorunları, azaltma eylemleri ve sonuçlar hakkında aylık raporlar göndermek,
- Herhangi bir kaza ve olayı derhal bildirmek ve alt projenin yaşam döngüsü süresince şantiyede bir olay kayıt defteri tutmak,
- Onaylanmış ÇSD araçları kapsamındaki Ç&S ve İSG sorunları ve taahhütleri ile ilgili personel ve işçilerin eğitiminden sorumlu olmak ve
- İYP ile birlikte ÇŞM geliştirmek ve uygulamak.

6.1. OGM'NİN ÇSD ARAÇLARI UYGULAMA KAPASİTESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

OGM, Türk ulusal mevzuatlarından sorumludur ve bunlara tabidir ve Projenin uygulanması sırasında bu mevzuatların tüm gereklerini yerine getirecektir. Ayrıca Proje faaliyetlerini desteklemek için IBRD kredisi kullanılacağından OGM, DB'nin ÇSS'lerini de ve aynı doğrultuda hazırlanan İYP, PKP çalışmalarını ve bu ÇSYÇ'yi de uygulayacaktır. Projenin uygulanması sırasında, alt projeye özgü ÇSD araçları hazırlanacak ve uygun şekilde ilgili teklif belgelerinin ve inşaat ve danışmanlık sözleşmelerinin bir parçası olarak eklenecektir. Bu ÇSD araçları aynı zamanda OGM'ye proje faaliyetlerinin ÇSS'lere uygunluğunu yönetmesi ve denetlemesi hususunda rehberlik edecektir.

Bununla birlikte, OGM personeli son zamanlarda TULİP projesi (P172562) kapsamında—bu Projenin PUB'ına da fayda sağlayacak olan—DB mutemetliği ve ÇSÇ uygulamaları hakkında yoğun eğitim almış ve ulusal teknik ve satın alma ile ilgili prosedürler konusunda geniş deneyime sahip olsa da, personelin ÇSS'lerin gerekliliklerine ilişkin deneyimi halen sınırlı düzeydedir. Bu nedenle kapasite geliştirme eğitimi verilecektir.

OBM'lerin ÇSD Araçlarının Uygulanma Sürecinin İzlenmesi ve Raporlanması Açısından Kapasitesi

Bu ÇSYÇ'nin hazırlanması sırasında, izleme ve raporlama faaliyetlerini OBM personeli yürüteceğinden, OBM'lerin ÇSD araçlarının uygulanmasının izlenmesi ve raporlanmasında ana aktörler olması planlanmaktadır. Bununla birlikte, gerektiği durumlarda inşaat işleri için denetim yüklenicileri tutulacaktır.

OBM'lerin teknik ve idari personelinin neredeyse tamamı A, B veya C seviyelerinde İSG uzman sertifikalarına sahiptir ve ormancılık faaliyetleriyle ilgili çalışmalarda İSG konularını aktif olarak denetlerler. Buna ek olarak, OGM'nin yürüttüğü veya ORKÖY departmanının hibeleri ile inşa edilen binaların denetimini de yapan OBM'lerin makine satın alımı bölümlerinde kalıcı olarak istihdam edilen inşaat mühendisleri bulunmaktadır.

OBM'lerin ve Orman İşletme Müdürlüklerinin köylülerle ilişki kurma kapasiteleri, Türkiye'deki diğer kurumların çoğundan çok daha gelişmiştir. Örneğin orman köylülerinin ihtiyaç ve isteklerini öğrenmek için herhangi bir geçim kaynağı programına başlamadan bir hafta önce, ilan edilen köylerde her zaman kamuya açık istişareler gerçekleştirirler.

Bu nedenle, Tablo 3'te belirtilen kapasite geliştirme hususlarıyla, Proje faaliyetlerinin izlenmesi ve raporlanması için nitelik kazanacaklardır.

Kapasite Geliştirme Eğitimleri

ÇSS'lere yönelik kapasite geliştirme eğitimleri, İDOP için hazırlanan ÇSYÇ, İYP ve PKP gerekliliklerinin ve Projenin uygulanması sırasında hazırlanacak diğer alt projeye özgü ÇSD araçlarının Proje yaşam döngüsü boyunca tüm proje çalışanları tarafından net bir şekilde anlaşılmasını ve takip edilmesini sağlamaya yardımcı olacaktır. Alt projelerin tasarım ve uygulama aşamalarında Projenin Ç&S ekibi tarafından İletişim Komitesi, TÇG's ve Orman Bölge ve İşletme Müdürlükleri ÇSS'lere ve ulusal mevzuata uygunluk açısından sürekli olarak desteklenecektir.

ÇSS eğitimi, Proje çalışanlarına Proje faaliyetlerine katılım düzeylerine göre verilecek ve gerektiğinde yönetim ve denetimden, vasıflı ve vasıfsız çalışan kategorilerine, her seviyeden çalışanları kapsayacaktır. Eğitimin kapsamı, Proje çalışanlarının alt proje alanının çevresel, sosyal ve toplumsal yönlerine duyarlı hale getirilmesine özel önem verilerek, genel çevresel ve sosyal farkındalığı ve ÇSD araçlarının ilgili ÇSS'lerinin gerekliliklerini içerecektir. Tablo 3 İDOP kapsamında yürütülecek ÇSS eğitiminin çeşitli yönlerine ilişkin bir özetin sunmaktadır. Projenin Ç&S ekibine yönelik ilk ÇSS eğitimi, daha sonra diğer Proje çalışanları için ÇSS eğitimleri düzenlemekten ve yürütmekten sorumlu olacak, aynı zamanda gözetim görevleri sırasında hizmet içi eğitim vermeye devam edecek olan DB Ç&S görev ekibi tarafından sağlanacaktır. PUB, gerektiğinde belirli konularda eğitim verecek kurum dışı danışmanlar işe alacaktır. Bu amaçla Proje, Tablo 4'ün ikinci maddesinde yer alan "Özel Teknik Destek" için gerekli finansmanı sağlayacaktır.

PUB, projenin uygulanma sürecinde kapasite geliştirme planını gerekirse, DB onayına tabi olmak üzere revize edebilir.

Tablo 3. Kapasite geliştirme planı

Kategori	Hedef Kitle	İçerikler	Sorumluluk	Program
Tüm aktiviteler için	• PYK • Uygulama departmanlarının ve araştırma enstitüsünün yönetim düzeyi • İletişim Komitesi • TÇG'ler • OBM'ler	• ÇSS'ler ve ÇSGK'ler hakkında genel bilgiler. • İDOP için hazırlanan ÇSYÇ, İYP ve PKP'nin temel bulguları ve ilgili öngörülen azaltma önlemleri. • Şikâyet mekanizması • Çatışma yönetimi	PUB	• Proje faaliyetlerinin başlamasından önce • Yönetimde konumsal bir değişiklik olduğunda tekrarlanacak
	• İletişim Komitesi • TÇG'ler • OBM'ler • OİM'ler	• ÇSS'ler ve ÇSGK'ler hakkında genel bilgiler. • Ç&S tarama ve kapsam belirleme çalışmalarının temel bulguları ve alt proje alanının Ç&S duyarlılığı ve mevcut sosyal ve kültürel değerleri de dâhil olmak üzere öngörülen azaltma önlemleri.	PUB	• Faaliyetlerin tasarlanmasından sonra ve alt proje faaliyetlerinin başlamasından önce • Gerektiğinde tekrarlanacak.

Kategori	Hedef Kitle	İçerikler	Sorumluluk	Program
		• Şikâyet mekanizması • Çatışma yönetimi		
İnşaat faaliyetleri için	• İletişim Komitesi • TÇG'ler • OBM'ler • Yükleniciler	• ÇSS'ler ve ÇSGK'ler hakkında genel bilgiler. • Alt projede kullanılacak ÇSD araçlarının temel bulguları ve alt proje alanının Ç&S duyarlılığı ve mevcut sosyal ve kültürel değerleri dâhil olmak üzere öngörülen azaltma önlemleri. • İlgili Ç&S yönetim planları (İSG, zararlı/atık/tehlikeli madde yönetimi vb.) • Rastlantısal Buluntu Prosedürleri • Şikâyet mekanizması • Çatışma yönetimi	PUB	• İhale sürecinden sonra ve inşaat faaliyetlerine başlamadan önce • Gerektiğinde tekrarlanacak.
Hibe faaliyetleri için	• Hibe programlarının tüm yararlanıcıları için	• Şikâyet mekanizması • Çatışma yönetimi	Bölge Müdürlükleri	• Hibe faaliyetlerine başlamadan önce • Gerektiğinde tekrarlanacak

Ayrıca, Bölüm 4.2'de sunulan azaltma önlemlerinin etkin bir şekilde uygulanması için, ilgili tüm taraflar hakkında halkın bilinçlendirilmesi ve çevresel ve sosyal sorunların yönetimi konusunda eğitim verilmesi çok önemlidir. Bu bağlamda, Proje, sektörle ilgili çevresel ve sosyal konularda bir dizi eğitim, kılavuz kitap hazırlama ve yayma ve gösteri faaliyetlerinin uygulanmasını destekleyecektir.

6.2. ÇSYÇ UYGULAMA BÜTÇESİ

ÇSYÇ'nin uygulanmasına ilişkin olasılıkları içeren tahmini bütçe aşağıdaki Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. ÇSYÇ'nin Uygulama Bütçesi

Bütçe Kategorileri	Tahmini Maliyet
1. Ç&S ekibinin kurulması	
Bir (1) Kıdemli Çevre Uzmanı	180.000 ABD doları
Bir (1) Kıdemli Sosyal Uzman	180.000 ABD doları
Bir (1) İSG Uzmanı (ihtiyaç olursa)	180.000 ABD doları
Bir (1) İletişim Uzmanı	120.000 ABD doları
Ara toplam	660.000 ABD doları
2. İletişim ve Görünürlük Aktiviteleri	
Proje Açılış Seremonisi	20.000 ABD doları
Proje Kapanış Seremonisi	20.000 ABD doları
Ara Bilgilendirme Seremonileri	300.000 ABD doları
Ara toplam	340.000 ABD doları
3. Tanıtım Malzemeleri ve Paketleri	1.500.000 ABD doları
4. Eğitim ve Kapasite Geliştirme	100.000 ABD doları
5. Uzman Teknik Destek	50.000 ABD doları
6. Şikâyet Mekanizması	250.000 ABD doları
Toplam ÇSYÇ Uygulama Bütçesi	2.900.000 ABD doları

Azaltma önlemleri yatırım tasarımlarına dâhil edilmiştir. Bu nedenle ek maliyet öngörülmemektedir.

7. DENETİM, İZLEME VE RAPORLAMA

ÇSD araçlarının uygulanması, izlenmesi ve raporlanmasında yer alacak aktörler Bölüm 6'da tanımlanmıştır. Bu bölümde, denetim, izleme ve raporlamaya ilişkin sorumlulukları ile temel çevresel ve sosyal performans göstergeleri ve zaman çerçevesi dâhil olmak üzere genel ÇSD araçlarının uygulanmasına ilişkin raporlama gereklilikleri açıklanacaktır.

7.1. DENETİM VE İZLEME

ÇSD araçlarında yer alan Ç&S husular, OBM'ler—gerektiğinde denetim yüklenicileri—, yükleniciler ve PUB tarafından izlenecek ve denetlenecektir. Ç&S izleme sistemi, alt projelerin olumsuz etkilerini önlemek ve azaltma önlemlerinin etkinliğini gözlemlemek için alt projelerin hazırlık aşamasından başlayacak ve operasyon aşaması süresince devam edecektir. Bu sistem, Dünya Bankası, PUB, OGM ve alt proje yararlanıcılarının proje denetiminin bir parçası olarak azaltma çalışmasının başarısını değerlendirmelerine yardımcı olacak ve gerektiğinde harekete geçmeye izin verecektir. İzleme sistemi, gerektiğinde teknik yardım ve denetim sağlar, azaltma önlemleriyle ilgili koşulların erken tespiti, azaltma sonuçlarının takibi ve projenin ilerleyişi hakkında bilgi sağlar.

PUB ve OBM'ler—gerektiğinde denetim yüklenicileri—tarafından uygulanacak Ç&S izleme faaliyetleri, alt projelerin temel Ç&S yönleri, özellikle alt projelerin Ç&S etkileri ve uygulanan azaltma önlemlerinin etkinliği hakkında bilgi sağlamalıdır. Bu bilgiler, proje denetiminin bir parçası olarak azaltmanın başarısının değerlendirilmesini sağlayacak ve gerektiğinde düzeltici eylem(ler)in uygulanmasına olanak tanıyacaktır. Bu bağlamda İzleme Planı, izleme hedeflerini belirler ve izleme türünü ve bunların etki ve azaltma önlemleriyle bağlantısını gösterir. Spesifik olarak, ÇSYP'nin izleme bölümü şunları sağlar: (a) ölçülecek parametreler, kullanılacak yöntemler, örnekleme yerleri, ölçüm sıklığı dâhil olmak üzere izleme önlemlerinin açıklaması ve teknik ayrıntıları ve (b) izleme ve raporlama prosedürleriyle: (i) erken tespitin sağlanması (ii) azaltmanın ilerlemesi ve sonuçları hakkında bilgi vermek. Ayrıca izleme planının formatı Ek-1'de ÇSYP Kontrol Listesinde sunulmuştur.

OBM'ler—gerektiğinde denetim yüklenicileri—, Yüklenicilerin ÇSD araçlarının uygulanmasına ilişkin izleme raporlarının üç ayda bir sunulması da dâhil olmak üzere ÇSYP, ÇSYP Kontrol Listesi, PKP, İYP ve diğer sahaya özgü ÇSD araçlarının gerekliliklerine tam olarak uyma yükümlülüklerinin yerine getirilmesi hususlarında kontroller gerçekleştirecektir.

Proje uygulaması sırasında, OBM'ler—gerektiğinde denetim yüklenicileri—ve PUB, gerçekleştirilen önlemlerin ÇSD araçlarında öngörülen gerekliliklere uygunluğunun/uygunsuzluğunun onaylanması amacıyla alt projelerde düzenli denetimler gerçekleştirecektir. Herhangi bir tutarsızlık durumunda, OBM'ler—gerektiğinde denetim yüklenicileri—ve PUB bu uyumsuzluğun nedenlerini belirleyecek ve alt projenin bu gerekliliklere uygun hale getirilmesi için önlemler önerecektir. PUB'un düzenli denetimlerine rağmen, DB uzmanları da bu gereksinimlere uygunluğunu doğrulamak için tesisleri periyodik olarak ziyaret edeceklerdir.

7.2. RAPORLAMA

OBM'ler—gerektiğinde denetim yüklenicileri—ve yükleniciler, ÇSD araçlarında belirtilen tüm önlemlerin uygulanıp uygulanmadığını belirterek, alt projenin uygulanmasının ilk aşamasında daha detaylı olacak şekilde, örneğin ayrı atık toplama konteynerlerinin tesise kurulmuş olup olmaması, üst katlardan atık bertaraf işlemleri için olukların donatılmış olup olmaması, uzman kuruluşlarla sözleşmeli olarak su temini ve sanitasyonun sağlanmış olup olmaması, işçilere yönelik güvenlik önlemleri, acil durumlarda eylem kuralları

ve kişisel koruyucu donanım (KKD) kullanımı vb. konularda ayrıntılı bir rapor hazırlayacak ve sırasıyla üç aylık ve aylık olarak PUB'a sunacaktır.

Sonraki raporlar daha kısa olabilir ve yalnızca yukarıda belirtilen önlemlerdeki değişiklikleri (varsa) ve daha sonraki eylemleri (uygulanan azaltma önlemleri ve bunların bir şantiyedeki iş güvenliği olaylarına ilişkin verimlilik raporları; sakinlerin şikâyetleri/temyizleri vb.) içerebilir. Nihai rapor, ÇSD araçlarının uygulanmasının genel sonuçlarını başlangıç koşullarına göre (alt proje üzerinde tamamlanan çalışmalar, sahada izinsiz atık depolanmaması, tesislerin zarar görmemiş olması veya telafi edici ekim faaliyetleri vb.) sunacaktır. İzleme raporları, yapılan işler hakkında fotoğraf raporları ve grafik materyaller içerecektir (onarım çalışmaları başlamadan önce tesisin başlangıç koşullarının ve genel görünümünün fotoğrafları, yeniden yapılanmaya tabi tesisin düzeni, yapılan işlerin fotoğrafları, yapılan işlerin sonuçlarının fotoğrafları vb.). Nihai rapor, tesisteki tüm çalışmaların tamamlanmasından sonra OBM'ler ve yükleniciler tarafından PUB'lara sunulacaktır.

Alt projelerin ÇSD araçlarının uygulanmasına ilişkin raporlar, kararlaştırılan çevresel azaltma önlemlerine uygunluğun bir değerlendirmesi ile birlikte altı ayda bir PUB'a rapor şeklinde sunulacaktır. Sırasıyla OBM'ler—gerektiğinde denetim yüklenicileri—ve yükleniciler, PUB'a sunulan raporların doğruluğu ve güncelliğinden sorumlu olacaktır.

OGM PUB, Projenin çevresel, sosyal, sağlık ve güvenlik (ÇSSG) performansı hakkında (yüklenicilerin ve OBM'lerin raporlarını derleyerek), ÇSTP'nin uygulanması, hazırlık durumu ve ÇSTP kapsamındaki ve alt projeye özgü ÇSD araçlarının uygulanması, paydaş katılımı faaliyetleri ve şikâyet mekanizmasının işleyişi dâhil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere altı aylık izleme raporları hazırlayacak ve DB'ye sunacaktır.

Rapor verecek birimler, raporlama sıklığı ve raporların içeriği Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Düzenli raporlama faaliyetleri

Hazırlayan Birim	Alıcı Birim	Ad	İçerik	Sıklık
PUB	• PYK • Dünya Bankası	Ç&S İlerleme Raporu	• Yüklenicilerin Ç&S ilerleme raporlarının özeti • OBM'lerin ilerleme raporlarının özeti • İlerleme raporlarının analizi • Proje alanında yapılan denetimler • Paydaş katılım tutanakları • Paydaş istişarelerinin özeti (tarih/saat, yer, katılımcı listesi, tutanak ekleri vb.) • Alınan şikâyetlerin özeti ve ayrıştırılmış verileri • Arazi edinimi ve yeniden yerleşim ile ilgili faaliyetlerin özeti • Halen çözülmekte olan geçmiş sorunlardan gelen bilgilerin takibi • Bir sonraki döneme bakış	Altı aylık
OBM'ler (inşaat işleri için)	PUB	İlerleme Raporu	• ÇSD araçlarının (teklif belgesine eklenmiş olan) uygulanması • Alınan şikâyetlerin özeti ve ayrıştırılmış verileri • Halen çözülmekte olan geçmiş sorunlardan gelen bilgilerin takibi. • Bir sonraki döneme bakış.	Üç aylık

Hazırlayan Birim	Alıcı Birim	Ad	İçerik	Sıklık
Denetim Yüklenicileri	PUB	İlerleme Raporu	• ÇSD araçlarının (teklif belgesine eklenmiş olan) uygulanması • Alınan şikâyetlerin özeti ve ayrıştırılmış verileri • Halen çözülmekte olan geçmiş sorunlardan gelen bilgilerin takibi. • Bir sonraki döneme bakış.	Üç aylık
İnşaat Yüklenicileri	Denetim Yüklenicileri / OBM'ler	İlerleme Raporu	• ÇSD araçlarının (teklif belgesine eklenmiş olan) uygulanması. • Alınan şikâyetlerin özeti ve ayrıştırılmış verileri. • Halen çözülmekte olan geçmiş sorunlardan gelen bilgilerin takibi. • Bir sonraki döneme bakış.	Aylık

8. ÇSD ARAÇLARININ PAYLAŞIMI VE İSTİŞARESİ

ÇSD araçlarının paylaşımı ve istişaresi, hazırlanacak olan alt projeye özgü PKP'lere uygun olarak—İDOP için hazırlanan PKP uyarınca ancak ilk değerlendirmelerle sınırlı olmamak üzere—gerçekleştirilecektir ve alt projelerin çevresel ve sosyal etkilerinin doğası ve ölçeği ile orantılı olacaktır. Alt projeye özel PKP'ler, projeden etkilenen kişilere ve diğer paydaşlara, proje kategorisi ve karşılık gelen etki aralığı hakkında görüşlerini ve endişelerini ifade etme imkanına sahip olmaları için ilgili, zamanında ve erişilebilir bilgilerin sağlanmasını sağlamak üzere formüle edilecektir.

Projelerin yaşam döngüsü boyunca paydaş katılımının zamanlaması ve yöntemleri, alt projeye özgü PKP'lerde açıklanacaktır. Kamu ile istişare faaliyetleri (halkla istişare toplantıları dahil), hazırlanacak her PKP'de tanımlandığı şekilde yürütülecektir. Paydaşlarla yapılan toplantıların ve istişarelerin kayıtları, taslak ve nihai ÇSD araçlarında yer alacaktır.

Paylaşım ve kamuoyu ile istişare süreçlerine ilişkin ayrıntılar için lütfen İDOP için hazırlanan PKP'ye bakınız.

ÇSYÇ'nin Açıklanması ve İstişaresi

Çevresel ve sosyal belgelerin hazırlanmasından sonra, projenin kapsamı ve bileşenleri, belgelerde tanımlanan çevresel ve sosyal etki ve riskler, bu etki ve riskleri ortadan kaldırmak veya azaltmak için alınması gereken önlemler, proje uygulaması, tarafların rol ve sorumlulukları ile izleme ile ilgili yapılması gerekenler 15 Nisan 2023 tarihinde Orman Mühendisleri Odası ve Öz Orman-İş sendikasına anlatılmış, görüş ve önerileri alt proje faaliyetlerinin tasarımı sırasında göz önünde bulundurulmak üzere alınmıştır.

Ayrıca, Çevresel ve Sosyal Taahhüt Planı (ÇSTP), Çevresel ve Sosyal Yönetim Çerçevesi (ÇSYÇ), İşgücü Yönetimi Prosedürleri (İYP) ve Paydaş Katılım Planı'nın (PKP) taslak versiyonları Projenin web sitesinde (www.idop.com) 20 Nisan 2023 tarihinde yayınlanmış. Yayına ilişkin duyuru 24 Nisan 2023 tarihinde OGM'nin internet sitesinde⁵⁴ görüş ve önerilerin info@idop.com.tr adresine iletebileceği notu ile yapılmıştır. Ayrıca çevresel ve sosyal dokümanlar 30 Nisan 2023 tarihinde resmi yazı ile ilgili kurumlara da gönderilmiştir. Ayrıntılı bilgi için lütfen PKP'ye bakınız.

⁵⁴ [www.ogm.gov.tr/tr/haberler/i%CC%87kli%CC%87me-di%CC%87rencli%CC%87-ormancilik-projesi%CC%87-\(i%CC%87dop\)-gorusleri%CC%87ni%CC%87zi%CC%87-bekli%CC%87yor-1](http://www.ogm.gov.tr/tr/haberler/i%CC%87kli%CC%87me-di%CC%87rencli%CC%87-ormancilik-projesi%CC%87-(i%CC%87dop)-gorusleri%CC%87ni%CC%87zi%CC%87-bekli%CC%87yor-1)

EK-1. BİNA TADİLATI VE KÜÇÜK ÖLÇEKLİ İNŞAAT FAALİYETLERİ İÇİN ÇSYP KONTROL LİSTESİ**BÖLÜM 1. GENEL PROJE VE SAHA BİLGİSİ**

Uygulanacak olanalt projesi ve proje sahasına ilişkin genel bilgiler 1.1'de sunulmuştur.

Tablo 1.1. Projeye ve proje sahasına genel bakış

GENEL		
İl/ilçe		
Mahalle veya Köy		
Projenin Başlığı		
Projenin Kapsamı ve Yapılacak Faaliyetler		
PROJE SAHASININ TANIMI		
Saha Adı		
Proje Sahasının Konumu		
Proje Sahasının Sahibi		
Proje sahasının coğrafi, fiziksel, biyolojik, jeolojik, hidrografik ve sosyo-ekonomik özellikleri	Proje alanını gösteren harita [X] Var [] Yok (Bkz. Ek-1)	
Okul, hastane vb. hassas alıcıların konumu ve mesafesi.		
Agrega, su, taş vb. malzemelerin temin edileceği sahaların konumu ve uzaklığı		
MEVZUAT		
Projenin yaşam döngüsü boyunca kullanılacak altyapı hizmetleri (kanalizasyon, elektrik, su şebekesi vb.)		
Projenin uyması gereken ulusal mevzuat ve izinler (1/1000 veya 1/5000 ölçekli imar planı yönetmeliği, yapı ruhsatları vb.)	Çevre ile ilgili konular 1983 yılında yürürlüğe giren 2872 sayılı Çevre Kanunu'nda kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Çevre Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin temel ilkeler uyarınca, çevrenin korunması konusunda hem vatandaşlara hem de devlete sorumluluklar düşmektedir. Çevre Kanunu ve ilgili yönetmeliklerine ek olarak, çevrenin korunması; kaynakların, kültür ve tabiat varlıklarının korunması; kirliliğin önlenmesi ve kontrolü; kirliliği önleyici tedbirlerin uygulanması; sağlık, güvenlik ve çalışma ile ilgili kanunlar da bulunmaktadır. Ayrıca Çevre Kanunu ve diğer kanunlara paralel olarak çeşitli yönetmelik, tebliğ ve kararname de yayınlanmıştır. Ulusal mevzuat ve uluslararası anlaşmaların bir listesi Ek-2'de sunulmaktadır. [Projenin gerçekleşmesi için gerekli izinler hakkında bilgi eklenecektir]	

BİLGİ PAYLAŞIMI	
Proje ile ilgili bilgilerin ne zaman, nerede ve kimlerle paylaşıldığına ilişkin ayrıntılar	

BÖLÜM 2. ÇEVRESEL VE SOSYAL ÖN DEĞERLENDİRME

Tablo 2.1, alt proje kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetleri belirlemek ve buna bağlı olarak çevresel ve sosyal sorunları ve risk azaltma tedbirlerini tanımlamak için kullanılacaktır.

Tablo 2.1. Çevresel ve sosyal ön değerlendirme tablosu

ÇEVRESEL VE SOSYAL TARAMA			
Saha faaliyetleri aşağıda belirtilenlerden herhangi birini içerecek mi?	Faaliyetler/Hususlar	Durum	Tetiklenen Eylemler
	A. Bina Rehabilitasyonu veya Küçük Ölçekli İnşaat Faaliyetleri	[] Evet [] Hayır	Evet ise, aşağıda yer alan Kısım A'ya bakınız
	B. Tehlikeli veya Zehirli Malzemeler ⁵⁵	[] Evet [] Hayır	Evet ise, aşağıda yer alan Kısım B'ye bakınız
	C. Etkilenen Ormanlar, Sulak Alanlar ve/veya Koruma Alanları	[] Evet [] Hayır	Evet ise, aşağıda yer alan Kısım C'ye bakınız
	D. Tıbbi Atık Bertarafı	[] Evet [] Hayır	Evet ise, aşağıda yer alan Kısım D'ye bakınız
	E. Trafik ve Yaya Güvenliği	[] Evet [] Hayır	Evet ise, aşağıda yer alan Kısım E'ye bakınız

⁵⁵ Zehirli/tehlikeli malzemeler asbest, zehirli boyalar, zararlı solventler, kurşunlu boyanın çıkarılmasını vb. içerir, ancak bunlarla sınırlı değildir.

BÖLÜM 3. ÇEVRESEL VE SOSYAL ETKİ AZALTMA PLANI

Projenin inşaat aşamasında ortaya çıkması muhtemel çevresel ve sosyal etkiler, bu etkileri yönetmek için alınacak önlemler ve izleme planı sırasıyla Tablo 3.1 ve Tablo 3.2'de sunulmaktadır.

Tablo 3.1. Çevresel ve sosyal etki azaltma planı

Faaliyet	Parametre	Etki Azaltma/Alınacak Tedbir
0. Genel Koşullar	Bilgi Paylaşım/İstişare	(a) İnşaat faaliyetlerine başlanmadan önce yerel halk ve ilgili tüm paydaşlar yapılacak çalışmalar ve alınacak tedbirler hakkında bilgilendirilecektir. (b) Medyada ve/veya halka açık yerlerde uygun duyurular yapılarak yapılacak çalışmalar hakkında kamuoyuna bilgi verilecektir.
	İzinler	(a) İnşaat işleri için yasal olarak gerekli çevre ile ilgili tüm izinler alınacaktır.
	İSG	(a) Yüklenici, tüm işleri güvenli ve disiplinli bir şekilde yürütecek ve işlerin çevredeki yaşam alanları ve çevreler için en az risk oluşturacak şekilde tasarlanmasını sağlayacaktır. (b) Çalışanların Kişisel Koruyucu Donanım (KKD) kullanımı uluslararası iyi uygulamalara uygun olacaktır (her zaman kask kullanımı ve gerektiğinde maske ve koruyucu gözlük, emniyet kemeri ve koruyucu çizme vb. kullanımı). (c) Sahalar uygun şekilde işaretlenecek ve böylece çalışanlar uymaları gereken temel kurallar ve düzenlemeler hakkında bilgilendirilecektir. (d) Tüm faaliyetler, hem İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (30 Haziran 2012 tarih ve 28339 sayılı Resmî Gazete) ve ilgili yönetmelikler uyarınca hem de Dünya Bankası (DB) Grubu İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) kılavuzlarına uygun olarak yürütülecektir. (e) Yüklenici, çalışanlar için güvenli bir çalışma ortamı sağlayacak ve Sağlık Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından sağlanan COVID-19 ile ilgili sağlık ve güvenlik önlemleri de dahil olmak üzere uluslararası en iyi uygulamalar ve Türk mevzuatı uyarınca en uygun önlemleri alacaktır. (f) Yüklenici, ilgili sertifika ve deneyime sahip olan personeli İSG'den sorumlu personel olarak görevlendirecektir. (g) İşin başlamasından önce, yapılacak tüm işler için bir Risk Değerlendirmesi yapılacaktır. İlgili prosedürler ve planlar ("Acil Durum Planları" dahil olmak üzere) uygulanacaktır. COVID-19 riskleri ve gerekli olan hallerde diğer bulaşıcı hastalık riskleri, Risk Değerlendirmesinde ve Acil Müdahale Planlarında dikkate alınacaktır. Ayrıca Yüklenici, yapılacak işlere yönelik güvenli çalışma yöntemlerini içeren bir İSG Planı hazırlayacaktır. (h) Sahalarda uygun işaretler kullanılacak ve çalışanlara uymaları gereken önemli kural ve düzenlemeler anlatılacaktır. (i) Çalışanlar için işle ilgili olası riskleri belirten çalışma kuralları da dahil olmak üzere İSG eğitimi ve iş güvenliği toplantıları yapılacaktır. Bu kapsamda, çalışanlara COVID-19 semptomları, kendilerini nasıl korumaları ve semptomlar ortaya çıktığında ne yapmaları gerektiği konusunda düzenli eğitimler verilecektir. (j) İşe başlamadan önce Yüklenici tarafından hazırlanacak olan İSG Planı kapsamında İSG riskleri, önleyici ve düzeltici eylemler, kaza/olay izleme, kayıtlar, analizler, uygunsuz eylem kayıtları, periyodik inceleme programı ile makine, ekipman ve el aletleri gereksinimleri, sorumlu personel bilgisi, günlük ve haftalık inceleme rutinleri, haftalık saha turu prosedürleri, numune kontrol listeleri, kontrol formları, inceleme formları, notlar, kayıtlar, vb. yer alacaktır. (k) Eğitim ve kazaları da içeren önemli olaylar (ölümler, kayıp zamanlı kazalar, sızıntılar, yangınlar, küresel ve bölgesel salgınlar, toplumsal huzursuzluk vb.) kayıt altına alınacaktır. Kök neden analizi de dahil olmak üzere her olay için olay inceleme raporları hazırlanacaktır.

Faaliyet	Parametre	Etki Azaltma/Alınacak Tedbir
		(I) Yüklenici, tüm önemli çevresel ve sosyal kazaları veya ölüm, kayıp gün kazaları, çevresel sızıntılar vb. durumları derhal PUB'a bildirecektir. PUB ayrıca olayla ilgili bilgileri alır almaz (olay veya kaza anından itibaren 48 saat içinde) DB'yi bilgilendirecektir. Yüklenici, kök neden analizi, alınan önlemler ve iyileştirici önlemleri de içeren olay raporunu PUB'a iletecek ve PUB bu raporu 30 iş günü içinde DB'ye iletecektir.
	Hükümler ve Koşullar ⁵⁶	(a) Çalışanlara, ulusal İş Kanunu kapsamındaki hakları (geçerli toplu iş sözleşmeleri dahil olmak üzere) gibi istihdama ilişkin hüküm ve koşullar hakkında açık ve anlaşılır bilgi verilecek ve gerekli belgeler sağlanacaktır. (b) Çalışanların ödemesi, ulusal yasalar ve İşgücü Yönetimi Prosedürleri (İYP) uyarınca düzenli olarak yapılacaktır. (c) Çalışanlara, ulusal yasaların ve İYP'nin gerektirdiği şekilde yeterli haftalık dinlenme, yıllık izin ile hastalık izni, doğum ve aile izni sağlanacaktır. (d) Çalışanlar, iş akdinin sona erdirilmesi durumunda, söz konusu durum ve kıdem tazminatının ayrıntıları hakkında zamanında yazılı olarak bilgilendirilecektir. (e) Çalışanlar fırsat eşitliği ve adil muamele ilkesi uyarınca istihdam edilecek ve istihdam ilişkisinin hiçbir alanında ayrımcılık yapılmayacaktır. (f) Kadınlar, engelliler, göçmen işçiler ve çalışma çağındaki çocuklar gibi belirli işçi grupları da dahil olmak üzere proje çalışanlarına, DB Çevre ve Sosyal Çerçevesi (ÇSÇ) kapsamında yer alan Çevresel ve Sosyal Standartlar (ÇSS) 2 <i>İstihdam ve Çalışma Koşulları</i> uyarınca koruma ve yardım önlemleri sağlanacaktır. Tüm bu süreç, projeye özel hazırlanan İYP'ye uygun olarak yürütülecektir. (g) Çalışanların, işçi örgütlerine, toplu sözleşmelere veya alternatif mekanizmalara katılmalarına veya katılma girişiminde bulunmalarına izin verilecektir. (h) Rehabilitasyon veya küçük çaplı inşaat işleri kapsamında yapılacak tüm faaliyetlerde asgari çalışma yaşı 18 ve üzeri olacak ve bu kural uyarınca Yüklenici, işbu proje kapsamında 18 yaşının altında işçi çalıştırmayacaktır. (i) Zorla çalıştırmaya, yani bir kişinin gönüllü olarak yerine getirmediği ve cebir veya ceza tehdidi altında yapmak zorunda bırakıldığı her türlü iş veya hizmete, bu proje kapsamında yer verilmeyecektir. (j) Yüklenici, şantiyedeki tüm çalışanlar için iş yeri ile ilgili talep/şikayetlerini dile getirebilecekleri Çalışanların Şikâyet Mekanizmasını (ÇŞM) kuracaktır. ÇŞM'nin iletişim bilgileri tüm çalışanlarla paylaşılacaktır. (k) Tüm çalışanlara, işe alım sırasında ve istihdam öncesinde, ulusal iş ve istihdam yasası ile ÇŞM kapsamındaki hakları konusunda eğitim verilecektir. (I) Tüm çalışanlar işe alım esnasında Davranış Kurallarına (DK) uymak ve ilgili belgeleri imzalamakla sorumludur.
	Çalışma ile ilgili Konular (proje sahalarına giren çalışanlar)	(a) Proje sahasına giriş ve çıkışlar kontrol edilecek ve sahaya yetkisiz girişler engellenecektir. (b) Yüklenici, altta yatan sağlık sorunları olan veya başka bir şekilde risk altında olabilecek çalışanlara özellikle dikkat edecek ve işe başlamadan önce bu çalışanların işe uygun olduğunu teyit edecektir. (c) Proje çalışanları istihdam esnasında DK hakkında bilgilendirilecektir.
	Tasarım/Planlama Hususları	(a) Alt hibe alıcısı, ⁵⁷ yeni yapıların tasarımı ve inşası ve mevcut yapıların yenilenmesi faaliyetlerini evrensel erişim kavramı uyarınca gerçekleştirecektir. (b) İnşaat ve yenileme çalışmalarının halihazırda kullanımda olan kamu binalarında yapılması ve bina girişinin ana giriş haricindeki diğer girişlere yönlendirilmesi halinde, gerekli yapıların oluşturulması/inşa edilmesi/kurulmasında evrensel erişim uygulamaları dikkate alınacaktır.

⁵⁶ İDOP kapsamında yer alan İşgücü Yönetimi Prosedürleri (İYP) uyarınca uygulanacaktır.

⁵⁷ Evrensel erişim, farklı durumlarda ve çeşitli koşullar altında her yaştan ve yetenekten insan için engelsiz erişim anlamına gelir.

Faaliyet	Parametre	Etki Azaltma/Alınacak Tedbir
		(c) İnşaat veya yenileme çalışmalarının kamuya açık binalarda (orman okulları vb.) olması halinde, ilgili tasarım yapılırken yangın riskini önlemek için ulusal mevzuat (19 Aralık 2007 tarih ve 26735 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik) ve uluslararası kabul görmüş can ve yangın güvenliği standartları dikkate alınacaktır. (d) Alt hibe alıcısı ve Yüklenici; enerji ve su kaynakları ile hammaddelerin yanı sıra diğer kaynakların da verimli tüketimini iyileştirmek için teknik ve mali açıdan uygun önlemleri uygulamaya koyacaktır. (e) Yapılar (örn. ormancılık okulları) sismik dayanıklılık açısından uygun şekilde kontrol edilecektir. “Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği” (3 Mart 2018 tarih ve 30364 sayılı Resmî Gazete) hükümlerine kesinlikle uyulacaktır.
A. Bina Rehabilitasyonu veya Küçük Ölçekli İnşaat Faaliyetleri	Hava Kalitesi	(a) Toz oluşumunu önlemek için proje sahasının çevresi (kaldırımlar, yollar) molozdan arındırılacaktır. (b) Şantiye alanında açıkta inşaat/atık malzemeleri yakılmayacaktır. (c) Şantiyedeki iş makineleri uzun süre âtil durmayacaktır. (d) Malzeme nakliyesi sırasında kamyonların üzeri kapatılacak ve hız sınırı uygulanacaktır. (e) Kullanılacak tüm taşıtların egzoz emisyon izni olacak ve tüm araçların bakımları düzenli olarak yapılacaktır. (f) Malzemelerin taşınması sırasında kullanılacak yollarda tozlanmayı önlemek için gerektiğinde yol sulaması yapılacaktır.
	Gürültü	(a) İnşaat faaliyetleri sırasında oluşacak gürültü, izinlerde belirtilen sürelerle sınırlı olacaktır. Yerleşim alanları ve çevresinde yürütülen şantiye faaliyetleri sadece gündüz saatlerinde yapılacak olup, akşam ve gece saatlerinde çalışma yapılmayacaktır. (b) İnşaat aşamasında yapılacak çalışmalarda jeneratör, hava kompresörü ve diğer çalışan mekanik ekipmanların motor kapakları kapalı tutulacak ve ekipmanlar yaşam alanlarından mümkün olduğunca uzağa yerleştirilecektir. (c) Şantiye faaliyeti nedeniyle oluşabilecek darbe gürültüsü, L_{Cmax} gürültü göstergesi açısından 100 dBC'yi geçmeyecektir. (d) İnşaat aşamasında gürültü seviyesinin yükselmesi durumunda iş makinelerinin aynı anda çalıştırılmaması veya mümkünse yeni model araçların kullanılması gibi önlemler alınacaktır. (e) İnşaat sahası yakınında ikamet edenler inşaat süresince bilgilendirilecektir.
	Atıksu	(a) İnşaat çalışmaları sırasında oluşacak atıksular mevcut kanalizasyon sistemine entegre edilecektir. (b) İnşaat sahasının bulunduğu alanda kanalizasyon sisteminin olmaması halinde, atıksular sızdırmaz fosseptiklerde toplanacak ve Belediyeye ait vidanjörler ile sahadan uzaklaştırılacaktır. (c) Saha/inşaat taşıtları ve makineleri sadece belirlenen alanlarda yıkanacaktır.
	Atık Yönetimi	(a) Ortaya çıkan atık, atık yönetimi hiyerarşisine (önleme, azaltma, yeniden kullanım, enerji geri kazanımı, bertaraf) uygun olarak yönetilecektir. (b) Tüm faaliyetlerden beklenen her türlü atık için atık toplama ve bertaraf yöntemleri ile yerleri/konteynerleri belirlenecektir. (c) Her türlü katı atık çevre mevzuatına uygun olarak toplanacak ve bertaraf edilecektir. (d) Atık bertaraf kayıtları düzenli olarak tutulacaktır. (e) Tüm atıklar ayrıştırılacak (örn. tehlikeli/tehlikesiz, geri dönüştürülebilir/geri dönüştürülemez) ve sahadan nihai olarak uzaklaştırılınca kadar ilgili mevzuat tarafından belirlenen standartları karşılayan belirlenmiş alanlarda geçici olarak tutulacaktır. (f) Atıkların geri dönüşüm, taşıma ve bertaraf işlemleri lisanslı firmalar ve/veya ilgili belediyeler tarafından yapılacaktır. (g) Gayri resmi toplayıcılara atık verilmeyecektir. (h) Uygun olduğunda, asbest dışındaki atıklar yeniden kullanılabilir veya geri dönüştürülebilir.

Faaliyet	Parametre	Etki Azaltma/Alınacak Tedbir
B. Tehlikeli veya Toksik Maddeler	Tehlikeli Atık Yönetimi	(a) Tehlikeli atıkların Proje sahasında geçici olarak depolanması durumunda; Atıklar uluslararası kabul görmüş standartlar uyarınca sağlam, sızdırmaz, güvenli ve uygun konteynerlerde muhafaza edilecek, konteynerlerin üzerine tehlikeli atık ibaresi konulacak ve depolanan malzemenin miktarı, içeriği, özellikleri, koruma koşulları ve depolama tarihi konteynerlerin üzerinde belirtilecektir. (b) Tehlikeli maddelerin depolanması için kullanılan konteynerler, dökülmeyi ve sızıntıyı önlemek için sızdırmaz konteynerlerin içine yerleştirilecektir. (c) Tehlikeli atıklar lisanslı atık taşıma şirketleri tarafından taşınacak ve lisanslı tesislerde bertaraf edilecektir. (d) Zehirli boyalar, solventler veya kurşun bazlı boyalar kullanılmamalıdır. (e) İnşaat sahasında oluşması muhtemel tehlikeli kimyasallar ve atıklar halk sağlığını tehdit oluşturmayacak şekilde depolanacaktır. (f) İnşaat sahasında oluşabilecek tehlikeli kimyasallar ve atıkların bertarafı lisanslı tesislerde, yetkili firma ve uzmanların kontrolünde yapılacaktır.
C. Etkilenen Ormanlar, Sulak Alanlar ve/veya Korunan Alanlar	Koruma	(a) Faaliyet alanının yakın çevresindeki tüm tanınmış doğal yaşam alanları, sulak alanlar ve korunan alanlar zarar görmeyecek veya kötüye kullanılmayacak, tüm personelin avlanma, toplayıcılık, ağaç kesme veya diğer zarar verici faaliyetlerde bulunması kesinlikle yasaklanacaktır. (b) İnşaat faaliyeti çevresindeki büyük ağaçların bir araştırması ve envanteri yapılacak, büyük ağaçlar işaretlenecek ve çitle çevrilecek, kök sistemleri korunacak ve ağaçlara herhangi bir zarar verilmesi önlenecektir. (c) Bitişik sulak alanlar ve akarsular, saman balyaları ve silt çitlerle sınırlı olmamak üzere, uygun erozyon ve sediment kontrol özelliği ile inşaat sahasından kaynaklı yüzey akışına karşı korunacaktır. (d) Bitişik alanlarda, özellikle korunan alanlarda ruhsatsız ariyet ocağı, taş ocağı veya çöp toplama alanı olmayacaktır.
D. Tıbbi Atık Bertarafı	Tıbbi Atık Yönetimi Altyapısı	(a) Yüklenici, ulusal düzenlemelere uygun olarak, yeni inşa edilen ve/veya rehabilitasyonu yapılan sağlık tesislerinin tıbbi atık işleme ve bertarafı için yeterli altyapıya sahip olmasını sağlayacaktır; söz konusu alt yapı aşağıdakilerle sınırlı olmamak kaydıyla şunları içermektedir: • Diğer atık bertarafından ayrıştırılmış sağlık hizmeti atıkları (kirlenmiş “kesici aletler”, insan dokusu veya sıvıları dahil) için özel tesisler ve • Tıbbi atıklar için uygun depolama tesisleri mevcuttur ve • Faaliyetin tesis bazlı arıtı içermesi halinde, uygun bertaraf seçenekleri mevcut ve çalışır durumdadır.
E. Trafik ve Yaya Güvenliği	İnşaat Faaliyetlerinden Kaynaklanan Kamu Trafikine ve Yayalara Yönelik Doğrudan veya Dolaylı Tehlikeler	(a) Yüklenici, Ulusal düzenlemelere uygun olarak, inşaat alanının uygun şekilde emniyete alınmasını ve inşaatla ilgili trafiğin düzenlenmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda aşağıdakiler dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere gerekli tedbirleri alacaktır: • Yönlendirme levhaları, uyarı levhaları, bariyerler ve trafik yönlendirmeleri: saha açıkça görülebilecek ve potansiyel tehlikelere karşı kamuoyuna gerekli uyarılar yapılacaktır. • Bölgedeki trafiği etkileyecek faaliyetler mümkün olduğunca yoğun saatler dikkate alınarak planlanacaktır. • Projede görev alacak tüm sürücüler yol güvenliği, hız limitleri, proje süresince uyulması gereken trafik kuralları ve dikkat edilmesi gereken koşullar hakkında bilgilendirilecektir. • İnşaat sahasına yetkisiz girişlerin engellenmesi için şantiye sahası çit/perde ile çevrilecek ve kontrolsüz girişler engellenecektir. • Çalışmaların trafiği aksattığı noktalarda yayalar için güvenli geçişler ve kaldırımlar sağlanacaktır.

BÖLÜM 4. ÇEVRESEL VE SOSYAL İZLEME PLANI

Tablo 3.1. Çevresel ve sosyal izleme planı

Dönem	Ne (İzlenecek parametrenin durumu nedir?)	Nerede (İzlenecek parametrenin durumu nedir?)	Nasıl (İzlenecek parametrenin durumu nedir?)	Ne zaman (Sıklığını veya sürekliliği tanımlayınız?)	Neden (Parametre neden izleniyor?)	Maliyet (proje bütçesine dahil değil ise)	Kim (İzlemeden kim sorumlu?)
Faaliyet hazırlığı esnasında (inşaat öncesi)							
Faaliyet uygulaması esnasında (inşaat)							

EK-2. RASTLANTISAL BULUNTULARA İLİŞKİN PROSEDÜR

Bu usul, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na uygun olarak hazırlanmıştır.

1. Kültürel ve Doğal Mirasların Tanımı

Kültür varlıklar: Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili veya tarih öncesi veya tarihi devirlerde toplumsal hayatın konusu olmuş, bilimsel ve kültürel orijinal değeri olan yer üstü, yer altı veya su altı tüm taşınır ve taşınmaz varlıklar.

Doğal varlıklar: Jeolojik dönemlere, tarih öncesi ve tarihi dönemlere ait olan ve nadirlikleri veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gereken yer üstü, yer altı veya su altı değerleri.

2. Sahiplik

Bulunan tüm taşınır ve taşınmaz kültür ve doğal varlıkları devlet malıdır.

3. Tanıma

Hafriyat işlerinde çalışan tüm proje çalışanları, bu rastlantısal buluntulara ilişkin prosedürler hakkında bilgilendirilecek ve herhangi bir olağan dışı bulgu durumunda yerleşik mühendisi bilgilendirmekle yükümlü olacaklardır. Ayrıca, kültürel ve doğal miras alanlarındaki alt proje faaliyetleri finanse edilmeyecek olmakla birlikte, tescilli kültürel ve doğal miras alanlarının 1 km'lik yarıçapı içinde yer alan alt proje faaliyetleri için, kazı çalışmalarına eşlik etmesi için bir uzman istihdam edilecektir.

4. Keşif Ardından İzlenecek Prosedür

Çalışmaların yürütülmesi sırasında kültürel veya doğal bir mirasın keşfedilmesi halinde izlenecek prosedürler şunlardır:

- Çalışan, yerleşik mühendisi derhal bilgilendirecektir.
- Yerleşik mühendis, proje alanındaki tüm çalışmaları derhal durduracak, alt yükleniciyi/yükleniciyi bilgilendirecek ve mirasların korunması ve güvenliği için gerekli önlemleri alacaktır.
- Alt yüklenici/yüklenici en geç üç gün içinde durumu en yakın müze müdürlüğüne veya köy muhtarına veya yerel yöneticilere ve PUB'a bildirecektir.
- Şantiye mühendis, rastlantısal buluntu raporu hazırlayacak ve bunu alt yükleniciye/yükleniciye iletecek ve ardından bu rapor alt yüklenici/yüklenici tarafından PUB'a sunulacaktır. Rastlantısal buluntu raporu şunları içerir:
 - keşif tarihi ve saati,
 - keşif konumu,
 - mirasın tanımı,
 - fotoğraflar ve videolar,
 - uygulanan geçici koruma.

Yetkili makamlar çalışmaya devam etme izni verene kadar tüm çalışmalar askıya alınacaktır.

EK-3. UFK / DB GRUBU YASAKLILIK LİSTESİ

Proje, aşağıda yer alan UFK/DB Grup Yasaklılık Listesinde belirtilen alt projeleri desteklemeyecektir⁵⁸:

- Ev sahibi ülke yasaları veya düzenlemeleri veya uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalar uyarınca yasa dışı sayılan veya CITES kapsamında düzenlenen ilaçlar, böcek ilaçları/herbisitler, ozon tabakasını incelten maddeler, PCB'ler, vahşi yaşam veya ürünler gibi uluslararası yasaklara tabi herhangi bir ürün veya faaliyette üretim veya ticaret.
- Silah ve mühimmat üretimi veya ticareti. *
- Alkollü içecek üretimi veya ticareti (bira ve şarap hariç). *
- Tütün üretimi veya ticareti. *
- Kumar, kumarhaneler ve eşdeğer işletmeler. *
- Radyoaktif maddelerin üretimi veya ticareti. Bu, tıbbi ekipman, kalite kontrol (ölçüm) ekipmanı ve UFK'nın radyoaktif kaynağı önemsiz ve/veya yeterince korumalı olarak değerlendirdiği herhangi bir ekipmanın satın alınması için geçerli değildir.
- Bağlanmamış asbest liflerinin üretim veya ticaret. Bu, asbest içeriğinin %20'den az olduğu bağlı asbestli çimento kaplamanın satın alınması ve kullanılması için geçerli değildir.
- Uzunluğu 2,5 km'yi aşan ağlar kullanarak deniz ortamında sürüklenme balıkçılığı yapılması.
- Zorla çalıştırmanın zararlı veya istismara açık formları**/zararlı çocuk işçiliği içeren her türlü üretim veya faaliyet.***
- Sürdürülebilir şekilde yönetilen ormanlar dışında odun veya diğer ormancılık ürünlerinin üretimi veya ticareti.
- Tehlikeli kimyasalların kayda değer hacimlerde üretimi, ticareti, depolanması veya nakliyesi veya tehlikeli kimyasalların ticari ölçekte kullanımı. Benzin, kerosen ve diğer petrol ürünleri içeren tehlikeli kimyasallar.
- Yerli Halkların sahip olduğu veya üzerinde hak iddia ettiği arazileri, söz konusu halkların tam belgeli rızası olmaksızın etkileyen üretim veya faaliyetler.

⁵⁸ <http://www.ifc.org/exclusionlist>

Notlar:

* Bu hüküm, işbu faaliyetlere önemli ölçüde dahil olmayan proje sponsorları için geçerli değildir. "Önemli ölçüde dahil olmayan" ifadesi, ilgili faaliyetin bir proje sponsorunun ana faaliyet alanı dışında yardımcı bir faaliyet alanı olduğu anlamına gelir.

** Zorla çalıştırma, bir kişinin zorla veya ceza tehdidi altında yerine getirdiği, gönüllü olarak yapılmayan tüm iş veya hizmetler anlamına gelir.

*** Zararlı çocuk işçiliği, çocukların ekonomik olarak istismar edildiği veya çocukların eğitimi açısından tehlikeli veya eğitimlerine müdahale eden veya çocukların sağlığına veya fiziksel, ruhsal, zihinsel, ahlaki veya sosyal gelişimi açısından zararlı istihdam durumları anlamına gelir.

EK-4. ÇEVRESEL VE SOSYAL TARAMA TABLOSU⁵⁹

ALT PROJEYE GENEL BAKIŞ

Proje Bileşeninin Adı: ...

Proje Alt Bileşeninin Adı:

Alt Projenin Başlığı:,

Tarih:,

Alt proje hakkında kısa açıklama:,

Alt projenin ilişkili tesisleri⁶⁰ (varsa)

Alt projenin konumu:,

Saha fotoğrafları

⁵⁹ Dünya Bankası İyi Uygulama Notlarından alınan bilgiler ışığında UNDP, Sosyal ve Çevresel Tarama Şablonundan (2021 SESP Şablonu) uyarlanmıştır.

⁶⁰ **İlişkili Tesisler:** Proje kapsamında finanse edilmeyen ancak aşağıda bahsi geçen özelliklere sahip tesisler veya faaliyetler: (a) proje ile doğrudan veya önemli derecede bağlantılı olan (b) proje ile aynı anda yürütülen veya yürütülmesi planlanan ve (c) projenin uygulanabilmesi için gerekli olan ve proje olmasa inşa edilmeyecek, genişletilmeyecek veya gerçekleştirilemeyecek faaliyetler veya tesisler. Bir tesisin veya faaliyetin “ilişkili tesis” kategorisine girebilmesi için üç kriterin tamamını karşılaması gerekir.

PROJENİN ÇEVRESEL VE SOSYAL TARAMASI

İlgi Alanı	Yapım / Çıkarma	İşletme	Kısa Açıklama														
ÇSS2 - İşgücü ve Çalışma Koşulları																	
2.1. Projenin çocuk işçiliği içermesi olasılığı var mı veya çocuk işçi kullanılmasına yol açabilir mi? <i>Projenin yüklenicilerin, alt yüklenicilerini ve ana tedarikçilerini göz önünde bulundurunuz.</i>	<table><tr><td>N/A</td></tr><tr><td>Hayır</td></tr><tr><td>Evet</td></tr></table> <table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table> Riskler & Etkiler	N/A	Hayır	Evet	D	O	Ö	Y	<table><tr><td>N/A</td></tr><tr><td>Hayır</td></tr><tr><td>Evet</td></tr></table> <table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table> Riskler & Etkiler	N/A	Hayır	Evet	D	O	Ö	Y	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
N/A																	
Hayır																	
Evet																	
D	O	Ö	Y														
N/A																	
Hayır																	
Evet																	
D	O	Ö	Y														
2.2. Projenin, fiziksel, kimyasal, biyolojik ve psikososyal tehlikeler (şiddet ve taciz dahil) nedeniyle iş sağlığı ve güvenliği risklerine yol açma olasılığı var mı?	<table><tr><td>N/A</td></tr><tr><td>Hayır</td></tr><tr><td>Evet</td></tr></table> <table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table> Riskler & Etkiler	N/A	Hayır	Evet	D	O	Ö	Y	<table><tr><td>N/A</td></tr><tr><td>Hayır</td></tr><tr><td>Evet</td></tr></table> <table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table> Riskler & Etkiler	N/A	Hayır	Evet	D	O	Ö	Y	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
N/A																	
Hayır																	
Evet																	
D	O	Ö	Y														
N/A																	
Hayır																	
Evet																	
D	O	Ö	Y														
ÇSS3 - Kaynak Verimliliği, Kirliliğin Önlenmesi ve Yönetimi																	
3.1. Projenin rutin veya rutin olmayan koşullar nedeniyle, olumsuz yerel, bölgesel ve/veya sınır ötesi etkilere yol açabilecek kirleticilerin çevreye salınmasına yol açma olasılığı var mı?	<table><tr><td>N/A</td></tr><tr><td>Hayır</td></tr><tr><td>Evet</td></tr></table> <table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table> Riskler & Etkiler	N/A	Hayır	Evet	D	O	Ö	Y	<table><tr><td>N/A</td></tr><tr><td>Hayır</td></tr><tr><td>Evet</td></tr></table> <table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table> Riskler & Etkiler	N/A	Hayır	Evet	D	O	Ö	Y	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
N/A																	
Hayır																	
Evet																	
D	O	Ö	Y														
N/A																	
Hayır																	
Evet																	
D	O	Ö	Y														
3.2. Projenin atık oluşumuna (tehlikeli ve tehlikesiz) yol açma ihtimali var mı?	<table><tr><td>N/A</td></tr><tr><td>Hayır</td></tr><tr><td>Evet</td></tr></table> <table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table> Riskler & Etkiler	N/A	Hayır	Evet	D	O	Ö	Y	<table><tr><td>N/A</td></tr><tr><td>Hayır</td></tr><tr><td>Evet</td></tr></table> <table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table> Riskler & Etkiler	N/A	Hayır	Evet	D	O	Ö	Y	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
N/A																	
Hayır																	
Evet																	
D	O	Ö	Y														
N/A																	
Hayır																	
Evet																	
D	O	Ö	Y														
3.3. Projenin tehlikeli maddelerin ve/veya kimyasalların üretimine, ticaretine, salınımına ve/veya kullanımına yol açma ihtimali var mı?	<table><tr><td>N/A</td></tr><tr><td>Hayır</td></tr><tr><td>Evet</td></tr></table> <table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table> Riskler & Etkiler	N/A	Hayır	Evet	D	O	Ö	Y	<table><tr><td>N/A</td></tr><tr><td>Hayır</td></tr><tr><td>Evet</td></tr></table> <table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table> Riskler & Etkiler	N/A	Hayır	Evet	D	O	Ö	Y	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
N/A																	
Hayır																	
Evet																	
D	O	Ö	Y														
N/A																	
Hayır																	
Evet																	
D	O	Ö	Y														

İlgi Alanı	Yapım / Çıkarma	İşletmeden İşletme	Kısa Açıklama																												
3.4. Projenin uluslararası yasaklara veya aşamalı olarak kullanımdan kaldırmaya tabi kimyasalların veya malzemelerin kullanımına yol açma ihtimali var mı? Örneğin, uluslararası sözleşmelerde listelenen DDT, PCB'ler ve diğer kimyasallar.	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																														
	Hayır																														
	Evet																														
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																										
D	O	Ö	Y																												
	Riskler & Etkiler																														
	N/A																														
	Hayır																														
	Evet																														
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																										
D	O	Ö	Y																												
	Riskler & Etkiler																														
3.5. Projenin, çevre veya insan sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olabilecek pestisitlerin kullanılmasına yol açma ihtimali var mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																														
	Hayır																														
	Evet																														
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																										
D	O	Ö	Y																												
	Riskler & Etkiler																														
	N/A																														
	Hayır																														
	Evet																														
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																										
D	O	Ö	Y																												
	Riskler & Etkiler																														
3.7. Projenin önemli miktarda ham madde, enerji ve/veya su tüketimine yol açma ihtimali var mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																														
	Hayır																														
	Evet																														
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																										
D	O	Ö	Y																												
	Riskler & Etkiler																														
	N/A																														
	Hayır																														
	Evet																														
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																										
D	O	Ö	Y																												
	Riskler & Etkiler																														
ÇSİ4 - Toplum Sağlığı ve Güvenliği																															
4.1. Projenin hava kirliliğine, gürültüye, titreşime, trafiğe, yaralanmalara, fiziksel tehlikelere, yüzeysel akış nedeniyle yer üstü sularının kalitesinin bozulmasına, erozyona, sağlık problemlerine yol açma ihtimali var mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																														
	Hayır																														
	Evet																														
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																										
D	O	Ö	Y																												
	Riskler & Etkiler																														
	N/A																														
	Hayır																														
	Evet																														
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																										
D	O	Ö	Y																												
	Riskler & Etkiler																														
4.2 Projenin yapısal elemanlarının arızalanması (örn. binaların veya altyapının çökmesi) nedeniyle hasar veya kayıplara yol açma olasılığı var mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																														
	Hayır																														
	Evet																														
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																										
D	O	Ö	Y																												
	Riskler & Etkiler																														
	N/A																														
	Hayır																														
	Evet																														
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																										
D	O	Ö	Y																												
	Riskler & Etkiler																														

İlgi Alanı	Yapım / Çıkarma	İşletmeden Çıkarma	İşletme	Kısa Açıklama																																										
4.3. Projenin suyla veya diğer vektörlerle bulaşan hastalıklara (örn. geçici üreme habitatları), bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıklara yol açma ihtimali var mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													
4.4. Projenin patlayıcılar, yakıt ve diğer kimyasallar gibi tehlikeli veya zararlı maddelerin taşınmasını, depolanmasını, kullanılmasını ve/veya bertaraf edilmesini içermesi olası mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													
4.5. Projenin ekosistemleri ve örneğin, gıda, yüzey sularının arıtılması, sele karşı doğal tamponlar vb. halk sağlığıyla ilgili ekosistem hizmetlerini olumsuz etkileme ihtimali var mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													
4.6. Proje, güvenlik personelinin tesisleri ve mülkü korumaya çalışmasına veya proje faaliyetlerini desteklemesine yol açabilir mi?	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td></tr><tr><td></td><td>Evet</td></tr><tr><td></td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A		Hayır		Evet		<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y		Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													
	N/A																																													
	Hayır																																													
	Evet																																													
	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																																									
D	O	Ö	Y																																											
	Riskler & Etkiler																																													

İşçi Akını					
4.7. Projenin bulunduğu yere işçi akını olabilir mi ve böyle bir akın yerel halk için önemli olur mu? ⁶¹	☐ N/A ☐ Hayır ☐ Evet	☐ D ☐ O ☐ Ö ☐ Y Riskler & Etkiler	☐ N/A ☐ Hayır ☐ Evet	☐ D ☐ O ☐ Ö ☐ Y Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
4.8. Proje kırsal veya uzak bir bölgede mi bulunuyor? ⁶²	☐ N/A ☐ Hayır ☐ Evet	☐ D ☐ O ☐ Ö ☐ Y Riskler & Etkiler	☐ N/A ☐ Hayır ☐ Evet	☐ D ☐ O ☐ Ö ☐ Y Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
4.9. Yerel halkın ve gelen işçilerin sosyoekonomik, kültürel, dini ve demografik niteliklerine dayalı olarak, gelen işçilerin orada bulunmasının veya yerel toplulukla etkileşimlerinin olumsuz etkiler yaratma olasılığı var mı?	☐ N/A ☐ Hayır ☐ Evet	☐ D ☐ O ☐ Ö ☐ Y Riskler & Etkiler	☐ N/A ☐ Hayır ☐ Evet	☐ D ☐ O ☐ Ö ☐ Y Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
ÇSS5 - Yerinden Etme ve Yeniden Yerleşim					
5.1. Projenin bulunduğu yerin mülkiyeti, yararlanıcıya mı ait?	☐ Hayır ☐ Evet				

⁶¹ Aşağıdaki hususları göz önünde bulundurun:

- Proje için ne kadar süreyle kaç işçiye ihtiyaç duyulacak ve beceri seviyeleri ne olacak?
- Mevcut yerel işgücünün boyutu ve beceri düzeyi nedir?
- Proje, yerel iş gücünden işçileri işe alabilir mi?
- Yerel iş gücünün beceri düzeyi projenin gereksinimlerine uymuyorsa, projenin gereksinimlerini karşılamak üzere makul bir süre içinde eğitilebilirler mi?
- İşçilerin barınma durumu nasıl olacak? İşe gidip gelecekler mi yoksa sahada mı kalacaklar? Eğer sahada kalacaklarsa, ne büyüklükte bir konaklama alanı gerekecek?

⁶² Aşağıdaki hususları göz önünde bulundurun:

- Proje alanındaki yerel nüfusun büyüklüğü nedir?
- Proje, dışarıdan pek kimsenin uğramadığı bir bölgede mi yer alıyor / yürütülüyor?
- Yerel halkın yabancılarla temas sıklığı ve kapsamı nedir?
- Dikkate alınması gereken hassas çevresel veya sosyal şartlar var mı?

5.2. Proje ÇSS'5'i tetikleyecek mi? ⁶³	<table border="1"> <tr> <td>Hayır</td> <td>Ev</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Hayır	Ev																																								
Hayır	Ev																																										
ÇSS6 – Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi																																											
6.1. Proje faaliyetleri koruma altındaki bir biyoçeşitlilik bölgesinde mi yürütülecek?	<table border="1"> <tr> <td>Hayır</td> <td>Ev</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Hayır	Ev																																								
Hayır	Ev																																										
6.2. Projenin yaşam alanları (örn., değiştirilmiş, doğal ve kritik habitatlar) ve/veya ekosistemler ve ekosistem hizmetleri üzerinde olumsuz etkilere yol açma olasılığı var mı? (örn. <i>habitat kaybı, dönüşüm veya bozulma, parçalanma, hidrolojik değişiklikler yoluyla</i>)	<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ev</td> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td colspan="5">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A					Hayır					Ev	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler					<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ev</td> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td colspan="5">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A					Hayır					Ev	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler					İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
N/A																																											
Hayır																																											
Ev	D	O	Ö	Y																																							
Riskler & Etkiler																																											
N/A																																											
Hayır																																											
Ev	D	O	Ö	Y																																							
Riskler & Etkiler																																											
6.3. Projenin, habitatlar, ekosistemler ve/veya geçim kaynakları üzerinde olumsuz etkileri olabilecek arazi ve kaynak kullanımında değişikliklere yol açma olasılığı var mı?	<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ev</td> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td colspan="5">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A					Hayır					Ev	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler					<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ev</td> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td colspan="5">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A					Hayır					Ev	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler					İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
N/A																																											
Hayır																																											
Ev	D	O	Ö	Y																																							
Riskler & Etkiler																																											
N/A																																											
Hayır																																											
Ev	D	O	Ö	Y																																							
Riskler & Etkiler																																											

⁶³ Eğer proje aşağıdakilere yol açacaksa:

- geçici veya kalıcı olarak tamamen veya kısmen fiziki olarak yer değiştirme (bulundukları arazide kanunen hakları olmayan kişiler de dahil) veya
- ekonomik yer değiştirme (fiziksel yer değiştirme olmasa bile örneğin arazilerin satın alınması veya erişim kısıtlamaları nedeniyle varlıkların veya kaynaklara erişimin kaybı) (bulundukları arazide kanunen hakları olmayan kişiler de dahil) veya
- arazi mülkiyet düzenlemeleri ve/veya topluluk bazlı mülkiyet hakları/arazi, bölgeler ve/veya kaynaklar üzerindeki geleneksel haklar üzerindeki etkiler veya değişiklikler veya
- Haneler için geçim kaynağı oluşturan verimli ağaçların, meyve veren bitkilerin veya mahsullerin kaybı/hasarı veya

Seçilen saha:

- İpotekliyse ve topluluğa ait arazi ise veya
- Özel arazi edinimi gerektiriyorsa veya
- Harcama sonrası denetim gerektiriyorsa veya
- Taşıtlara/yayalara/iş ve ticarete herhangi bir erişim kısıtlamasına neden oluyorsa veya
- İnsanların tesislere, hizmetlere veya doğal kaynaklara erişimini kalıcı veya geçici olarak kaybetmesine neden oluyorsa

O zaman proje ÇSS5'i tetikler.

6.4. Proje, nesli tükenmekte olan türler için risklere yol açabilir mi (örneğin, azalma, yaşam alanlarının işgal edilmesi gibi)?	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
6.5. Proje, istilacı yabancı türlerin gelmesine yol açabilir mi?	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
6.6. Projenin topraklar üzerinde olumsuz etkilere yol açma olasılığı var mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
6.7. Projenin yüzey veya yer altı sularının önemli ölçüde çekilmesine, yönünün değiştirilmesine veya tutulmasına yol açma olasılığı var mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
6.8. Projenin genetiği değiştirilmiş organizmaların / canlı değiştirilmiş organizmaların işlenmesine veya kullanılmasına yol açma olasılığı var mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
6.9. Projenin genetik kaynakların kullanımına yol açma olasılığı var mı? (ör., toplama ve/veya hasat, ticari ıslah)	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	

ÇSS8 - Kültürel Miras																												
7.1. Proje faaliyetleri bir kültürel miras alanı içinde mi yürütülecek?	<table border="1"> <tr> <td>Hayır</td> <td>Evet</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> </tr> </table>		Hayır	Evet																								
Hayır	Evet																											
7.2. Proje, yakındaki kültürel miras alanlarında önemli etkilere yol açabilir mi?	<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Evet</td> <td> <table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td colspan="2">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A		Hayır		Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler		<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Evet</td> <td> <table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td colspan="2">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A		Hayır		Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler		İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:	
N/A																												
Hayır																												
Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y																							
D	O	Ö	Y																									
Riskler & Etkiler																												
N/A																												
Hayır																												
Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y																							
D	O	Ö	Y																									
Riskler & Etkiler																												
7.3. Projede önemli kazılar, yıkımlar, toprak hareketleri, su basma gibi çevresel değişiklikler olacak mı ve bu sayede arkeolojik kalıntıların tesadüfen bulunma ihtimali var mı?	<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Evet</td> <td> <table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td colspan="2">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A		Hayır		Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler		<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Evet</td> <td> <table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td colspan="2">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A		Hayır		Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler		İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:	
N/A																												
Hayır																												
Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y																							
D	O	Ö	Y																									
Riskler & Etkiler																												
N/A																												
Hayır																												
Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y																							
D	O	Ö	Y																									
Riskler & Etkiler																												
7.4. Projenin soyut kültür varlıkları üzerinde olumsuz etkilere yol açma olasılığı var mı?	<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Evet</td> <td> <table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td colspan="2">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A		Hayır		Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler		<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Evet</td> <td> <table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td colspan="2">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A		Hayır		Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler		İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:	
N/A																												
Hayır																												
Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y																							
D	O	Ö	Y																									
Riskler & Etkiler																												
N/A																												
Hayır																												
Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y																							
D	O	Ö	Y																									
Riskler & Etkiler																												
Toplumsal Cinsiyet, Dezavantajlı/Savunmasız Gruplar																												
TCDH.1 Projenin, engelliler de dahil olmak üzere özellikle yoksullar, ayrımcılığa maruz kalmış veya dışlanmış bireyler veya gruplar üzerinde adil olmayan veya ayrımcı etkilere yol açma olasılığı var mı?	<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Evet</td> <td> <table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td colspan="2">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A		Hayır		Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler		<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Evet</td> <td> <table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td colspan="2">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A		Hayır		Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler		İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:	
N/A																												
Hayır																												
Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y																							
D	O	Ö	Y																									
Riskler & Etkiler																												
N/A																												
Hayır																												
Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y																							
D	O	Ö	Y																									
Riskler & Etkiler																												
TCDH.2 Projenin, engelli kişiler de dahil olmak üzere özellikle ayrımcılığa maruz kalmış bireyler veya gruplar için kaynakların veya temel hizmetlerin varlığı, kalitesi ve/veya erişiminde kısıtlamalara yol açma olasılığı var mı?	<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Evet</td> <td> <table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td colspan="2">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A		Hayır		Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler		<table border="1"> <tr> <td>N/A</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hayır</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Evet</td> <td> <table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td colspan="2">Riskler & Etkiler</td> </tr> </table>	N/A		Hayır		Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y	Riskler & Etkiler		İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:	
N/A																												
Hayır																												
Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y																							
D	O	Ö	Y																									
Riskler & Etkiler																												
N/A																												
Hayır																												
Evet	<table border="1"> <tr> <td>D</td> <td>O</td> <td>Ö</td> <td>Y</td> </tr> </table>	D	O	Ö	Y																							
D	O	Ö	Y																									
Riskler & Etkiler																												

TCDH.3 Projenin, toplumsal cinsiyet eşitliği ve/veya kadınların ve kız çocuklarının durumları üzerinde olumsuz etkilere yol açma ihtimali var mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
TCDH.4 Projenin, özellikle tasarıma ve uygulamaya katılım ya da fırsat ve faydalara erişim konusunda, kadınlara karşı cinsiyete dayalı ayrımcılıklar doğurma olasılığı var mı?	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
TCDH.5 Çevresel ürün ve hizmetlere erişim konusunda kadınların ve erkeklerin farklı rolleri ve konumları dikkate alındığında, Proje, kadınların doğal kaynakları kullanma, geliştirme ve koruma becerileri üzerinde sınırlamalara yol açabilir mi? (örn. geçim kaynakları ve refahları için bu kaynaklara bağımlı olan topluluklarda doğal kaynakların bozulmasına veya tükenmesine yol açabilecek faaliyetler)	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
TCDH.6 Projenin, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet risklerini artırma olasılığı var mı? (ör., bir topluluğa işçi akını, topluluk ve hanehalkı güç dinamiklerindeki değişiklikler, güvenli olmayan halka açık yerlere ve/veya ulaşımına daha fazla maruz kalma vb. yoluyla)	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
TCDH.7 Proje, potansiyel olarak etkilenen herhangi bir paydaşın, engelliler de dahil olmak üzere özellikle de ayrımcılığa maruz kalmış grupların ve dışlanmış bireylerin, kendilerini etkileyebilecek kararlara tam olarak katılmalarının engellenmesine yol açabilir mi?	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	<table><tr><td></td><td>N/A</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Hayır</td><td></td></tr><tr><td></td><td>Evet</td><td><table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table></td></tr><tr><td></td><td></td><td>Riskler & Etkiler</td></tr></table>		N/A			Hayır			Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y			Riskler & Etkiler	İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	
	N/A																																		
	Hayır																																		
	Evet	<table><tr><td>D</td><td>O</td><td>Ö</td><td>Y</td></tr></table>	D	O	Ö	Y																													
D	O	Ö	Y																																
		Riskler & Etkiler																																	

TCDH.8 Proje potansiyel olarak etkilenen paydaşların şikâyetlerine veya itirazlarına yol açabilir mi?		N/A						İnşaat / İşletmeden Çıkarma: İşletme:
		Hayır						
		Evet	D	O	Ö	Y		
			Riskler & Etkiler					
		N/A						
		Hayır						
		Evet	D	O	Ö	Y		
			Riskler & Etkiler					

Notlar:

- Soru geçerli değilse, lütfen "N/A" kutusunu işaretleyin.
- "Kısa Açıklama" sütununda, yapım/devreye alma ve işletme aşamaları için ayrı ayrı, neden ilgili risk kategorisinin seçildiği özetlenecektir.
- Bazı sorular sadece "evet" veya "hayır" olarak cevaplanacak şekilde hazırlanmıştır. Bir "evet" yanıtı, alt projeyi doğrudan yüksek risk kategorisine sokar.

Hayır	Evet	
D	Y	D: Düşük Risk Y: Yüksek Risk

- İzleme sonucunda sorulara verilecek cevaplar arasından, en yüksek risk kategorisi, alt projenin risk kategorisi olarak belirlenecektir.
- Önemli veya yüksek riskli bir alt proje, İDOP tarafından finanse edilmeyecektir.
- Yasal belgelere dayanan her türlü bilgi de, söz konusu yasal belgelerle birlikte sunulacaktır. Bu belgeler izleme şablonuna eklenecektir (örneğin "Projenin bulunduğu yerin mülkiyeti yararlanıcıya mı ait?" sorusuna verilen yanıt "Evet" ise, arazinin tapusu da şablona eklenecektir.)

SONUÇ**Alt projenin risk kategorisi:**

Nedenleri belirtin...

Önerilen Çevresel ve Sosyal Değerlendirme Belgeleri:

Hazırlayan kişilerin isimleri ve imzaları.

Onaylayan PUB personelinin isimleri ve imzaları.

EK-5. DÜNYA BANKASININ RİSK KATEGORİLERİ

Dünya Bankası, projeleri,

- projenin türüne, yerine, hassasiyetine, ölçeğine ve
- potansiyel çevresel ve sosyal risklerin ve etkilerinin doğasına ve büyüklüğüne bağlı olarak

düşük, orta, ciddi ve yüksek olmak üzere dört kategoride sınıflandırır.

Aşağıdaki durumlarda bir proje **Yüksek Riskli** olarak sınıflandırılır:

- projenin insanlar veya çevre üzerinde bir çok önemli olumsuz riskler ve etkiler oluşturmaları muhtemel ise. Bunun nedeni, projenin karmaşık yapısı, ölçeği (büyük ila çok büyük) veya proje lokasyonunun (ya da lokasyonlarının) hassasiyeti olabilir. Burada, projeye ilişkin olası risk ve etkilerin aşağıdaki özelliklerden birine, birkaçına veya tamamına haiz olup olmadığına bakılır:
 - Uzun vadeli, kalıcı ve/veya geri döndürülemez nitelikte olup (örneğin, büyük bir doğal yaşam alanının kaybı veya sulak alanın dönüştürülmesi), projenin doğası gereği tamamen kaçınılması imkansız olan,
 - Büyüklük ve/veya alansal açıdan geniş olan (etkilenmesi muhtemel nüfusun coğrafi alanı veya sayısı büyük ila çok büyük ise),
 - Doğası gereği kümülatif ve/veya sınır ötesi nitelikte olan ve
 - İnsan sağlığını ve/veya çevreyi ciddi bir şekilde olumsuz etkileme olasılığı yüksek olan (örn. kazalar, zehirli atık bertarafı gibi nedenlerle).
- Etkilenmesi muhtemel alanın çok değerli ve savunmasız olması, örneğin savunmasız ve değerli ekosistemler ve habitatlar (koruma altındaki alanlar, Milli Parklar, Dünya Mirası Alanları, Kuş Cennetleri), yerli halkın veya diğer savunmasız azınlıkların arazileri veya hakları, yoğun veya karmaşık arazi edinim süreçleri ile insanların istemedikleri halde yerleşim yerlerini değiştirmek zorunda bırakılması, kültürel miras veya yoğun nüfuslu kentsel alanlar üzerindeki etkileri,
- Projenin önemli olumsuz çevresel ve sosyal risk ve etkilerinden bazılarının hafifletilememesi ya da hafifletme önlemlerinin karmaşık olması ve/veya hafifletmenin kanıtlanamaması veya telafi edici önlemler ya da teknoloji veya karmaşık sosyal analiz ve uygulama gerektirmesi,
- Projenin faydalarının siyasi olarak ele geçirilmesi riski de dahil olmak üzere, projenin ve ilgili hafifletme önlemlerinin olumsuz sosyal etkilerinin önemli sosyal çatışmalara yol açabileceğine dair endişelerin olması,
- Proje alanında veya sektörde geçmişten gelen bir çatışma/huzursuzluk varsa ve güvenlik güçlerinin veya diğer silahlı kuvvetlerin eylemlerine ilişkin önemli endişeler varsa,
- Projenin, farklı kurumların yetki alanları konusunda önemli belirsizliklerin veya çatışmaların olduğu bir hukuki veya düzenleyici ortamda gerçekleştirilmesi, ya da mevzuatın veya düzenlemelerin karmaşık projelerin risklerini ve etkilerini yeterince ele almadığı ya da yürürlükteki mevzuatta değişikliklerin yapıldığı ya da yaptırımın zayıf kaldığı bir ortamın olması,
- Borçlunun ve/veya uygulayıcı kurumların karmaşık projeler geliştirme konusundaki deneyimlerinin sınırlı olması ve çevresel ve sosyal konulara ilişkin geçmişlerinin genel anlamda zayıf olması,
- Paydaş katılımının, özellikle de proje alanındaki toplum katılımının düşük olması; veya
- Projenin çevresel ve sosyal performansı ve sonuçları üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilecek, projenin kontrolü dışında bir dizi faktörün bulunması.

Aşağıdaki durumlarda bir proje **Ciddi Riskli** olarak sınıflandırılacaktır:

- Projenin yüksek riskli projeler kadar karmaşık olmaması, nispeten daha küçük ölçekli olması (büyük ila orta) ve bulunduğu yerin o kadar savunmasız bir bölgede olmaması. Burada, olası risk ve etkilerin aşağıdaki özelliklerden birine, birkaçına veya tamamına haiz olup olmadığına bakılır:

- Çoğunlukla geçici, öngörülebilir ve/veya geri döndürülebilir nitelikte olmaları ve projenin doğası itibarıyla bunlardan kaçınma veya geri döndürme olasılığının hala olduğu durumlar (önemli miktarda yatırım ve zaman gerekse dahi),
- Büyüklük ve/veya alansal açıdan orta ölçekte olan (etkilenmesi muhtemel nüfusun coğrafi alanı veya sayısı orta ila büyük oranda ise),
- kümülatif ve/veya sınır ötesi etkilerinin bulunma ihtimali olsa da, bunların yüksek riskli projelere göre daha az şiddetli ve daha kolay önlenabilir veya hafifletilebilir olması,
- insan sağlığına ve/veya çevreye ciddi olumsuz etkilerinin olma olasılığının orta ile düşük düzeyde olması (örneğin kazalar, zehirli atıkların bertarafı, vb.) ve bu tür olayları önlemek veya en aza indirmek için bilinen ve güvenilir mekanizmaların bulunması.
- Projenin çok değerli veya hassas alanlardaki etkilerinin, yüksek riskli projelere göre daha düşük olması,
- hafifletici ve/veya telafi edici önlemlerin, yüksek riskli projelere kıyasla daha kolay tasarlanabilmesi ve daha güvenilir olması.

Aşağıdaki durumlarda bir proje **Orta Riskli** olarak sınıflandırılacaktır:

- İnsanlar ve/veya çevre üzerindeki potansiyel olumsuz risklerin ve etkilerin muhtemelen ciddi düzeyde olmadığı. Bunun nedeni, projenin karmaşık ve/veya büyük olmaması, insanlara veya çevreye zarar verme ihtimali yüksek faaliyetler içermemesi ve çevresel veya sosyal açıdan hassas alanlardan uzakta yer alması olabilir. Böylelikle, potansiyel risklerin, etkilerin ve sorunların aşağıdaki niteliklerde olması muhtemeldir:
 - Öngörülebilir ve geçici ve/veya geri döndürülebilir olması beklenir nitelikte,
 - Küçük çaplı,
 - Sahaya özel, projenin asıl mevkiinin ötesinde etki olasılığı olmayan,
 - İnsan sağlığına ve/veya çevreye ciddi olumsuz etki olasılığı düşük (örn. zehirli maddelerin kullanımını veya imhasını içermeyen, rutin güvenlik önlemlerinin kazaları önlemek için yeterli olması beklenen, vb.) ve
- Risklerin ve etkilerin öngörülebilir bir şekilde kolayca azaltılabildiği.

Aşağıdaki durumlarda bir proje **Düşük Riskli** olarak sınıflandırılır:

Potansiyel olumsuz riskleri ile insanlar ve çevre üzerindeki etkileri ve sorunları muhtemelen çok az veya ihmal edilebilir düzeyde olan ve orta riskli olarak sınıflandırılan projelerdekinden daha az olan. Olumsuz riskleri, etkileri ve sorunları çok az olan veya hiç olmayan bu projeler, ilave çevresel ve sosyal değerlendirmeler gerektirmeyecektir.

EK-6. ÖRNEK ÇEVRESEL VE SOSYAL YÖNETİM PLANI (ÇSYP) TASLAĞI

Bir Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı (ÇSYP), olumsuz çevresel ve sosyal riskleri ve etkileri ortadan kaldırmak, dengelemek veya kabul edilebilir seviyelere indirmek için bir projenin uygulanması ve işletilmesi sırasında alınacak bir dizi hafifletici, takipsel ve kurumsal önlemlerden oluşur. ÇSYP ayrıca bu önlemleri uygulamak için gerekli adımları ve eylemleri içerir. Borçlu, (a) potansiyel olumsuz etkilere yönelik müdahale adımlarını belirler; (b) bu müdahalelerin etkili bir şekilde ve zamanında uygulanması için gerekenleri belirler; ve (c) bu gereklilikleri ne şekilde karşılayacağını belirtir. ÇSYP şunları içerir:

Azaltma

ÇSYP, azaltma hiyerarşisi çerçevesinde, potansiyel olarak olumsuz çevresel ve sosyal etkileri kabul edilebilir seviyelere indirecek önlemleri ve eylemleri tanımlar. Plan, varsa telafi edici önlemleri de içermelidir. Özellikle,

- Beklenen tüm olumsuz çevresel ve sosyal etkiler belirlenir ve özetlenir,
- Her bir etki azaltma önlemi, teknik ayrıntılarla birlikte tanımlanır. Bu tanıma; ilgili olduğu etkinin türü ve hangi şartlarda gerektiği (örn. sürekli veya beklenmedik durumlarda), varsa tasarımlar, ekipman açıklamaları ve işletim prosedürleri de dahil edilir,
- Bu önlemlerin olası çevresel ve sosyal etkileri tahmin edilir; ve
- Proje için gerekli olan diğer hafifletici planlar da (örn. kültürel miras) dikkate alınarak bunlarla tutarlılık gözetilir.

Takip

Projenin uygulanması sırasındaki takip ve izleme, projenin temel çevresel ve sosyal yönleri, özellikle de projenin çevresel ve sosyal etkileri ve risk azaltma önlemlerinin etkinliği hakkında bilgi sunar. Bu tür bilgiler, projenin denetimi kapsamında risk azaltma başarısının değerlendirilmesini sağlar ve gerektiğinde düzeltici önlemler alınmasını sağlar. ÇSYP'nin takip bölümü özellikle şunları içerir:

- Ölçülecek parametreler, kullanılacak yöntemler, numune alma yerleri, ölçüm sıklığı, tespit limitleri (geçerliyse) ve düzeltici eylemlerin gerektiğini gösteren eşiklerin tanımı da dahil olmak üzere izleme önlemlerinin ayrıntılı açıklaması ve teknik detayları; ve
 - belirli azaltıcı önlemler alınması gereken durumların erkenden tespit edilmesini sağlamak için izleme ve raporlama prosedürleri, ve
 - Azaltıcı eylemlerin ilerleyişi ve sonuçları hakkında bilgi sağlar.

Kapasite geliştirme ve eğitim

Çevresel ve sosyal proje bileşenlerinin ve risk azaltıcı önlemlerin zamanında ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için ÇSYP, sahada veya kurum ve bakanlık düzeyinde sorumlu tarafların varlığına, rollerine ve becerilerine ilişkin çevresel ve sosyal değerlendirmeden yararlanır. Özellikle,

- Kurumsal yapı düzenini ayrıntılı bir şekilde tanımlayarak risk azaltıcı ve takip önlemlerini yürütmekten sorumlu tarafları belirler (örneğin, işletme, denetim, yaptırım, uygulamanın izlenmesi, iyileştirici eylemler, finansman, raporlama ve personel eğitimi için).
- Sorumlu tarafların oluşturulması veya genişletilmesi, personelin eğitilmesi, risk azaltıcı önlemlerin ve diğer çevresel ve sosyal değerlendirme tavsiyelerinin uygulanmasını destekleyecek ilave önlemler, uygulamadan sorumlu kurumların çevresel ve sosyal yönetim kabiliyetini güçlendirme gibi konularda tavsiyelerde bulunur.

Uygulama takvimi ve maliyet tahminleri

- Üç konunun (azaltma, takip ve kapasite geliştirme) hepsi için ÇSYP şunları sağlar:
 - Proje kapsamında alınması gereken önlemler için, aşamalarını gösteren ve genel proje uygulama planları ile koordinasyonu gösteren bir uygulama takvimi; ve
 - ÇSYP'nin uygulanması için gereken sermaye ve tekrar eden maliyet tahminleri ve fon kaynakları (bunlar, toplam proje maliyet tablolarına da entegre edilir).

Ekler

- Yüklenicinin Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı